

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

BİR MODERN OLGU OLARAK ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK

Aliye Nur YAKIŞIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
DOÇ. DR. Mustafa AYDIN

Konya – 2009

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

BİR MODERN OLGU OLARAK ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK

Aliye Nur YAKIŞIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

DOÇ. DR. Mustafa AYDIN

Bu çalışma BAP tarafından 09203018 nolu Yüksek Lisans Tez projesi olarak desteklenmiştir

Konya – 2009

İÇİNDEKİLER:

	<u>Sayfa No</u>
Bilimsel Etik Sayfası Lisans Tezi kabul Formu :.....	İİİ
Özet ve Summary:.....	V
11.Bölüm: Genel Olarak Çokkültürlülük ve Modernite:.....	4
1.1. Kültür ve Kimlik:.....	4
1.1.1. Kültür ve Farklılık\ Benzerlik İlişkisi:.....	4
1.1.2. Kültür ve Kimlik İlişkisinde Kültür ve Kimlik Tanımları:.....	9
1.1.3. Kimlik İle İlgili Yaşanan Sorunlar:.....	15
1.1.4. Çokkültürlülük Bağlamında Kültür ve Kültürel Süreçler:.....	18
1.2. Çokkültürlülük ve Kültür İlişkisi:.....	23
1.2.1. Çokkültürlülüğe Yakın Kavramlar:.....	26
1.2.2. İnanç ve Çokkültürlülük İlişkisi:.....	29
1.2.3. Diyalog ve Hoşgörü İlişkisinde Çokkültürlülüğün Yeri:.....	32
1.3. Modernite ve Çokkültürlülük:.....	35
1.4. Ulus Devlet ve Çokkültürlülük:.....	41
1.5. Çokkültürlülük Eleştirileri:.....	45
2. Bölüm: Çokkültürlü Yapı Örnekleri:.....	49
2.1. Avrupa'da Çokkültürlülük:.....	49
2.2. Amerika'da Çokkültürlülük:.....	52
2.3. Kanada'da Çokkültürlülük:.....	55
2.4. Dünya'da Farklı Örnekler Bağlamında Çokkültürlülük:.....	58
2.5. Osmanlı Döneminde Çokkültürlülük: Milletler Sistemi:.....	64
2.6. Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Çokkültürlülük:.....	70
2.7. Avrupa Birliği, Küreselleşme, Türkiye Bağlamında Çokkültürlülük:.....	75
3.Bölüm: Çokkültürlülüğten Kaynaklanan Sorunlar ve Çözümler:.....	82
3.1. Dünya'da Çokkültürlülüğten Kaynaklanan Sorunlar:.....	82
3.2. Avrupa'da Çokkültürlülüğten Kaynaklanana Sorunlar:.....	89
3.3. Türkiye'de Çokkültürlülüğten Kaynaklanan Sorunlar ve Kritiği:.....	95
Sonuç:.....	106
Kaynakça:.....	110



T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

ALİYE NUR YAKIŞIR



T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

..... tarafından hazırlanan başlıklı
bu çalışma tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu
ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Başkan	İmza
Ünvanı, Adı Soyadı	Üye	İmza
Ünvanı, Adı Soyadı	Üye	İmza

ÖNSÖZ:

Öncelikle öğrencilik hayatımda ve yüksek lisans tez aşamamda bana yardımcı olan değerli danışman Hocam Sayın Doç.Dr. Mustafa AYDIN'a çok teşekkür ederim. Ayrıca diğer Hocalarımdan da bilgi alışverişinde bulunduğum Prof.Dr. Abdullah TOPÇOĞLU' na, Sayın Prof. Dr. Yasin AKTAY ve Dr. Ertan ÖZENSEL'e desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Sayın Doç.Dr. Ramazan YELKEN ve Doç.Dr. Köksal ALVER Hocalarıma da teşekkür ederim. Asistan Hocalarımızdan Mehmet Ali Aydemir'e de teşekkürü bir borç bilirim. Bana yaptığı yardımlardan dolayı ve bilgilerinden de yararlandığım, araştırmamda bana yardımcı olan yüksek lisans öğrencisi sosyolog arkadaşlarımdan Fatma BAŞEĞMEZ ve İkbâl VURUCU'ya çok teşekkür ederim ve hepsine saygılarımı sunarım.



T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



Öğrencinin	Adı Soyadı	ALİYE NUR YAKIŞIR	Numarası: 064205001004
	Ana Bilim / Bilim Dalı	SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI	
	Danışmanı	DOÇ.DR. MUSTAFA AYDIN	
Tezin Adı		BİR MODERN OLGU OLARAK ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK	

ÖZET

İnsanlar modern dönemlere kadar farklı kültür grupları halinde yaşaya geldiler. Bazı olumsuz örneklerine rastlansa bile genelde birileri diğerlerinin kültürünü yeniden kurup asimile etmeye çalışmadı. Başka kültürler üzerinde etkinlik modern bir tavır olarak başladı. Dolayısıyla da günümüzde çok kültürlülük bir arada yaşama sorunu olarak ortaya çıktı. Gerçekten de modern kültürün toplulukları homojenleştirme sürecinin doğurduğu önemli sorunlardan birisi mevcut kültür ve toplulukların varlıklarını nasıl sürdürebilecekleridir.

Batı kültürü uzun bir zamandır çözüm olarak bir çok kültürlülük projesinden söz etmektedir. Ne var ki ilk bakışta bir hayli cazip gözüken bu proje pek çok probleme sahip bulunmaktadır. Bu haliyle batı bağlamında insanlık fiili bir “tekkültürlülük süreci” ile potansiyel bir “çokkültürlülük projesi” arasında bir gerilim yaşamaktadır. İşte bu tez, dünden bugüne, sunulan örneklerden hareketle çok kültürlülüğün imkânları, sınırları ve sorunlarını tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlülük, Kimlik, Modernite, Avrupa Birliği, Küreselleşme.



T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



Öğrencinin	Adı Soyadı	ALİYE NUR YAKIŞIR	Numarası: 064205001004
	Ana Bilim / Bilim Dalı	SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI	
	Danışmanı	DOÇ.DR. MUSTAFA AYDIN	
Tezin İngilizce Adı		MULTICULTURALİSM AS A MODERN FACT	

ABSTRACT

Human beings have lived as different cultural groups until the modern times. Even though some negative samples have been encountered, in general, ones did not try to reestablish the others' culture and assimilate them. Being effective on other cultures has appeared as a modern behavior. In consequence, today multiculturalism has emerged as a matter of living together.

Indeed, one of the problems which has been caused by the process of homogenization of societies by modern culture is how the current cultures and societies will survive. For a long time, western culture has been referring to the project of multiculturalism as a solution. However, this project that is seen quite appealing at first sight has many problems. In its present form, humanity in western context lives between the monoculturalism process and the potential multiculturalism project. That thesis discusses the facilities, limitations and problems of monoculturalism depending on the presented samples from past to the present.

Key Words: Multiculturalism, Identity, Modernity, Union State, Globalization.

Giriş:

Günümüzde sıkça tartışılan kültürel/politik sorunlardan birisi çokkültürlülüktür. Sorunun temelini ise, doğal olarak toplulukların farklı kültürlere sahip olmaları ve başkalarıyla iç içe yaşamak zorunda kalmalarıdır. Dünya nüfusunun bir taraftan gittikçe yoğunlaşması, diğer taraftan egemenlik duygularının törpülenmesi bu sürecin dinamiklerini oluşturmaktadır.

Çokkültürlülük, farklı din, dil, ırka sahip farklı kültürdeki yani farklı etnik/kültürel kökene sahip toplulukların bir arada yaşama projesidir. Etnik ve dini grupların yoğunlaştığı ülkelerdeki kültürel çeşitlilikler, çokkültürlülük olarak adlandırılmaktadır. Ancak, örneğin, göçmen ülkelerinde çokkültürcülük adı altında farklılık zemininde birlik tanımıyla asimilasyon sürecine hizmet eden bir siyaset sürdürülmektedir. Çokkültürcülük politikaları ile bir arada yaşam ya da birlikte yaşamak için kültürel dejenerasyonlarla kültürlerin “bir pota içinde erimesi” yerine kültürlerin tek tipleştirilme eğilimi ile “bir potada eritildiği” görülmektedir. Bu da toplumlar ve dünyadaki medeniyetler ve kültürler için giderek büyüyen bir çığ olmaktan kurtarılamamaktadır.

Bilindiği gibi çokkültürlülük post-modern dönemde meydana gelen bir olgudur ve çıkışı itibariyle post-modern dönemin çeşitlilik, çoğulculuk gibi özelliklerinde temellenmektedir. Ancak süreç içindeki değişim ve gelişmelerle ana felsefesinden uzaklaşarak, farklılıkların zenginlik olarak anlaşılması temelinden bunun tam tersi yönünde farklılıkların zenginliğinin sınırlılığı temeli ile konumlandırılmıştır. Bu konumlandırmayı da Avrupa devletleri kendileri yapmaktadır sonuçta Batı felsefesinden türeyen yada üretilen kavramların son tahlilde kendi içlerinde çelişkiye düşmeleri, kendi özlerine dönüş olarak da nitelendirilebilir.

Avrupa'daki çokkültürlü devletlerde farklı politikalar izlenmeye başlanmıştır. Avrupa Birliği de özelden tüm bu farklılıkların daha da fazla çeşitlendirildiği bir imaj çizerek işine geldiğinde çokkültürlü siyasetler izlerken bazen de nedense çokkültürlü olduğunu unutmaktadır. Bazı çelişkileri içinde taşıyan Avrupa Birliği ve Avrupa ülkeleri çokkültürlülük konusunda önemli bir yere sahiptir.

Diğer Amerika, Kanada gibi ülkelerde de çokkültürlülük olgusu Avrupa'ya göre farklıdır. Türkiye'de çokkültürlülük olgusu da farklı algılara sahiptir. Ayrıca temelde diğer dünyadaki birçok devletin çokkültürlü yapısının ortaya çıkması da küreselleşmeyle birlikte bir gereklilik halini almaktadır.

Ülkeler ellerinde olmadan çokkültürlü yapılarını fark etmeye başlarken aslında ülkelerinde meydana gelen göç ya da ekonomik nedenler gibi sebeplerle kozmopolitikleşen yapılarının sonuçlarıyla yüzleşmektedirler. Çokkültürlü toplumsal düzen karşılıklı kabule dayandığı oranda bireyi tanımlar ve özgürleştirir. Çokkültürlü toplum farklı kimliklerin birbirlerini karşılıklı olarak kabul ettiği toplumdur. Çokkültürlülük, farklı din, dil, etnisite, kültür ve kimliği kabul eder ancak çokkültürlülükte farklı hukuki yapıların kabul edilmediği görülebilir. Bu yüzden çokkültürlülüğün hukuk, siyaset, din ve eğitim gibi alanlardaki ilişkileri devletlere ve kültürlere göre anlam ve farklı boyutlar kazanmaktadır.

Tüm dünyada ve birçok ülkede artık farklı kültür, din, kimlik ve milletten insanlar artık birlikte yaşamaya başlamışlardır çünkü dünya giderek küçülmekte ve sınırların geçirgenliği artmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte tüm farklılıklar birbirleriyle kolayca karşılaşılabilmekte ve tüm kültürler daha kolay iletişim kurabilmektedir. Gittikçe büyüyen ülkelerde çeşitlenen farklılıklarla, dünya küçülmekte ama farklı kültür ve kimlikler bir arada yaşamak için genelde çokkültürlülük noktasında birleşmektedirler. Farklı dinlerin, kimliklerin, ırkların yani tüm farklı kültürlerin birlikteliği temelinde anlam kazanan çokkültürlülüğün amacı birlikte tüm kültürlerin çatışmasız yaşamasıdır. Çokkültürlü bir toplumdan, çokkültürlü bir dünyadan bahsedebilmek için öncelikle bugün insanların ırk, inanç, milliyet, renk ve ülkelerinin kaderlerinden dolayı dışlanmasının ve öteki kültürler ve kimlikler olarak görülmesinin gerekçeleri de incelenebilir.

Dünyada ve ülkelerin siyasetlerinde belli bir hegomanyanın olması, üstün gücün temsili bir şekilde dayandırıldıkları ideolojinin kültürüyle ve değerleriyle şekillendirilmesini sağlamaktadır. Küreselleşmeyle birlikte güçler dengesinin değişmesi sistemdeki güç alınan değerlerin, farklı şekillerde ve farklı süreçlerde olağan ve kaçınılmaz olarak mücadelesini dünden bugüne getirmiştir. Burada bir çatışmadan kültürel bir üstünlük mücadelesinden söz etmek düşünsel boyutta vardır ve zaman zaman da somutlaştırılmaktadır.

Değerler, ülkeler, kültürler arasında farklar olduğundan dolayı birbirlerine karşı hep bir önyargılı bakış olmuştur. Çokkültürlülük farklılıkların çatışmasını ve kavgasını önlemek için bir alternatif olmaya çalışmaktadır. Kültürlerin birbirleriyle girdikleri iletişimde artık çatışma ya da kavga yolu değil uzlaşma ve diyalog yolu dillendirilmektedir. Çokkültürlülük de bu noktada bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır.

1.Bölüm: Genel Olarak Çokkültürlülük ve Modernite:

1. 1.Kültür ve Kimlik:

1.1.1.Kültür ve Farklılık / Benzerlik İlişkisi:

Bir ülkenin kendi yaşam tarzına, tarihsel tecrübelerine ve toplumun karakter özelliklerine göre o ülkenin özgün bir yapısı vardır ve her ülke birbirinden az çok farklıdır. Farklı ülkeler, farklı uygulamalar ile teorik ya da pratik şekillerde kendilerine uygun çözümlerle birlikte farklılıkların birlikte olduğu bir zemin inşa etmeye çalışmışlardır. Bu inşada evrensel değerler genel olarak insan hak ve hürriyetleri gibi temel unsurlar unutulmamalıdır.

Her an bir ülkeden diğer ülkeye insanlar göç, savaş, ekonomik yada farklı nedenlerle gitmek zorunda kalmaktadır ve azınlık durumunda yada farklı mülteci konumlarda yaşamaya çalışmaktadır. Önemli olan tüm bu durumlarda insan hak ve özgürlükleri temeli korunmalıdır. Bazı ülkeler bu temelde tüm dünyadaki insanlara eşit muamelede bulunmamaktadır bazen de farklı ülkelerde uygulamalar da çeşitlenebilmektedir. Farklılıklar ile şu yada bu şekilde daha çok karşılaşılabilir çünkü eğitim, gezi gibi birçok imkânlarla ülkeler arasındaki ilişkiler kültürel yada siyasi olarak artık sürekli canlı tutulmaya çalışılmaktadır.

Aynı toplumsal cinsiyetten, aynı ırktan yada aynı etnisiteden insanlar üzerinde konuştuğumuzda, görece özdeşlikten yani bir bakıma özdeşlikten bahsediyoruzdur. Benzer olan şeyler aynı bakımdan bir grupta toplanabilmeleri ve aynı kategorinin yada ailenin üyeleri olarak ele alınabilmeleri için birbirine olabildiğince yaklaştırıldıkları bir bağlamda göremezlikten gelir. Yani benzerlik bir farklılık bağlamı içinde ikili anlamda iş görür. Benzerlikleri ancak farklılıklara gözlerimizi kapadığımız kadar görebiliriz (Medina, 2006:3). Şunu da unutmayalım ki ne kadar fazla benzerlik ararsak arayalım farklılıklar kendini gösterir. Kendini gösteren bariz bir şekilde ortada duran farklılıkları görmezden gelmeyi tercih ederek benzerlik ve ortaklık bulmaya çalışılabilir ya da bunun tam tersini de yapılarak tüm farklılıkları özgür bırakılabilmek de mümkün olabilir. Bu uygulamalar yapılırken toplumun yapısı, tarihsel tecrübesi ve kültürel kimlik ve değerleri de göz önüne alınarak yapılmalıdır.

Örneğin, ilkçağ toplumlarındaki kültürel farklılıklar arasında belirgin özellikler yoktu. Bugün, kültürel değerler arasında, kültürel kimlikler arasında görünür hale gelen büyük farklar vardır ve bu yüzden kolayca birbirinden ayrılabilen kültürel değerler gözlemlenebilmektedir. Birlikte görünüm kazanmaya çalışan bu ayrık ama benzer nitelikler kültür ile anlamlı hale gelmektedir.

Kültürün parçalı bir yapısı olduğu için bütün içinde parçalar vardır ama bu parçalar birbirleri ile iç içe geçmiş ve hem bütünsel bir yapıda hem de parçada anlam kazanmıştır. Çokkültürlülüğün de kültür gibi hem parçalı çeşitliliği hem de birlikteliği yani bütünü barındıran bir yapıya sahipliği söz konusu olmaya başlamıştır. Kültürün parçalı yapısına karşın temel öğelerinden ayrılmaz bir özellikte olması onun parçalanmasını engellemektedir özetle bütün içindeki parçalarından ayrılmaz ve parçalanamaz bir yapısı vardır.

Daha öncede bahsedildiği gibi, bugün içinde yaşadığımız dünya kültürel bakımdan önemli çeşitlikler göstermektedir. Bağımsız 184 ülke bünyesindeki 600 yaşayan dil gurubu ve 5000 etnik gurup bu muazzam çeşitliliği ispatlar niteliktedir. Saptanan rakamlar çok az ülkedeki vatandaşın aynı dili konuştuğunu göstermektedir. Yaşadığımız bu süreç bizleri, kültürel açıdan homojen bir ulus-devlet modelinden uzaklaştırarak, farklılıkların toplum hayatında daha fazla kabul gördüğü bir boyuta yaklaştırmaktadır. Kültürel yaşam biçimlerindeki çeşitlilik etnik guruplar, mezhepler ve dünya görüşlerinin sayısı her geçen gün artmaktadır. Geçmişte aydınlanma düşüncesinden ilham alan modern projenin evrenselci paradigması, insanlar arasındaki benzerlikleri toplum tasarımının merkezine alırken, günümüzde yaşamın temeline ve anlamına ilişkin olarak yapılan vurgu giderek farklılıklar üzerinde yoğunlaşmaktadır (Ekinci, 1999: 53–54). Farklılıkların kabul görmesinin doğal bir uzantısı olarak da farklı etnik ve kültürel unsurların bir arada yaşadığı toplum tasarımı olarak şekillenen “çokkültürlülük” “çoğulculuk” artık gündemi daha çok meşgul etmektedir.

Birbirlerine benzer kültürler arasında yakınlık ve diyalog daha kolay sağlanabilir. Ancak kültürler arasındaki farklılıklar arttıkça kültürlerin bir arada yaşaması daha zor olur. Farklı ama benzer kültürel kimlikler bir arada yaşarken meydana gelen sorunlar büyük olmasa da eğer önemli unsurlardan din, ırk gibi ya da birbirine uzak kültürel kimliklerin birlikteliklerindeki sorunlar daha büyük

olmaktadır. Bu noktada kültürleri kendi içlerinde ayırmaya tabi tutamayız çünkü kültürler arasında da alış-verişler olduğu için birbirlerine yakınlaşmaları ve uzaklaşmaları, birbirlerini etkilemeleri ve etkilenmeleri söz konusudur.

Kültürler statik değillerdir ama bazı kültürel kalıplar da değiştirilemezler ve bu kalıplar kültürün ana felsefesi ya da temeldeki vazgeçilmez değerleridir. Kültürler uzun süreçte içselleştirilen yapılar olduğu için değişimleri de aniden olmaz kültürel dönüşümler sancılı ve sorunlarla geçer. Kültürlerin pratikte ve düşünsel anlamda değişimi birbirini tamamlamalıdır. Örneğin, Türk Modernleşmesi sürecinde bu böyle olmamıştır yani kültürel değişme hem ideolojik hem de uygulamada gerçekleştirilmelidir ancak bu tam olarak gerçekleştirilememiştir.

Farklılığın zıttı ayniliktir. Farklı olmak aslında bir şeyin diğeri ile aynı olmaması durumudur. Ama farklılık belirgin ve bariz özellikler taşıyorsa yada sadece birkaç noktada ayrışma şeklinde ise ikisinde de farklı olan yanlar vardır. Bütün farklılıklar aynı ve eşit değildir ve bu yüzden farklılıklar da çeşitlidir. Bunun bir ölçüsü yok ve ne kadar farklı ya da kime ve neye göre ortada bir farklılık var, bu gerçekten değişebilen bir durum ve bunun tespit edilebilmesi de zordur. Örneğin kadın ve erkek birbirlerine göre farklıdırlar ama gerçek farklılık örneğin eşcinselliktir.

Farklılığı bir sorun olarak yorumlamak, bu farklılığı, kim olduğumuzun bir parçası olarak kimliklerimizin ve onların çevresinde oluşturduğumuz toplulukların yapı taşı olarak kabul etmeye direndiğimizi gösterir. Farklılığı bir sorun olarak yorumlama tavrı, kendimizin ve başkalarıyla ilişkimizin bazı yanlarına karşı körlüğü yani bizi, diğerlerinden ayıran bazı farklılıklara ve kendimizden farklı olarak düşündüğümüz kimselere bizi yakınlaştıran benzerliklere karşı körlüğü gösterir (Medina, 2006: 56). Aynı olmayanlar olabilir ama gerçek farklılık bariz ve belirgin olarak bir nevi göze çarpan özellikte olmalıdır. Bunu şimdi kültüre uygularsak farklı kültürler arasında birbirine yakın olanlar yada aynı olmayanlar vardır. Ayrıca marjinal düzeyde farklılığı belirgin olan kültürler de vardır. Hepsi birbirinden farklıdır ama gerçek farklılık, farklılığın fark edilebilir olduğu noktadır. Farklılık bir nitelime anlamı taşır ve farklılık özel bir durumdur. Normal ve standart olan aynı ve benzer özellikler olarak görülür ve bunlar toplumları türdeşleştirir. Farklı olan nitelikler ise toplumları özgünleştirip çeşitlendirmektedir ve farklılık türdeşliğe karşı

bir yerde durmaktadır. Türdeşlik olmadığı zaman toplumda kaos veya farklılıkların çatışması yada kargaşası söz konusu olabilir ancak bu konuda farklılık, düzeni bozmak için orda durmamaktadır. Farklılık artık gerekli olduğu için ve toplumun ihtiyaçları yönünde gelişen bir durumda belirginleştiği için orada vardır. Örneğin farklı toplumlar, farklı kültürler, farklı kimlikler, farklı dinler, farklı ırklar ve farklı etnisiteler vardır ve tüm bu farklılıklar toplum içinde birliktedir ve bir arada yaşarlar.

Örneğin Hindistan'da bütün farklılıklar kendi sınırları içerisinde yaşarken diğer kültürel ve farklılıklarla ilişkileri ve etkileşimleri kapalıdır yani kendi içinde özgürdürler ve farklılıklarını yaşarlar. Özetle diğer farklılıklarla örneğin farklı dinlerle birlikte yan yana yaşamasına rağmen kimse kimsenin dinine, yaşam felsefesine karışmaz. Kast sistemi devam etmesine rağmen Hindistan bütün farklılıklarla tüm gurupları farklı kimlikleriyle, farklı inanış ve kültürleriyle bir arada yaşatabilme imkânını kültürel olarak sağlar. Bunu da eşitlikçi bir tavırla tüm inançlara, değerlere aynı mesafede olarak korur ancak Kast sistemi nedeniyle toplumdaki katmanlar arası geçişteki katı tutum ekonomik olarak da zengin ve fakirler arasındaki uçurumu arttırmaktadır. Bunun da nedeni aslında Hindistan'ın İngiltere sömürsü olmasına bağlanabilir. Hindistan'da çok kültürlü ve çok dinli bir yapı vardır ve bütün bu farklılıklarla birlikte Ateistler, Budistler, Müslümanlar, Putperestler v.b. gibi hepsi farklı dinlere, farklı kültürlere, farklı milliyetlere ve farklı hayat pratiklerine sahip olan topluluklardır. Hepsi de sınırları içinde bir arada yaşarlar. Çokkültürlülük dünyada evrensel ölçektir ancak Doğu ve Batı'da farklı uygulamalara sahip olması da çokkültürlülüğün pratikte farklı olmasına rağmen aynı amaç için farklı ülkelerde, farklı coğrafyalarda aynı temelde anlam kazanmasını sağlar. Çokkültürlülük ve kurumlar arasındaki ilişkiyi incelemek istersek aile ve çokkültürlülük ilişkisi bize toplumun en küçük yapı taşından başlayan aile ile çokkültürlülüğü birlikte değerlendirmede güzel bir örnek olur. Ailenin oluşmasında önemli bir unsur olan evlilikler ile birlikte iki farklı kültürden, iki farklı aileden yetişen iki farklı kimlikte, iki farklı insan karşımıza çıkar. Bu da bize küçük bir toplumsal gözlemevi oluşturabilir. Farklı iki kültüre sahip örneğin farklı ülkelere ve milliyetten insanlar yada farklı dinden insanlar evlenip aile kurabilmektedir. Aile temelinde bu farklılıkların ilk başta kültürel çatışmalar meydana getirme ihtimali de vardır.

Örneğin Almanya'daki gurbetçilerin Alman bayan yada erkekler ile evlendiğinde, Türk ve Alman kültür ilişkisindeki çeşitlilik önemlidir yada Doğu ve Batı kültürüne sahip farklı kültürel özellikteki iki insanın aile kurması olayı da sık sık karşımıza çıkmaktadır. İki kişinin farklılıkları bu noktada iki farklı kültürün uyumu ile yada çatışması ile birlikte yaşayabilmektedir. İki farklı kültürel pratik arasındaki kültürler arası alış-verişler ile gelecek nesillerin de bu kültürel sentez ile yetiştirilerek devam ettirilmesi söz konusudur. Ayrıca iki farklı kültürün zaman içinde iç içe geçmesi de kültürel sentezle yeni bir oluşumu da meydana getirebilir.

Kültürlerin gelişimini insanlar ve toplumlar birlikte yani bireyler ve toplumlar hep birlikte ortaya çıkarır ve tüm farklılıkları bünyelerinde barındırırlar. Çokkültürlülük din ilişkisi ile de farklı dinlerin bir arada yaşadığını ya da çokkültürlülük siyaset arasındaki ilişki, çokkültürlülük ve ekonomi arasındaki etkileşimlerde görülebilir. Küreselleşmeyle birlikte insanlar ve kültürler arası hareketlilik ve iletişim daha kolay hale geldi. Kültürler arasında, sınırlar arası ya da kıtalar arasında alış-verişler artık ekonomik, kültürel, din, değer ve birçok yönden gelişti ve ilerledi.

Daha önce farklı kültürlere kendi kültürünün dışında olarak bakılırken şimdi tüm kültürler eşit ve aynı öneme sahip olmaya başladı. Buna örnek olarak Afrika'daki kabilelerdeki ilkçağ kültürlerindeki geleneklere, törenlere ilgiyi gösterebiliriz. Artık ilgiyle bakılmaktadır ve bu konuda biraz geç kalınmış olsa da gözlem ve araştırmalar yapılmaktadır. İtilen, horlanan, bastırılan tüm kültürler tarih sahnesinden çıkartılmak istense de bugün hala varolan kültürlerin daha özgür hale geldiği görülmektedir. Bunun olması gerekiyordu çünkü kültürlerin birbirlerinden üstünlükleri ya da kültürel değerlerin eşitsizliği söz konusu olmamalıydı. Kültürlerin fark edilebilir şekilde birbirlerinden ayrı yaşam pratiklerine ve farklı türden değerlere sahip olması en az iki kültürün bu şekilde beraber yaşaması yönündeki alternatifleri beraberinde getirdi.

Robinson Crouse modern insanın sembolü haline gelir, onun romanı yeni dönemin insan anlayışının hikâyesini anlatır. Romanda bir insanın kendi hayatını hiçbir dış güce hatta başka insanlara bile ihtiyaç duymadan, aklıyla nasıl örgütlediğinin hikâyesi okunur. Modernitenin insan modeli evrilip yeni içeriğine kavuşur. Öncenin otonom insanının yerini toplumsal bir yaratık olan insan alır.

Bireyin ancak kolektif gurupla, toplumla birlikte düşünölebileceği savunılmaya başlanır (Vatandaş, 2003: 250). Bir adada yalnız yaşayan yukarıda ifade edilen Robinson'u düşünelim ve onu yalnız tek bir költür olarak görüp diğer bir költür geldiğinde ise farklı bir kişinin farklı bir költür olduğunu örnekleyerek iki farklılığın ilişkisi anlamaya çalışalım.

En az iki költürün bir arada yaşaması daha fazla költürlerin bir arada yaşamasından daha sorunludur çünkü daima bir hâkimiyet ve güç mücadelesi iki költür arasında devam ederek iki farklı költür arasındaki ilişkide sorunları muhtemelen yaşatır. Farklı birçok költürün bir arada olması genelde daha basit görünse de aslında ikiden fazla költürün birlikteliği dengeli olduğunda daha kolaydır.

İki költür birbirleriyle çatışabilir, birçok költürün ise aralarında eşitlik varsa daha az çatışma yaratacağı tahmin edilmektedir ancak bu tabi ki költürel özelliklere ve költürel unsurların güçlü niteliklerine ve değerlerine bağlıdır. Birçok költürün daha fazla sorun yaratacağı düşünölse de farklı iki költürün birbirleriyle her konudaki rekabeti daha zor idare edilebilir. Bu yüzden költürel farklılıklar ne kadar fazla olursa olsun tüm farklılıklara eşit mesafede olunursa sorunlar azalır.

Költürel değerler ya da toplumlar kendi içlerinde ya da dışarıdan gelen költürel öğelere karşı kendilerini korumak için költürel ilişkilerde hakim unsur olmaya çalışabilirler. Költürler kendi költürel alanları içerisinde de bazen diğer költürlerle ortak değerleri paylaşarak etkileşimi gerçekleştirirler. Zaten iki farklı toplumsal yapıdaki iki farklı türden költürel değer de bir arada yaşayan bu iki költür ilişkisinde kaçınılmaz olarak etkileşime süreci içerisinde girecektir.

Költürel öğelerin bir bölümünü insanlar doğumdan ölüme kadar öğrenerek yaşarlar, diğer bölümü de zaten bizim bile fark etmediğimiz şekilde, verili kodlarla toplumda mevcut olarak bulunur. Kimlik de költür gibidir örneğin bir takım kimlikler biz doğarken bize verilmiştir kadın ya da erkek olmak gibi bunun yanında birçok kimlik de hayat boyu elde edilerek kazanılır.

1.1.2.Költür ve Kimlik İlişkisinde Költür ve Kimlik Tanımları:

Költür ve kimlik benzer ortak özelliklere sahiptir. Költürler ve kimlikler arasında uyum olmalıdır çünkü illa bir költürden hoşlanılması gerekmiyor bu arada zaten bir költür hakkında bilgi sahibi olduğunda ancak o zaman diğer költürlerle

arasındaki fark ve benzerlikler görülebilir. Bunu da kültür ve kimlik arasındaki ilişkide daha iyi fark edebiliriz.

Kültür kavramı sosyolojideki en önemli kavramlardan birisidir. Kültür bir toplumun üyeleri yada bir toplumun içindeki gurupların yaşam biçimlerine göndermelerde bulunur. Sanat, edebiyat resmi de içerir, ancak kapsamı çok daha geniştir. Örneğin insanların nasıl giyindikleri, töreleri, çalışma kalıpları, dinsel törenleri diğer kültürel unsurlardır. Kültür, bizi insan yapan şeyin önemli bir parçasıdır. Bununla birlikte, insanlar olarak bizler ortak bir biyolojik kalıtı da paylaşırız. Bunun yanında bizler, toplumsallaşma süreci yoluyla kültürümüzün özelliklerini öğreniriz (Giddens, 2000: 43–44). Kültürler insanlığın başından beri ilköğretimden günümüze kadar her zaman varolan bir olgudur. Tüm kimlik kategorilerine karşı eşit mesafeyi korumak gereklidir.

“Kültür nedir? Kültür bir milletin yaşama biçimidir bütünüyle. Maddi ve manevi aklınıza gelen bütün unsurları onun içerisine katın, onların oluşturduğu bir yaşama biçimi vardır; o kültürdür (Köseoğlu, 2007:8). Her kültürün iç talepleri farklıdır, inançları, varlığa bakışı, beklentileri. Yöntemleri, değerler sıralaması, ölçüleri, zihniyeti farklıdır. Kültür bu farklılıklarını bireye yansıtmaya çalışır, toplumsallaşma diye kavramsallaştırılmaya çalışılan süreç de budur (Köseoğlu, 2007:104). Birbirlerine benzer kültürler arasında yakınlık ve diyalog daha kolay sağlanabilir ancak birbirine zıt olan yani kültürel farklılıklar arasında uçurumun olduğu kültürlerin bir arada yaşaması sorunludur.

Sanayi öncesi dönemde Avrupa toplumları kültürel olarak ikiye ayrılmışlardı: yüksek kültür ve halk kültürü. Halk kültürü dağınıktı evlerde yapılıyordu ve köylüler uzak köylerde yaşadığı için, çoğunlukla gözden ırak kalıyordu. Yüksek kültür ise kentlerde yaşayan seçkinler yani saray, soylular, ruhban sınıfı ve tüccarlar gibi eğlenceye ve sanata harcayacak kaynakları, zamanı ve eğitimi olanlar ve kendilerine sanat üreten... Sanatçılar ve aydınlar da iktidar kaynaklarına yakındılar... (Yelken, 2007: 201). Gans'ın bu tanımına göre kültür, sosyolojik olarak toplumu ayırmada önemlidir. Kültürleri farklı şekillerde bazen ayrımlara kategorilere tabi tutulmuştur, bu ayrımı Türk modernleşmesinde de görmek mümkündür.

Önemli farklılıklara sahip olan özelliklerden, birbirine uzak yani fazla kültürel iletişimi olmayan ırk, din gibi unsurlara sahip farklı değerlerin bir arada

yaşamaları daha zordur. Bu noktada tüm kültürler eşit değerlere sahip olsalar bile kendi içlerinde de birçok konuda değişimler yaşadıkları için kültürlerin statikliğinden bahsedilemez.

Toplumsal ortamda hayat bulan insan için en önemli oluşumların başında yer alan kültür, en temelde yaşam tarzı olarak görülebilir. Bu anlamda kültür, bir toplumun ve o toplumda yer alan bireylerin nasıl yaşadıkları, düşündükleri, neyi ne şekilde ürettikleri sorularına karşılık gelmektedir... Anlamlandırma unsuru olan kültür, insan ve toplumun nereden, nasıl baktığını, tavrını neye göre belirlediğini gösterir. Bu bakımdan insan ve topluma anlam haritası sunar. İnsan ve toplumun anlam dünyasını oluşturur, belirler, geliştirir... Bu bakımdan kültür, siyasetten uzak bağımsız bir alan değil, siyasal eylemin aktif ve sürekli bir şekilde hayat bulduğu bir zemini temsil eder (Alver, 2007: 129–139). Kültürün peşinden gelen diğer bir kavram kimlik kavramı da en az kültür kadar önemli ve çokkültürlülük açısından da özel bir manaya sahiptir.

Kimlik tanımlamaları söz konusu olduğunda genelde etnik kimlik ön plana çıkmaktadır. Kimlik, soy, din, dil, köken, etnisite gibi etkenlere, yani biyolojik, genetik, antropolojik, ırksal temelde değerlendirilebilir. Ama kimlik kültür temeline dayalı bir gurubun kendisini tanımlaması ve ifadesi olarak sosyolojik ve kültür temelinde ele alınacaktır. Unutulmamalıdır ki kültür temeline dayalı tanım da hiçbir şekilde kökenin ya da kökenlerin inkârı anlamına gelmez (Uygun, 2006: 103). Kimlik çeşitlerinden, kültürel, ulusal, kolektif kimlik gibi örnekler verilebilir. Kimlikler gurup ya da bireyler tarafından genişletilebilir, milli kimlik, bireysel kimlik gibi kategoriler düzenlenebilir.

Kimliğin kategorilerini değil genel olarak kimlik konusu kültür ve çokkültürlülük bağlamında ele alacaktır. Kimliğin sosyal boyutu, bireyin kendisini ait hissettiği toplumsal gurubun idealleri ve değerleriyle bütünleşmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bireysel kimlik değil toplumsal kimlik incelenecektir.

“Bireyin kimliği” denilen şey, en geniş anlamıyla onun tüm özelliklerini kapsar. Hem kişinin kendisini nasıl gördüğü hem de toplum tarafından nasıl görüldüğü kimlik kavramıyla bağlantılıdır. Kimlik, kişinin yaşamda kendine biçtiği yani uygun gördüğü rol veya kendini algılayış biçimi olarak tanımlanabilir. Kimlik uzun çabalar sonucunda ulaşılabilen öznel bir süreklilik, bütünlük ve tutarlılık

duygusudur (Göka-Beyazyüz, 2005: 17). Kimliğin anlaşılabilmesi için öncelikle bireysel kimlik tanımından yola çıkarak toplumsal olarak kültürel kimlik konusu daha iyi anlaşılabilir.

Kimliklerimiz vardır ve bu kimliklerimizi doğuştan getirerek yada sonradan kazanarak elde ederiz. Kimlik psikolojideki kişilikle karıştırılmamalıdır, birbirine benzer ancak farklı kavramlardır. Kimlik kavramının uzun bir tarihi olmasına karşın popülaritesini 20. yüzyılda kazanmıştır. Günümüzde kimliğe ilişkin tartışmalar vardır ve farklı kimliklerin bir arada yaşaması sorunuyla birlikte kültürel kimlikler önem kazanmaktadır. Toplumda tüm farklı kimliklerin bir arada ahenk içinde uyumlu olması bireyin kimliğindeki farklılıkların çatışmadan sağlıklı bir kişilik oluşturması şekline benzemektedir.

Birey tüm farklı kimliklerini kendi içinde dengede tutarak psikolojik olarak iyi bir ruh yapısına nasıl sahipse, toplumda farklı kültürel kimlikler de birlikte çatışmadan uyum içinde, düzene sahip olmalıdır. Farklılık ve düzenin bir arada olduğu bu sağlıklı toplum yapısında, farklı kültürel kimlikler hakkında geniş bilgiye sahip olunması toplum için gereklidir.

İnsanların bilerek tercih ettikleri kimliklerinin değiştirilmesi mümkündür ancak verili olarak doğuştan getirdiğimiz kimliklerin değişimi zordur. Kimlik çok boyutlu bir süreç olduğu için çevre ile yani toplumla ilişkilidir. Kimlikler arası ilişkilerde eğer diğer kimliklere önyargı ile ya da “benden olmayan” şeklinde yaklaşıldığında kimlik sorunları doğmaktadır. Tüm kimlikler eşittir ancak bireyler kendi öncelikli kimliklerini önem sırasına göre kişiliği oluşturmada başat unsur olarak kullanırlar. Kimlik işte bu noktada da toplumsal bir boyut kazanır çünkü genel kimlik kategorilerinin de toplumun yapısal olarak karakterini oluşturması yönünde ilişki kurulabilir.

Toplum ya da bireyler kimlikleri değiştirir ya da evrensel olarak dünyadaki gelişmeler ve etkileşimlerle yeni kimlik algıları oluşturabilir. Örneğin, küreselleşme ile birlikte oluşan göçler sonucunda kent olgusunun ortaya çıkmasıyla bir kentli kimliği ortaya çıkmıştır. Ya da bir başka örnek olarak ulusal kimliğin şekillenmesi de ulus-devletlerin oluşum sürecinden sonra gerçekleşmiştir.

Her toplumun tarihi, kültürel ve sosyal değerler sistemi tarafından kendiliğinden oluşturulmuş, kendine özgü bir kimlik yapılanması bulunmaktadır.

Bireyler kendileri dışında gelişen bu kimlik yapılarını, içinde doğup büyüdüğü toplumun içinde yaşayarak edinirler (Göka- Beyazyüz, 2005: 19). Türk kimliği, Alevi kimliği, Müslüman kimliği örnekleri kimliklerden sadece bir kaçıdır. Farklı kimliklere sahip olunabilir ve iki farklı kimliğin birbirlerine öteki kimlik olarak bakması karşılıklı kimlik farklılıklarını getirir. Kimlikler arasında alış-veriş olabilir çünkü kimlikler de değiştirilebilir ve bu noktada kültürlerle benzerdir.

Kimlikler kendilerini ifade edemezlerse parçalanabilirler çünkü farklı kimlikler uyumlu kimliklerin hegemonyası altında sabitleşebilirler ve farklı yaşama tarzları içinde eritilirler. Tüm kimliklerin doğru kimlik olmak zorunda olup olmaması tartışmasına yol açan modernitenin evrensellik düşüncesinden yola çıkan birlik, uyum ve merkeziliğin kimliklere de etkisi kaçınılmazdır.

Baskın kimlikler sorunları farklılıklardan kaynaklanıyormuşçasına farklı kimliklere yükleyerek dışlanan kimliklerin, hâkim kimliklerin gücünde birleşmelerine neden olmaktadır. Buradaki farklı kimliklerin ötekileştirilmesi sorununu sadece modernite de görmek doğru değildir çünkü farklı kimlikler de kendilerini tanımlamada, kendilerini diğer farklı kültürel kimliklerden üstün görerek sorunlara neden olmaktadır. Farklı kimlikler, çatışmadan ve özgün kimliklerini koruyarak konsensüs sağlayarak hoşgörü ile bir arada yaşayabilirler.

Etniklik, Ruanda'dan Bosna'ya, Afganistan'dan Somali'ye ve Avrupa'nın göbeğine kadar sadece kendi cemaatinin "iyi yaşam" prensibine göre bütün toplumu düzenlemeye çalışan etnik milliyetçi, köktenci veya ırkçı hareketler, doğal gurup\cemaat kimliklerini diğerleri karşısında kuvvetlendirmek üzere çatışmalı bir ortam yaratmaktadırlar (İrem, 2005: 46). Kültürel kimlikler ya da kültürler, toplumda çatışmaya da neden olabilir. Yeni kimlik talepleri de tehlikeli görülerek farklı kimliklerin tehdit olarak değerlendirilip özgürlükler ve haklar verilip verilmesi tartışılmaktadır. Kültür ve kimlik sorunları son noktada ortak temelde buluşurlar.

Ancak farklı kültürler, farklı kimlikler çeşitlendikçe tehlikenin arttığı düşünülmemelidir. Çünkü bir hegomanya varsa ve kültürel olarak güç kullanılabilirse bile baskı ve zorla kimliklerin tahakkümü olmamalıdır. Toplumdaki geleneksel kimlik ve kültür kalıplarının dışındaki farklı kimliklere de yaşam alanı açmak ve özgür yaşama imkânı vermek insan hakları temelinde değerlendirilebilir.

Farklılıkların hepsinin tek bir kültür etrafında şekillendirilmesi ve hepsinden birkaç unsur alınarak meydana getirilebilir bir kimlik, sentez bir kimliği temsil eder. Kimlik sorunları çözülürken kısa vadeli çözüm önerileri sağlıklı olmaktadır ve önemli alternatifler bulunamamaktadır. Bu sorunların çözümü de toplumların kendi kültürel kimlik yapılarına münhasırdır. Örneğin bu konuda en fazla sorunlaştırılan etnik kimliklerdir. Kültür ve kimlik iç içe geçmiş unsurlardır ve kimlikler bir nevi kültürel formasyonları adlandırır ve kültürler tabii ki kimlikten daha kapsamlıdır. Kültür için geçerli olan çözüm önerileri, kimlik için de geçerlidir yani kimliklerin “bir arada” olması hoşgörü temelinde gerçekleştirilebilir.

Kültür teriminin kullanımı, sıralanan özelliklerle de sınırlı değildir. Dil, din, ırk gibi unsurlarla değil, cinsel tercihleri, cinsiyetleri, sosyal sınıf ve statüleri ile kendilerini toplumda yaşayan diğer insanlardan ayrı olarak tanımlayan ya da toplumdan dışlandıklarını düşünen grupların yaşam tarzlarını ve felsefelerini anlatmak üzere de zaman zaman kültür terimine başvurulur. Bu anlamda bir eşcinsel kültürden, bir işçi sınıfı ya da kadın kültüründen bir bürokratik kültürden de söz edilebilir ama bu kültürün en dar anlamıdır. Diğer yandan kültürü yine etnik farklılıklara bakılmaksızın benzer sosyolojik ve tarihsel aşamalardan geçmiş, geniş bir insan grubunu ifade etmek üzere kullanmak da mümkündür. Örneğin; feodal, tarıma dayalı ve teokratik dünya ile karşıtlık içinde, modern, kentsel, seküler, endüstriyel medeniyeti paylaşan kültürler gibi örnekleri çoğaltabiliriz (Kymlicka, 1998: 48). Batılı demokratik ülkeler de aslında ortak bir kültüre sahiptirler.

Kültürel emperyalizmin önerisi apaçık ortadadır. Söz konusu olan baskın kültürlerin korunmaya değer olan diğer kültürleri tehdit ettiği düşüncesidir. Bu kabaca küreselleşme sürecinin, kültürel egemenliğinin bildik biçimleri yoluyla gelişen küresel işleme tarzı olarak meydana gelir: Amerika'nın Avrupa, “ Batının Doğu”, merkez-çevre, kapitalizmin herkesin üzerine olan egemenliği. Bu şekilde değerlendirildiğinde, küreselleşme hemen tanınabilir hatta tahmin edilebilir bir hale gelir (Tomlinson, 2007: 230). Kültürel etkileşimde toplumların dayattığı kültür kodları olabilir.

Bazı kültür kodlarının “Batı” şemsiyesi altında birleştirilmesi Batılılaşmayı getirir. Bunun da nedeni kültürel özgürlüklere ve kültürel farklılıklara imkân tanınmasıdır ayrıca kültürlerle kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi hakkı

verilmektedir. Batılılaşmada aslında bir dışlama da vardır ve Batı-dışı toplumların Batılı değerleri Batı'nın kendi kendini beğenmede zirveye ulaştığı noktada sorunludur. Batı varolmasını kendi dışında kültürel değerlere kimse sahip değilmişçesine şizofren yani hastalıklı narsist bir kimliğe bürünerek sadece kendi kültürünü önemli saymaktadır.

1.1.3. Kimlik İle İlgili Yaşanan Sorunlar:

Kimlik sorunu, kültürel ve politik düzeyde ele alındığında, modern dönemin temel sorunlarından birisi olarak anlam kazanmaktadır. Özellikle, sanayileşme, kentleşme, ulusçuluk gibi moderniteye ilişkin olgular “kimlik” in modern dönemdeki toplumsal içeriğinin oluşmasında belirleyici faktör olmuşlardır (Vatandaş, 2003: 249). Toplumda genel olarak olumlanan kimlikler yani yerleşik kimlikler ve direnen olumsuz karşı kimlikler çatışabilir.

Bazen doğru yâda yanlış kimlikler ifadesi de kullanılmaktadır ama bunun bir ölçüsü yoktur kime ve neye göre yanlış veya doğru olduğu tartışılır. Örneğin, kadın yada erkek kimliği normal kimlik, eşcinsel kimliği gibi marjinal kimlikler ise ötekileştirilen kimliklerdir.

Kültürel kimlik, tıpkı kimlik kavramında olduğu gibi, farklı algılamalara neden olabilecek değişken bir kavramdır. Kişi ve grupların, “Kimsiniz ya da Kimlersiniz ya da size Kim derler?” türü sorulara verdiği yanıtlar kültür, toplum yapısı, soy-sop ve tarih bilinci, dünya görüşü gibi değişkenlere bağlıdır. Kimi Türk, kimi Müslüman, kimi Alevi, kimi Sünni, kimi Çerkez, kimi Türkmen, kimi Yörük, kimi Köylü, kimi Kentli, kimi Egeli, kimi Konyalı, kimi Bozkırlı v.b. olduğunu söyler. Kimileri de bu gibi kimliklerin bir kaçına sahip olduğunu dile getirir (Uygun, 2006: 105). Tüm farklılıklarla birlikte yaşama felsefesinden hareket edildiğinde, kimlik çatışmaları bireysel ya da toplumsal düzeyde sorun olmaz.

Kimliğimizi biraz cinsiyet, sonrada da biraz ırk v.b katarak oluşturuyormuşuz gibi tabir edilen bir durum söz konusu değildir. Kimliğimizin farklı yanlarına ait düzgüler, karmaşık yollardan birbirini keser ve damıtılamaz bir karışım içinde tipik olarak birbirine karışır. Örneğin, işçi sınıfına mensup bir eşcinsel Latin erkeği gibi kimliğimizin farklı yönlerini şekillendiren düzgüsel çatılar birbiri içine girer (Medina, 2006: 35). Ayrıca kimliklerimiz başkalarının kimlikleriyle

bağlantılıdır. Kimlikler karşılıklı olarak birbirlerine bağlıdır. Kimliklerimiz birbirleriyle etkileşim halinde gelişir ve topluluk desteği ister, dolayısıyla farklılıkları tanımazsa engellenebilir.

Selçuk Uygun'un yaptığı araştırma "Üniversite Gençlerinin "Öteki" Kimliklere İlişkin Önyargıları", Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesinde yapılmış ve 282 öğrenci ile anket yöntemi uygulanmıştır. Verilerin frekans ve yüzdelerle ifade edildiğini ayrıca da öğrencilerin anket sorularına vermiş olduğu cevapların analiz edilerek yorumlanmasıyla bir çalışma yapılmıştır. Gençlerin "Kendi ve öteki olarak adlandırdığımız kültürel kimlikler hakkındaki düşüncelerinizi eğer varsa birkaç kelime ile betimlerseniz bunlar nelerdir" gibi içerikli ön yargısal ve stereotipik bilişsel öğrenmelere yönelik sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Ancak gençler genelde kültürel kimliklere ilişkin görüş belirtmekten kaçınmışlardır. Belirtenlerin sayısı ise %10'dur. Hatta böyle bir ankete muhatap olmaktan rahatsızlık bile duyanlar olmuştur. (Uygun, 2006: 111). Üniversite gençlerinin Türkiye'de sıklıkla konuşulan kimlikler hakkındaki düşünceleri Alevi, Kürt, Laz, Çingene ve Türk kimlikleri hakkındaki görüşleri, toplumsal sorunların temelinde yatan nedenler hakkında bizlere bilgi vermektedir. Uygun'un çalışmasında sadece özel olarak bu kimlikler Alevi, Kürt, Laz, Çingene ve Türk kültürel kimlikleri analiz edilmiştir.

Bugün dünyanın pek çok bölgesinde, farklı kültür ve ırk gurupları arasında gerçekleşen ve bunlardan bir bölümünün yoğun kin duyguları ile kanlı kavgalara kadar gittiği çatışmalar söz konusudur. Böyle kökenlere dayanan kanlı savaşlar, başka bölgelerin yanı sıra Bosna-Hersek (Eski Yugoslavya'da) Etiyopya'da (Afrika'da) ve Gürcistan'da (Eski Sovyetler Birliği) içinde gerçekleşmektedir... Sosyolojide gerçek bir azınlık gurubun üyeleri, nüfusun çoğunluğuna göre dezavantajlıdır ve bir gurup dayanışmasına, birbirine ait olma duygusuna sahiptirler. Önyargı ve ayrımcılıkla karşılaşma deneyimi genellikle ortak bağlılık ve çıkar duygularını güçlendirmektedir. Azınlık gurupların üyeleri kendilerini sık sık çoğunluktan ayrı insanlar diye görürler. Azınlık gurupları genellikle fiziksel ve toplumsal olarak toplumun genelinden yalıtılmışlardır. Bunlar ülkelerdeki belli semtlerde, ülkelerdeki belli kentlerde ya da bölgelerde yoğunlaşma eğilimi gösteririler. (Giddens, 2000: 224–225). Bizler, toplumsallaşma süreçte kültürümüzün özelliklerini öğreniriz. Toplumsallaşma diğer insanlarla ilişki yoluyla,

yardıma gereksinim duyan bebeğin yavaş yavaş kendi kendisinin farkında olan, belirli bir kültürün tarzıyla beceriye sahip, bilgili bir insana dönüşme sürecidir.

Türkiye’de İslam, milli kimlik seçiminin önemli bir ögesidir ve etnik karışma da bu din içinde kolay olmaktadır. Ama bu durum birçok ülkede görülememekte çünkü dil dışında dini özerkleşmeye pek önem verilmemektedir. Yahudilerin kimlik seçimi zorunludur ama örneğin Tuna Monarşisinde Katolik Alman, Katolik Çek ve Katolik Macar arasındaki kimlik ayrımı da ilginçtir. Müslümanlıkta ise dünyanın tüm insanları dinin önünde eşittir (Ortaylı, 1998: 6). Çokkültürlülüğün önündeki en önemli engellerden birisi de kimlik sorunudur. İnsanın kendini kendi gözünde ve diğerlerinin aynasında nasıl gördüğünü ifade eden kimlik, kendinin sosyal bir çevrede tanımlama ve konumlamayı içerir. Dolayısıyla bu sorun insanın dünya görüşünü ve diğerleriyle ilişkilerinin çerçevesini gündeme getirir. Kimlik sorunsalı “geçmiş ile bugün arasında uyum sağlamak” biçiminde özetlenebilir. Toplumsal veya siyasal (ulusal kimlik) veya bir partiye bağlılık “bireylerin uyumu, süreklilik ve istikrar arayışına” cevaptır.

Türkiye’de Kürtlerin ve Alevilerin kimliklerini politikleştirdiği görülüyor. Örneğin sayıları artan Alevi dernekler, Alevilerin kimliklerini politikleştirmekte, Aleviliğin yalnızca bir dini uygulama değil, solculuğu, toplumculuğu içeren bir kültürel kimlik olduğunu iddia etmektedirler. Alevi cemaatlerini yeni bir temelde oluşturmaya çalışarak cemaatin görüntüsü değiştirilerek Alevi kimliği politikleşmektedir. Kürtlerin ise Cumhuriyet döneminin başlangıcındaki durumu sosyal ve politik olarak incelendiğinde modern laik bir devletin temsil ettiği şeylerin antitezini oluşturdukları görülür. Şaşırtıcıdır ki 1930’lardan 1980’lere kadar geçen yaklaşık elli yılda bölgede yani Doğuda Kürtler ile ilgili önemli politik karışıklıklar yaşanmamıştır. Ayrıca 1920’den 1930’lu yıllardaki Kürtlerin ayaklanmalarının tümünü ordu, ilginçtir ki düşman aşiretlerini birbirine karşı kullanarak bastırmıştır.

Kürtler bu noktada aslında homojenleşmeye ve giderek artan entegrasyona karşı çıkmaya çalışmışlardır. Bugün kamusal alanda Kürtçe konuşmanın yasak olduğu yıllardan bugün Mecliste DTP parti liderinin Kürtçe konuşmasına tepkilerin sönük kaldığı yıllara gelindi. Yasaklar kaldırıldı ama Kürtçe hala özellikle bazı kesimlerde öfke yaratmaktadır. Örneğin HADEP ya da DTP seçime ilk kez etnik bir gündemle ve Kürtler için, ayrılıkçı olmasa da, kimi federalist istemlerle katılarak

nüfusun çoğunluğunun Kürt kökenli olduğu illerde ilk defa neredeyse yarı yarıya hatta tamamına yakın oylar alması bu durumun kimlik sorunu olarak Alevi kimliği gibi Kürt kimliğinin de politik olduğunu gösterir. Bu sonuç etnik ve politik bilince sahip Kürtlerin, ekonomik ve etnik gerekçelerle politik bir kimlik yaratmak istediklerini göstermektedir. Bugün bir yandan Kuzey Irakta kurulacak bir Kürt Devletini önleyip önlememe konusunda da kararsızlık içinde olmamız da bu sorunun evrenselliğini gösterir. Diğer yandan da kendi Kürtlerimizle ulusal birliğimizi pekiştirme konusundaki çabalarımız da giderek artmaktadır.

Türkiye, milli kimliğin benimsenmesi ve benimsetilmesi açısından batı Avrupalı ve Slav toplumlarına benzemez. Müslüman olmak ve sonradan Türkçe öğrenmek dahi Türk olmak için yeterlidir. Şecere araştırma hastalığı ve imkânı da olmadığından yakın zamanlara kadar toplumumuzda mevcut olmayan doğum ve ölüm kayıtlarında sadece hafıza ve çevrenin bilgi ve kabulünün yeterliliği esası benimsenmiştir. İnsanların kendini nasıl kabul ettiği ve takdiri önemlidir... Girit adasının Müslüman Hellenlerce konuşan halkı Türk diye katliama uğramış, Pomak köyleri faşist Bulgar idaresinin zulmüne bazen Türk köylerinden de fazla maruz kalmıştır. Balkanlar elden çıktıkça, Müslümanlar ile birlikte Yahudiler de anavatana sığınmışlardır. Çünkü Balkanların Hıristiyan şoven idareleri Musevilere de zulmetmiştir. Türk vatanına ve milletine yönelen hasmane hareketler kimsenin etnik kökenini araştırmaz. Onun için Türklük bedeli ağır ödenen bir kimlik olmuştur. Türk milli kimliğini dil ve din örer ama bu ikisinden daha önemli bir unsur varsa o da ortak tarihi mukadderattır, bir çilesi, sevinci, gururu ile birlikte yaşanmış olan büyük tarihtir. Bu husus A.B.D. Güney Amerika için de geçerlidir. Türkiye tarihinde Balkan Kafkasları Türkçe konuşmayan unsurlar, dinlerinden dolayı kahr çekmiş, yerinden yurdundan olmuş son 150 yıllık trajediyi birlikte yaşamıştır (Ortaylı, 1998: 8). Sosyologluk, milliyet olgusunu anlamak için gerekli ama yeterli olmayan bir disiplindir, hatta yeterli tarih, coğrafya bilgisi olmadığı takdirde de bu olguyu saçmalık derecesinde yanlış değerlendirmenin bir sebebi bile olabilir.

1.1.4. Çokkültürlülük Bağlamında Kültür ve Kültürel Süreçler:

Çokkültürlülük ve kültürel farklılık aynı şeyler değildir ve kültürel farklılıklar değişik kültürel öğelerin çeşitliliğine dayanır. Ancak çokkültürlülükte

sadece farklı kültürler söz konusu değildir, ayrıca belirgin farklılıklardan olan farklı etnisite, farklı din, farklı kimlik gibi unsurları da çokkültürlülük içinde barındırır. Örneğin sadece farklı dini unsurlar bir arada ise bu çok dinliliktir ya da sadece farklı etnisiteler birlikteyse bu da çok etnikliliktir.

Çokkültürlülük bütün bu kültürel farklılıkları kapsar ve kültürel farklılıklar çokkültürlülüğün sadece bir yönüdür. Çokkültürlülükteki amaç bütün kültürleri, ırkları, dinleri bir arada barındırarak aralarında çıkacak çatışmayı ve kaosu engellemektir. Bütün çabalar birlikte yaşamak ve bir arada barış içinde, eşit haklara sahip bireylerin toplumda huzurunu sağlamak içindir.

Kültürlerin verildiği hakkındaki iddia milliyetçiler arasında en gözde iddiadır. Onlar insanların daima belirli bir milli guruba ait olduklarının söylerler. Ama bu milletler her zaman var değillerdi. Peki o zaman ne oluyordu? Başka zamanlarda başka kültürlere maruz kalmışlardı ama insanlar gerçek kişiliklerini unutmuşlar ve milli kültürün bir parçası haline gelmişlerdir. Bu teori 18. yüzyılın sonlarında büyük rağbet buldu. Önce Alman aydınları sonra bütün Avrupa'da ve dünyanın geri kalan ülke aydınları tarafından benimsendi bu teori. İkinci fikir ise kültürlerin öğrenildiği şeklindedir. Bu bilim adamları açısından daha gözde olan bir teoridir ama bunun da bir problemi var çünkü bu sefer de neden bazı kültürlerin politikleştiği, neden insanların şu veya bu zamanda bu kültürü veya öbür kültürü seçtikleri meselesi ortaya çıkıyor. İşte bütün bu sorunlar etrafında pek çok tartışma yapılmıştır. Çok açık olan şu ki, bu modern bir sorudur, modern tarihin problemidir. Geleneksel toplumda insanların kültürel kişiliklerinin politik kişilikleri ile aynı olması gerektiği bir problem yoktu. Mesela Osmanlılar, Habsbourglar, Çin İmparatorlukları bir hanedana bağlı imparatorluklardı. Bunlar içinde insanlar kendi kültürel kişiliklerini koruyorlardı ve bunun da mutlaka yöneticilerin kültürel hüviyetiyle aynı olması gerekmiyordu (Yapp, 2000:106–107). Kültürel anlaşmazlıklar yerine kültürel olarak birliktelikler sağlanmaya çalışılmalıdır. Her tür kültürel farklılığa yaklaşımımızda tarafların kültürel değerlerini, özelliklerini, tüm unsurları göz önünde bulundurulmalıdır yani kültürlere ve kültürel öğelere önyargılı yaklaşımdan değerlendirerek, kültürel ilişkilerde samimi ve hoşgörülü olunmalıdır.

Kültürlerin verildiği ya da öğrenildiği konusu iki taraftan da sorunludur ve en net bu şekilde açıklanabilir. Değerler konusunda kültür de pratikte ve düşünsel

boyutta kendini farklı alanlardaki uygulamalarıyla çeşitli şekillerde göstermektedir. Çokkültürlülükte de kültür de olduğu gibi birbirine yakın olan farklılıkların kolayca özümselebildiği ama belirgin bazı kültürel farklılıkların ise kalıplaştığı için birlikte yaşama bağlamında daha uzun süreçte gerçekleşen bir içselleştirmeye tabi olduğu söylenebilir.

Kültürün kendini belirgin bir şekilde ifade etmesi, farklı kültürlerin insanlara şaşırtıcı ve ilginç gelmesi ya da olumsuz görülmesinde kültürdeki görecelilik ile açıklanabilir. Farklı kültürlerin ilk karşılaştıklarında aradaki etkileşimleri doğaldır hatta bu etkilenme şiddetli gerçekleşirse kültür şoku da yaşanabilir. Kültürler arasında kültürlenme ve kültürlenememe gerçekleşebilir. İki farklı kültür karşılaştıklarında biri etkileyip diğeri etkilenebilir ya da ikisi de birlikte etkileşime girebilir. Kültürel süreçlerden kültürler olumlu ya da olumsuz yönlerden kendilerini şekillendirebilir. Farklı kültürlerin arasında oluşan ilişki sonucunda meydana gelen kültürleşme sonucunda da kültürlenme ve kültürlenememe meydana gelir.

Kültürleşme, farklı kültürlerin karşılıklı etkileşime girmesi ve ikisinin de az çok bir değişime uğramaları sürecidir. Kavramın aşağı yukarı aynı anlamda 1880'lerde kullanıldığı bilinmektedir. Bu sürecin daha çok okul çağı sonrasına egemen olduğu, yani öncelikle büyükler için geçerli bulunduğu kabul edilir. Kültürleşmede en az iki kültür etkileşir. Bunlar yerli kültür, yabancı kültür veya belirgin farklılıkları bulunan alt kültürdür. Bu farklı kültürler arasındaki etkileşim yaşanır ve belli zaman aralığında bir değişim gerçekleşir. Dereceleri farklı olsa da iki kültür de değişikliğe uğrar. Eskiden kültürleşme, dostluk, savaş, göçlerle oluyordu günümüzde ise iletişim araçları İnternet, televizyon, turizm gibi yollarla olmaktadır. Günümüzde kültürleşme masumane bir kültür yayılımı olmaktan çıkmış, bir ülkenin başka ülke üzerinde baskı kurma aracı haline gelmiş, bunlardan bir kültür emperyalizmi doğmuştur. Bu çerçevede Batı kültürünün yayılması Batı çıkarlarının korunmasını beraberinde getirmiştir. Bu açıdan bakılırsa sanayiinin bile masum olmadığı söylenebilir. Çünkü arkasında ilintili olduğu bir kültürü ve dolayısıyla sahiplerinin yararını taşır (Aydın, 2004: 24). Kültürel unsurları eşleştirmek yada kültürel değerleri bire bir eşleme yapmak söz konusu olmayacağından bütün bu

etkileşimler doğal seyir içinde zamana yayılarak bizim belki de farkında olmayarak içselleştirdiğimiz yada diğer kültürlerle mal ettiğimiz yönlerdedir.

Kültürleşme süreci sonuçları bakımından iki genel tipe ayrılır. Bunlar “Kültürlenme” ve “Kültürlenememe” dir. Kültürlenme, kültürleşmenin olumlu, kültürlenememe olumsuz tarafını anlatır. Kültürlenme belli bir toplumun alt kültürlerinden ya da farklı toplumlarından kopup gelen birey ve grupların buluşması ve etkileşim süreci sonunda asıl kültürde bulunmayan yepyeni bir birleşime varılması sürecidir. Kültürleşme her zaman bir kültürlenme sentez ile bitmez, olumsuz bir yığın sonuçlar ortaya çıkabilir buna ise kültürlenememe denir. Kültürlenememe ya da kültürsüzleşme, kültürel yozlaşma da denilmektedir. Kültürlenememenin değişik şekilleri vardır. Bunlar, Trans-kültürasyon, Asimilasyon, Kültür Şoku, Zenginlik ve Fakirlik Kültürleri şeklinde önemlileri bu şekilde sıralanabilir. Bunlar:

—Trans-kültürasyon: Geçiş dönemi kültürü demektir. Etkileşime giren iki kültürün bir senteze ulaşmaksızın yan yana (eklektik) olarak yaşamalarıdır. Mesela 11. ve 12. yüzyıl Türk kültürü İslam ve eski kültürü yan yana getiren bir trans-kültürasyondur ki Dede Korkut Hikâyeleri bize güzel örnekler sunar. Buradaki kahramanlar bir taraftan İslam’a, diğer taraftan Şamanist geleneklere inanmaktadır.

—Asimilasyon: Bir kültürün başka bir kültür tarafından eritilmesidir. Batının kültürel yayılmacılığı pek çok yerde asimilasyon olarak gerçekleşmiştir.

—Kültür Şoku: Çoğu kere bireyseldir ve kişinin karşılaştığı yeni bir kültür karşısında şaşırıp kalması hatta kendini inkâr etmesidir. Batılılaşma sürecinde Abdullah Cevdet, Haluk Fikret tipik örneklerdir. Felatun Bey ve Rakım Efendi adlı eser, Ahmet Mithat Efendinin Klasik Türk Edebiyatı örneklerindedir ve bu noktada örnek verilebilir.

—Zenginlik ve Yoksulluk Kültürleri: Değişimin senteze ulaşmamış biçimlerini ifade eden iki tipik olgudur. Zenginlik kültürü, zenginlik ile kültürel gelişmenin gerektirdiği noktada bir davranışta bulunmayı ifade ederken, yoksulluk kültürü de salt yoksulluğun ötesinde olumsuz bir oluşum ve değişimi niteler (Aydın, 2004: 25). İki kültür karşılaştıklarında bazen aralarındaki ilişki hızlı ve birden olabilir bazen de zaman içinde kültürel unsurların yerli yerine oturtularak sonradan süreç içinde bir etkileşim gerçekleşir.

Kültürler değişirken yeni unsurların kültürlerin temelini sarsmadan alınması tamamen bir değişim ve dönüşümü değil, özgünlüğünü koruyarak bazı unsurların

değişiminde diğer bir kültüre benzeyen yeni bir kültürün ortaya çıkması şeklinde farklı bir olay da olabilir. Bu yüzden başat özellikler sabit kalarak kültürel unsurlarda küçük değişimler daha sağlıklıdır. Tamamen başlı başına bir değişimde kültürel olarak farklı bir nitelik kazanma ve kültürel dejenerasyon gerçekleşebilir. Türk kültürü, Arap kültürü, Batı kültürü, Alevi kültürü, Fransız kültürü, İslam kültürü, Alman kültürü, Kürt kültürü şeklinde farklı kültür çeşitleri coğrafyaları, milliyetleri, inançları, dinleri ya da ülkeleri ile adlandırılabilirler.

Hiçbir kültür toplumlar olmadan varolamaz. Aynı biçimde hiçbir toplum da kültür olmadan varolamaz. “Kültür” kavramsal olarak “toplumdan” ayırt edilebilirse de bu iki kavram arasında yakın bağlar bulunmaktadır (Giddens, 2000: 18). Kültür soyut ve genel bir kavram olduğu için toplumu ilgilendiren yönüyle de sosyolojide sık sık kullanılmaktadır. Çokkültürlülük de kültür kavramından ortaya çıkmıştır. Kültür toplum için vardır, toplum da kültür için yani toplum ve kültür arasında sıkı ilişki vardır.

Kültür, bir toplumun yapma, etme, duyma ve düşünme biçimlerinin tümü olarak tanımlanabilir... Şüphesiz kültür dinamik bir alana tekabül eder ve kültürleşme, kültürel yayılma, kültürel yozlaşma, kültürsüzleşme, kültür bayağılığı, yüksek kültür, halk kültürü, kitle kültürü, popüler kültür ve kültürel asimilasyon gibi birçok kavramı da içinde barındırır. Tüm bu kavramlaştırmalar da aslında toplumlar arası ya da aynı toplumun çeşitli kesimleri arasındaki bir mücadele alanı olduğunu bize açıklar... (Özensel, 2007: 208). Toplum, kültür ile şekillenir yani kültür toplumu şekillendiren en önemli unsurlardandır. Kültür de farklılık ve çeşitlilikleri barındırdığı için bu noktada çokkültürlülük ile kolayca ilişkilendirilebilecek zaten kültür ile ayrılmaz niteliktedir. Kültür üzerine bu noktada birçok şey söylenebilir ama kültür sonuçta çokkültürlülük bağlamında ele alınacaktır. Anlamak istenildiği gibi anlaşılır yada görmek istenildiği yerden bakılırsa sadece olguların tek tarafı görülebilir. Oysa geniş bir perspektifte çokkültürlülüğe genel olarak bakılabilirse sorunlar olmaz çünkü çokkültürlülüğü toplumlar sorunsallaştırıyor.

Çokkültürlülük farklı yönlerden de ele alınabilir çünkü farklı uygulamaları olduğu için çokkültürlülük siyaset haline getirildiğinden, farklı şekillerdeki tezahürleri de endişelere neden olmaktadır.

Tek bir çokkültürlülük tanımlaması sağlıklı olmaz, değişik algılamalarla çokkültürlülük bu yüzden farklı şekillerde değerlendirilmektedir. Birçok kültürden söz edildiği için sadece kültür olarak sınırlı bir algılama yanıltıcıdır. Bu araştırma teorik bir çalışmadır ve bu araştırma üçlü bir saç ayağına oturtmak istenilirse temelde çokkültürlülük, modernite ve Avrupa Birliği şeklinde üç temel konu üzerine inşa edilebilir.

1.2.Çokkültürlülük ve Kültür İlişkisi:

Çokkültürlülük bir parçalanmaya mı yol açmaktadır yoksa bir bütünleşmeyi mi sağlamaktadır bu tartışılabilir. Bir taraf çokkültürlülüğün olumsuzluklarından bahsederek çokkültürlülüğün birçok çeşitlilikten ve farklılıktan kaynaklanan anlaşmazlıkları doğuracağını ve başkaldırıyı körükleyeceğini düşünmektedir. Diğer taraf ise çokkültürlülüğü olumlu yönden farklı kimlik, kültür ve değerleri birleştirerek tüm farklılıkları bir arada yaşatabilme formülü olarak görmektedir. İki zıt savunma da çokkültürlülüğe farklı açılardan tam tersi istikamette bakılabileceğini göstermektedir.

“Multiculturalism”, bir toplumda farklı kültürlerin bir arada yaşamasını onaylayan bir “tanınma politikası”nı yansıtmakta ve kelime kendi içinde bir tavır alma anlamını barındırmaktadır (Altaş, 2003: 13). Kısaca, çokkültürlülük, farklı etnik, kültürel kökenlere sahip toplulukların kendi özgün kimliklerini korumalarını onaylayan bir model olarak topluluklar üstü yeni bir tarz bir ulusal kimliğin semsiyesi altında, her çeşit kültürel kimliklere yaşam alanı açar ve onların bu alanda varlıklarını korumalarını destekler. Bütün bunlara karşın, aslında çokkültürlülük de bir asimilasyon politikasıdır fakat daha uzun bir süreye yayılmış, değiştirilmesi hedeflenen unsurların değişiminin zorlanmadan gerçekleştirildiği bir asimilasyon politikasıdır (Vatandaş, 2002: 22). Bu tezi güçlendiren birçok çalışmada çokkültürlülüğün bir asimilasyon politikası olduğunu savunanlar vardır. Bunlara örnek olarak Celalettin Vatandaş’ın yaptığı çalışma örnek verilebilir.

Örneğin modern dünyada kültürel çoğulculuğun toplumsal bir gerçeklik olmaktan çok bir ideal olduğuna dikkat çeken Anthony Giddens, çoğulculuk modelini “içerisindeki sayısız farklı alt-kültürün aynı derecede geçerli olarak

tanıdığı, gerçekten de çoğulcu bir toplumun gelişimi için çaba göstermek” biçiminde tanımlıyor (Giddens, 2000: 251).

Herkese fark gözetmeksizin temel hakların tanınması düşüncesi bugün gündemdeki yerini alır. 1990’ların başında Amerikan ulusu ve kimliği hakkındaki tartışma aydınlar arasında epey yaygındı. Amerikanların ayrışması üzerine yaygınlaşan tezle, etnik, ırksal farklılıkları kollayan bir ulusal yapıyı modelleyen çokkültürcülük kuramlarını topa tutuyordu. Dünyada çokkültürlülüğün temel algısı toplum için birlikte yaşama hedefi olması gereken bir gerçeklik olduğudur. Çokkültürlü devletlerin ve çokkültürlülüğe, devletlerin de bakışı ya da tavırları farklıdır çünkü çokkültürcülük bu anlamda bir taraf olmayı da beraberinde getirir.

Çokkültürlülük kavramsal bir gerçekliktir, çokkültürcülük ise çokkültürlülüğün türeyen ve çokkültürlülükle karıştırılan bir kavramdır. Çokkültürcülük, çokkültürlü bir politikadır ve çokkültürlülük olgusunun ortaya çıkması sonucunda çok kültürcülüğü savunan bir tavidir. Çokkültürlü devletlerin geçmişten günümüze uyguladıkları farklı politikaları olmuştur ve bunlardan hangilerinin özel bir yer kazandığı da olayın evrensel olarak etkisi ile anlaşılır.

“Erime Potası”nın güçlü bir şekilde gündemde olduğu bir dönemde, bir toplumsal uyum politikası olarak “çokkültürlülük” gündemdeki yerini alır. Kanada teriminin anavatanını oluşturur. Terim ilk olarak Kanada’da 1971 yılında kullanılmıştır. Pierre Trudeau, Kanada’nın o dönem başbakanı olarak “çokkültürlü” bir politikadan söz eder. Ama Kanada’da bir süre daha çift kültürlülük devam eder. Çokkültürlülüğün tarihsel olarak erime potası ya da etnik mozağe alternatif bir niteliği söz konusudur. Farklılığa yer verilmesi gerçek eşitliğin özüdür. Çokkültürlülük batı dillerinde “çeşitli kültürel özelliklerden oluşan” şeklinde açıklanmaktadır (Vatandaş, 2002: 30).

Küreselleşme, sosyolojik olarak olağan ve evrensel bir toplumsal tecrübedir. Küreselleşme sonucunda meydana gelen göçler sonucu çokkültürlülük önemli bir yere sahip olur. Göçmenler, gittikleri ülkelerde azınlık olarak nitelendirilmektedirler. Sonradan geldikleri bir toplumdaki, o ortama uyumları farklı şekillerde gerçekleşebilir. Yeni gelen göçmen toplumları, farklılıklarıyla devam ettirdikleri yaşamlarında sorunlarla karşılaşabilirler. Bu yüzden de geldikleri ortamdaki mevcut kültür ve kendi kültürleri arasındaki ortaklıkları ve farklılıkları görmeye

başlamaktadırlar. Sonuçta ise iki farklı kültür arasında bir seçim yapmak zorunda değillerdir, iki farklı kültürü sentezleyerek kendi kültürlerinden vazgeçmeyerek mevcut kültüre uyum sağlamaya çalışabilirler. Kendilerine yeni bir kültürel bileşke oluşturmaları bir nevi kendi kültürel kimliklerini koruyarak farklı iki kültürel öğeden hakim olan kültürün değil yeni bir kültürün tercih edilmesi tercih edilebilir. Baskın kültürlerin dayatması karşısında özgün bir kültür çözüm yolu olarak görülebilir. Yeni alternatif bir kültür ve kimlik yaratmayı başarabilirse bu grup hem entegre olarak uyumu sağlamış hem de kendi öz kültürel unsurlarını devam ettirmiş olmaktadır. Bunu başarabilen sınırlı sayıda göçmen var.

Göçmenler gittikleri yerlerdeki kültürlerle olumlu olumsuz yönden ilişkilerde bulunabilirler. Göçmen toplumları, eğer gittikleri ülkelerde şiddet ve baskı yoluyla entegre edilmeye çalışılırsa bunun sonucu gerçekten çatışmaları doğurur.

Zorla ve dayatmalarla kültürleri, kültürel değerleri ve toplumları tahakküm altında tutmak tehlikelidir. Eğer bu gruplara daha fazla baskı ve şiddet uygulanırsa da asimile olmaları sağlanarak kültürel öğelerinden bir arındırılma gerçekleştirilir. Kültürel hegomanya kurarak tüm kültürleri tek bir kültür etrafında toplamak o kültürü zenginleştirmez sadece çeşitlendirir.

Kültürleri birbirlerine eklemeyerek olağanüstü bir kültür oluşturulamaz. Varolan kültürel unsurların süreç içinde değişmesi söz konusu olabilir ama tamamen yok edilmesiyle sadece kültürler zarar görür. Bastırılarak, susturularak kültürel kimliklerin, dejenere edilerek kültürlerin parçalanması ya da yok edilmesi doğru değildir. Küçük kültürel gruplardaki farklı kültürel kimliklerin birleştirilip harmanlanarak yeni bir kültür oluşturmaları ya da baskın kültür içinde eritilmeleri sorunludur. Bireyler ya da grupların kabul ettikleri ya da değiştirmek istedikleri kültürel kimliklerinde bazı unsurlar olabilir ancak tamamıyla bütün kültürlerin her öğesinin değiştirilmesi de sorunludur.

Hükümet politikasında entegrasyon, göçmenlerin eğitimi, iş pazarı, siyaset gibi temel toplum sektörlerine katılım şeklinde tanımlanıyor. Ancak toplumsal katılım sürecinde kültürün rolü ne olacak sorusuna net bir cevap verilmiyor. Daha sonra yapılan tartışmalarda “öz kimliğini koruyarak entegre olma” formülü entegrasyon politikasını tanımlayan bir toplumsal uzlaşma noktası olarak yaygınlık kazandı (Canatan, 2001:317).Olması ve yapılması gereken göçmen kültürü ve diğer

kültürün birbirlerine karışmadan ayrı ayrı kendi kültürel özelliklerini özgür, eşit ve sınırları içinde yaşaması olarak görülmektedir. Bu durum kendi içinde paradoksal olmasına rağmen burada hem özgür hem de bölünme riski taşımayan bir kültür kastedilmektedir. Farklı kültürler bir arada yaşarken farklı kültürel unsurlar arasında eşitliğin olduğu, her kültürün kendi sınırını bilerek yaşadığı ama kendi alanı içerisinde özgürce ve tüm haklarını kullanarak yaşayabileceği bir durum olmalıdır.

Çokkültürlülük de kültürden türeyen bir olgudur ve teorik olarak tezin şekillenmesinde ana unsur olarak ele alındığından temele yerleştirilmeye çalışılacaktır. Sık sık çalışmada kullanılacak olan çokkültürlülük olgusunun ortaya çıkışı ve tarihten günümüze geldiği nokta da incelenecektir. Toplumsal şartlara, dönemlerin ve devletlerin özelliklerine göre çokkültürlülük tarihte farklı görünüm kazanarak adı konmadan varolmuştur. Çokkültürlülük post-modern dönemde Batı çıkışlı yeni bir kavram olarak “Multiculturalism” şeklinde ifade edilen bir olgudur.

Göç artışıyla uluslar arası arenada Kanada, Amerika gibi ülkeler başta olmak üzere çokkültürlülük çıkış noktasında toplumsal bir çözüm olarak daha sonra ise sosyo-politik ve siyasi bir proje olarak dinamik olarak değişim ve dönüşümlere uymuştur. Devletlerin ve kimliklerin kendilerini yapılandırılmasıyla ilgili olarak zamanla farklı devlet yapıları yüzünden çokkültürlülük amacından uzaklaştırılmıştır.

1.2.1.Çokkültürlülüğe Yakın Kavramlar:

Çokkültürlülük ile benzer kavramlar vardır ve bu kavramlar çokkültürlülük ile karıştırılmamalıdır. Örneğin, çok kimliklilik, çok etniklilik çokkültürlülük gibi algılanıp nitelendirilmektedir. Sadece çok ırklılık çokkültürlülük değildir. Farklı ırkların, farklı inançların yani her tür farklılığı barındıran çokkültürlülük bu şekilde sınırlandırarak daha dar anlam kalıplarına sokulmaya çalışılmaktadır. Sadece etnik farklılıklar varsa bu çok etnikliliktir, buna çokkültürlülük denilemez. Özellikle ırk ve etnisite konusunda bu karışıklık yaşanmaktadır yani çokkültürlülük çok etnikliliği kapsar ve ondan daha fazlasını içerir.

Pazarların anakarası kültürel kimliklerin anakarasından giderek uzaklaştığı, bizlerin de bir yandan da arılık saplantısı olan topluluklarla yaşamaya zorlandığımız bu ortamda, bir kişisel eylem alanını özneye yaratırız. Özne düşüncesiyle çokkültürlü toplum düşüncesi hatta kültürler arası iletişim düşüncesi arasında hiçbir

kopukluk yoktur, çünkü ancak karşılıklı olarak birbirimizi birer özne olarak kabul ettiğimizde, birlikte ve farklılıklarımızla yaşayabiliriz (Touraine, 2002: 213). Birleştirici, bütünleştirici devletle, çeşitlilik içeren bir topluluğun bağdaştığı ve modern demokrasinin doğduğu yer Kanada, A.B.D. gibi devletlerdir ve ulusları daha çok çeşitlilik içinde, daha iyi bütünleştirerek modernite ile ortaya çıkarır.

Çokkültürlülük farklı kültürlerin birlikteliği anlamına geldiği için bütün olarak, kültürel olarak tüm farklılıkları daha geniş içeriğiyle tüm özellikleri ile anlatır çünkü kültür genel bir kapsama sahiptir. Çokkültürlülük kullanılırken temel alınacak nokta genel olarak farklı farklı kültürlerin bulunması ve bu farklı kültürden olan tüm öğelerin birlikteliğinin sağlanmasıdır. Çokkültürlülüğün toplumda farklılık ve ayrılıklara sebep olup toplumu parçalama tehlikesi bulunduğu görüşleri de önemlidir. Çokkültürlülük öyle bir noktadadır ki bıçak sırtı bir konumda, toplumlarda bir tehdit de olabilir toplumdaki tehdide bir alternatif de olabilir. Çokkültürlülüğü olumlu yada olumsuz olarak nitelendirmek yerine ortaya koyulan analizlerle her yönden tarafsız bir değerlendirme yapılmaya çalışılmalıdır.

Çokkültürlülüğün bir savunusu yapılması yada karşı çokkültürcü bir tavır içinde olunması tercih edilmemiştir. Çokkültürlülük kavramı yeri geldiğinde işlevsel olarak kullanılırsa toplumlarda düzen ve birlikteliği sağlayabilir. Tam tersi eğer toplumda kültürlerin sistem çıkarları için kullanılması söz konusu olursa çokkültürlülük amacının dışına çıkarak farklı politikalar ve uygulamalarla gündeme getirilirse eleştirilebilir.

Çokkültürlülüğün yanlışlarının irdelenmesi ve çokkültürlük eleştirileri toplumsal gereklilikler sonucu oluşan bir gerçeklik olarak ele alındığında hiç de gereksiz yada tehlikeli olmaz. Çokkültürlülük Batı merkezli bir model olarak tüm dünyada uygulamasında kendine bir yer bulmaktadır ve uyarlamasında da çeşitlilikler olabilir. Batı toplumlarında sorunların çözümü için üretilen bir alternatifler diğer Batı dışındaki tüm toplumlara aynı şekilde uygulansa da farklı sonuçlar doğurabilir. Batı'daki farklı ülkelerde Avrupa'da bile çeşitlilik arz eden çokkültürlülük her yerde ve tüm toplumlarda aynı şekilde uyarlanamamaktadır çünkü tüm toplumların kültürel olarak aynı ölçüde farklılığa sahip olması beklenemez.

Çokkültürlülük bazı devletlerde sorun yaratırken bazı devletlerdeki uygulamalarında ise işlevsel olarak çeşitlilik içinde birlik sağlamaktadır. Tüm

farklılıkları tek bir birlik içinde toplama ayrı bir olaydır ve çokkültürlülük bazen de farklı kültürlerin farklılıklarıyla bir arada yaşamasından öte tüm farklılıkların birlikte iç içe yaşaması sonucunda tüm farklılıkların bir arada tek bir merkezde toplanması şeklindeki farklı uygulamalarıyla dikkat çekmektedir. Örnek olarak Avrupa Birliği'nin yapısı gösterilebilir ve bu noktada bunun çokkültürlülük olarak değerlendirilmesi paradoksal içerik taşır.

Bugün dünyada olması gerekenin çokkültürlülüğün yada çoğulculuğun tanınması olarak görülmesi kuvvetli bir argümandır. Batılı\Batılı olmayanlar, Avrupalı\Avrupalı olmayanlar arasında bir hiyerarşinin olmaması gerekir ama Batı çokkültürlülüğü bir amaç olarak değil bir araç olarak gördüğü için çokkültürlülüğü kullanarak kendi gücünü bu şekilde dayatmaktadır.

Çokkültürlülüğü kendi dışındaki ülkelerde uygulamasını bir çeşit dayatmayla, belirlediği ölçeklerde olmasını isteyerek yansıttığı Avrupa çokkültürlülüğünü kendi kalıplarına dökerek dünyaya sunmaktadır. Avrupa ülkeleri ve Batı ayırma tabi tuttuğu ülkelerini başka bir yerde bunun dışındakileri de diğerleri olarak görerek başka yerde tutmaktadır.

Avrupa'da bazı devletlerde farklı kültürel kimliklere daha olumlu yaklaşılırken bazı devletlerde farklılıklara katı ve sert politikalar uygulanabilmektedir. Avrupa sonuçta bugün çokkültürlülüğe göreceli bir özellik kazandırmıştır hâlbuki göreceli bir olgu olmamasına karşın farklılıkların, ülkelerin yapısal değişikliklerinden kaynaklanan sorunlarından dolayı göreceli nitelik kazanmıştır. Kültür, uygarlık gibi unsurlar uluslar arası politikalarda ekonomik, siyasi çıkarlar kadar kültürel çıkarlarında etkisi olduğunu ülke içi ve ülkeler arası ilişkilerdeki önemini çokkültürlülük ile kazanmıştır. Sömürgeci olarak tanınan Batının tarihinde aslında farklılıklar bir zorunluluk olarak ortaya çıkması kaçınılmazdır. Sömürgecilik dönemi sırasında kültürler arası etkileşimler sadece sömürgeci toplumun kültürü ile sömürge toplumunun arasında değil, bu vesileyle kurulan, dünya çapındaki ekonomik ilişkiler ağı sayesinde diğer başka kültürler arasında da söz konusudur. Kurulan bu ilişkiler ağı da kurulan endüstriyel alanlarda çalışmak üzere insanları göç etmeye teşvik etmiştir (Balı, 2001: 188). II. Dünya savaşından sonra sömürgeler bağımsızlıklarını kazansa da bugün dünyada kültürel sömürge hala vardır.

1.2.2. İnanç ve Çokkültürlülük İlişkisi:

Çok kimliklilik, çok etniklilik, çok dinlilik v.b. gibi tüm bu unsurlarının hepsini içinde taşıyan çok kültürlülük genel olarak kültür temelinde adlandırılır çünkü bütün unsurları kapsayan geniş bir olgudur. Çalışma boyunca çokkültürlülük üzerinde olumlu olumsuz yapılan tüm değerlendirmeler ele alınacaktır ve çokkültürlülük ile ilgili yapılan çalışmalar, araştırmalar da önem arz etmektedir.

Kura'an -ı Kerim'de ve Peygamberimiz (S.A.V.) döneminde farklılıklara yaşam alanı açma söz konusudur. Yani İslam dininin bugünkü anlamdaki çokkültürlülüğe olumlu bakan geçmiş tarihi tecrübeleri vardır. İslam dini diğer kendinden olmayan farklı kültürlere ve dinlere hoşgörülle bakar.

Hız. Peygamberin Medine'de ortaya koyduğu "Medine Sözleşmesi" "Yahudilerin dini kendilerine, Müslümanların dini kendilerinedir." düşüncesi üzerine kurularak, inanç özgürlüğü, eşitlik, saygı, yardımlaşma ve hukukun üstünlüğü esasları çerçevesinde çoğulcu bir şekilde farklı kültür ve dine mensup olanların bir arada yaşamasına örnektir... İslam kültüründe farklı kültür ve dinlere sahip olanların Müslümanlarla beraber aynı topraklar üzerinde çoğulcu bir yapı içerisinde adalet, insan hakları, inanç ve düşünce özgürlüğü ilkeleri doğrultusunda, hoşgörü ortamında yaşadıkları görülmüştür (Akdoğan, 2003: 71).

İslam ve tasavvuf bu anlamda farklı kültür ve kimliklerin birlikte yaşaması bağlamında çokkültürlülüğü destekler. Çünkü İslam dininde barış, huzur ve kardeşlik içinde bir arada yaşama felsefesi vardır.

Özellikle Hız.Peygamberimizin (S.A.V.) Medine dönemindeki toplum politikası insanları din, dil, ırk bakımından özgür bırakmaktadır ve bu da dinde zorlama olmadığı gerekçesine dayanan bir gerçekliktir. Örneğin, Arap halkına ve ırkına Kur'an-ı Kerimde yada Peygamberimizin hadislerinde bir ayrıcalık ve üstünlük verilmemiştir. Tüm ırklara, kültürlere ve tüm insanlara eşit olarak bakan bir anlayışta herkes kul olarak bakılmaktadır.

Türklük ve İslam arasındaki ilişkide tarihi dayanakları güçlü olmamasına rağmen Türklerin eski dini ve yaşayışları ile İslam arasında benzerlikler olduğu söylenebilir. İslam'ın Türkler için en uygun din olduğu savunulabilir çünkü göçebe ve savaşçı bir Türk milleti bozkır kültüründen artık İslam ile uyumlu bir şekilde dini

yönden yeni bir sayfa açmıştır. Osmanlı Devleti ile de İslamı dünyaya yaymayı başaran Türkler din ve milliyetlerini paralel bir şekilde devam ettirerek günümüze kadar getirmiştir ve sonuçta Türklük ve İslam hiçbir zaman ayrılmamıştır.

Dinde bugünkü anlamda çokkültürlülüğe bir yer bulmak istersek tüm dinlere bakıldığında İslam dini tarafından çokkültürlülük daha güçlü desteklenmektedir. Aynı şekilde Türklerin tarihlerine bakıldığında da aynı şey görülebilir. Türk devletlerinin de temel felsefesi kardeşlik, barış ve huzurdur, bu anlamda farklı kavimlere kucak açan bir özelliği olduğu da unutulmamalıdır.

Tasavvuf için de aynı şeyler söylenebilir çünkü İslam dinine göre şekillenen bir hayat tarzında tüm insanlara hoşgörüyü yaklaşma, insanlara karşı saygı duyma, barışı ve kardeşliği gerçekleştirme amacı olduğundan dolayı tüm farklılıkları kucaklayan bir anlayış vardır. Allah katında asıl önemli olan inanç olarak üstünlükler ve ibadetler olduğu için İslam dininde statü ve bir hiyerarşi olmadığı için de üstün insan yada gurup yoktur ancak Yahudilikte üstün ırk olarak etnik farklılıkların özel bir durumu ve diğerlerine göre üstünlüğü vardır.

“Yaratılanı severim yaratandan ötürü” diyen Yunus Emre ya da bir Mevlana gibi tasavvuf ehli insanlar da kendilerini tüm insanlığa aynı mesafede görürler. Mevlana'nın dediği gibi “Ne olursan ol gene gel” sözlerinde tüm farklılıklara yani farklı ırklara, kültürlere rağmen birliktelik vurgulanmaktadır. Bu birlik de İslam dininin inanç birliğidir.

Fuat Keyman'ın ifadesiyle kültürel kimlik olgusu “sistem kurucu” ve “sistem dönüştürücü” bir nitelik kazanmaktadır. Yani kültürel kimlikler hem ulusal hem de küresel niteliklidir (Keyman, 2004: 218). Örneğin İslami kimliğin yükselişinde ya da Kürt kimliğinin siyasallaşması ekseninde kimlik farklı işlevler kazanmaktadır, küresel ve ulusal rolleri olmaktadır.

Kültürel uygulamalar ve bireylerin hakları karşı karşıya geldiğinde bezen katı gelenek ve kültürel pratikler, insan hak ve özgürlüklerine zarar vermektedir. Örneğin töre ve namus cinayetlerinde kültür, gelenek ardına saklanan aslında cehalettir.

İnsanlar doğru, yanlış her şeyi gelenek olarak nitelendirerek, inanma temelinde toplumda dogmatik öğelerin çıkmasına neden olmaktadır. Gelenek adı altında kültürel unsurların içinde olmayan birçok davranış kalıpları din ya da kültür

içine girerek adeta normlarmış gibi görüldüğünde durum daha da ciddileşir. Çünkü toplumdaki yapısal özellikler kültürlerin toplumda nüfuz edilemez bir alan olarak görülmesine neden olur ve sonuçta kültürel bir ırkçılık ortaya çıkabilir. Hindistan’da dul kadınların kendini yakma geleneği olarak bilenen “ Sati ” örneği de verebilir. Burada durum daha da farklı bir boyut kazanarak kültürel öğelerin, insan hakları temelinde değerlere müdahalesi yani Sati yakma geleneğinin yasaklanması paradoksaldır.

İngiliz koloni yönetimi 1829 yılında yasakladığı Sati uygulamasını, 1987 de bir kadının kendini yakması ile yeniden gündeme getirdi. Kadına yardım edenler tutuklanmış ancak Hint mahkemesi Sati’nin sosyal bir gelenek olduğu gerekçesiyle yardım edenleri serbest bırakmıştır. Bu geleneği devam ettiren Hindistan’daki Marvari topluluğu; dinlerinin, kültürel kimliklerinin, geleneklerinin bir parçası olarak Sati inancını sadece dul kurban etme olarak görmemektedirler. Bunun yanında Hindistan’da intihar ve intihara yardım edenlere bile ceza uygulaması varken, bu gelenek sayıldığı için bir suç kapsamına girmemesi ilginçtir. Geçmişte yaşanan bu olayların benzerleri ya da farklı tezahürleri vardır. “Kendini yak” diyen ve “Kendini yakarı cezalandır” diyen iki geleneğin karşı karşıya gelmesi durumunda evrensel ölçütler yoksa ahlaki bir yargıya varılamaz ancak evrensel olarak bir yargı olmalıdır. Hintli ya da İngiliz kültürü olmasından ziyade iki farklı edininin karşı karşıya gelmesi söz konusudur ve sonuçta da bu paradoks şöyle özetlenebilir. Görecelilikten beslenen çokkültürlülük hakikat iddialarını karşılaştıracak ölçüleri tanımadığı ve gücü yorumun tek ölçüsü haline getirdiği için toplumu cemaatlerin savaş alanına çevirmektedir. Çeşitli siyasal- kültürel edimler arasında ahlaki tercih yapmayı da imkânsızlaştırmaktadır (İrem, 2006: 50). Kùltürler için göçmenlerin bazı meselelerdeki farklılık taleplerinin bugün ırkçılık olarak anlaşılmasının nedeni galiba biraz da tarihseldir. Bireyin, gurupların farklı inanç ve eylemleri ya da ifade hakkı talep etmelerinin tehlike olarak görülmesi bu uç örnekte görülen paradokstur. Daha fazla farklılık, kùltürlere zenginlik katmasına karşın, ilginç farklı kültürel edimlerde ise sorunlara yol açmaktadır. Kùltürler geçişgen olmalarına karşın bazen kùltürlerin sınırlandırılması ile toplumsal gurupların çatışma riski daha da yükseltilmektedir.

Kùltürel unsurlar değişip, gelişip, birleşip, dağılılabirler ancak kùltürler katı sınırlara da sahiptirler. Avrupa’daki farklı ÷lkelerde, farklı çokkùltürlülük tezahürleri

vardır. Yani her ülkenin kendine has etnik, dini yapısından kaynaklanan bir durum sonucunda şekillenen bir çokkültürlülük anlayışı ortaya çıkmaktadır. Örneğin, İngiltere, Almanya, Fransa gibi Avrupa ülkeleri veya Belçika, Hollanda, Danimarka, Romanya gibi Avrupa ülkeleri her biri farklı olduğu için çokkültürlülük uygulamaları da birbirine yakın ancak birbirinden farklı olmaktadır. Her yerde aynı olmayan çokkültürlülük uygulamaları bizi şaşırtmaktadır çünkü çokkültürlülük olgusundan bahsettiğimiz için kavram olarak tek bir şekli olması gerektiği düşünülmektedir ama çokkültürlülük kendi içinde farklı olmasa da uygulamaları çeşitlidir.

1.2.3. Diyalog ve Hoşgörü İlişkinde Çokkültürlülüğün Yeri:

Diyalog “iki tarafın iyi niyetle bir araya gelip konuşması”dır (Royal, 2000: 94). Diyalogda karşılıklı anlayış ve karşındaki kişiyi, gurubu olduğu gibi kabul etme söz konusudur. Diyalog da hoşgörü de beraberinde çeşitliliği getirir. Diyalog farklılıkları bir araya getiren bir uzlaşma zemininde konsensüs oluşturmaya çalışır.

Medeniyetler arası diyalog yoluyla kültürlerin uzlaşması sağlanarak farklı kimlik ve farklı kültürler bir arada diyalog yoluyla iletişime ve ilişkiye geçebilir. Birbirine uzak kültürler bile yan yana yaşama fırsatı bulduklarında daha ılımlı bir özellik kazanmaktadırlar.

Korkut Tuna, kültür ve medeniyet gibi iç içe geçmiş iki kavramı şu şekilde açıklamaktadır. “Kültür ve medeniyet ayrımı tüm dünyaya yada batı dışı toplumlara batılı gibi olmanın (medeniyet) yolları olarak öğretildiğinden, başka tarafta yine batı kaynaklı fikirler ışığında, kültürünüze sahip çıkın söylemleri ve bunu destekleyen çabalar kültür değişimleri ile ilgili tezlerle aslında yine batının izlenmesi teşvik edilmektedir” (Tuna, 2007: 179). Kültür ve medeniyet aslında benzer şeyler olmasına karşın medeniyet ile yüksek bir kültür ürünü olarak batı kültürü kastedilerek kültürden daha kapsamlı bir yere konarak medeniyet daha da önemli hale getirilmektedir ancak aslında kültür medeniyetin temelidir.

Dogmatik unsurlar dışında birçok kültürel unsur arasında ortaklıklar ve benzerlikler bulunarak diyalog yoluyla da kültürlerin birbirlerine hoşgörüsü mümkün kılınabilir. Bir kültürün hoşgörülü olması, o kültüre mensup bireylerin diğer guruplara karşı gösterdiği olumlu tavidir. Hoşgörülü olmak bir katlanmadan öte rızaya dayalı bir tahammüldür. Hoş görmek yada hoşgörülü olmak toplumda daha

fazla farklılığın bir arada sorunsuz ve birlikte yaşaması için samimi bir tavidir. Dünyada yaşanan anlaşmazlık ve uyuşmazlıklar diyalog ve hoşgörü yoluyla bireylerin toplumdaki uyumlarını sağlayarak, farklı kültürel kimliklerin ve farklı kültürel değerlerin toplumda bir arada yaşamasını sağlayabilir. Bu noktada birlikte yaşama ve bir arada olma arasında ince bir fark vardır. Bir arada olmak bir zorunluluğu ima eden olumsuz bir anlamda iken birlikte yaşamak daha olumlu bir ifadedir.

Farklı ırklara, farklı dinlere, farklı kültürlere, farklı kimliklere önyargılı olmadan diyalog içinde yaklaşıldığında, karşı iki tarafın aynı mesafede olmaları ve aralarında eşit şartların çift yönlü bir hareketi beklenir. Diyalogda iki tarafın aynı adımları atması olumlu anlamda ve samimi olduğunda uzlaşma sonucunda çatışmayı değil birlikteliği getirir. Bugün diyalog için konuşarak bir araya gelen farklı kültürlere mensup bireyler arasında aydınlar aracılığıyla temelde hedeflenen, farklı anlayışlara ve farklı kültür algılarına orta yol bulmaktır.

İslam diğer kültür ve din mensuplarına karşı dışlayıcı bir tavır yerine onları da içerisine alan bir dünyayı tasavvur etmektedir. Onun yegâne amacı barış ve huzurun sağlanması, tüm insanların birbirlerini insan olmalarından dolayı sevmeleri ve dost olarak kardeşçe yaşamaları doğrultusundadır. Dost olmasalar da anlaşmalar çerçevesinde, insan hakları ve adalet kuralları çerçevesinde bu dünyayı paylaşmaya yöneliktir... Bugünkü dünyada sorunların aşılması noktasında tüm insanlara görev düştüğü gibi Müslümanlara da İslam'ın hoşgörü, barış ve rahmet dini olduğu gerçeğini göstermeleri, bu çerçevede söylem ve davranışlarda bulunmaları görevi düşmektedir. İnsanlığın barış ve saadeti için buna ihtiyaç vardır. İslam dininde bu yaklaşım potansiyel olarak mevcuttur. Ancak bunun hayata geçirilmesi her şeyden önce Müslümanlara düşmektedir. Geçmişte dinlere dayalı olarak meydana gelen çatışmalar, bugün diyalogun kurulmasında bir engel yada önyargı olarak belirlemektedir. Din mensuplarının en azından diğer dinler konusunda önyargılı davranmamaları, onların inandıklarını, onların kutsalları olarak görmeleri gerekmektedir (Akdoğan, 2003: 74-75). Bir örnek verirsek farklı kültür ve inançlar arasında kurulan diyaloglarda özellikle İslam dininin diğer bütün din ve inançlarla bir kavgası olmadığı Kur'an ve hadislerde görülebilir. Ancak buna kaşın diğer inanç ve dinlerin İslam'a aynı niyetle bakmadığı bir gerçektir. İslamı bir tehlike ve tehdit

olarak gören Avrupa ya da Batı, İslam dinini ve terörü birlikte kullanarak bütün Müslümanları zor durumda bırakmaktadır.

Özellikle Bin Ladin tarafında 11 Eylül'de İkiz Kulelere yapılan saldırıdan sonra bu imajı Batı İslam'a kendisi bilerek yapıştırmıştır. Batının Müslümanlara ve İslam'a karşı bu tavrı Batının tarihsel geçmişinden gelen bugün de halen devam eden zihniyeti sonucunda gerçekleşmektedir. Batıdaki genel görüş İslam'ın doğru anlaşılmadığını ve Müslümanların da İslam'ı doğru anlatmadığını göstermektedir. Bazen diyalog yoluyla da anlamada inat edenler olsa da karşılıklı anlama ve anlatma, karşılıklı anlayış temelindedir. Anlamak istediğimizi anlarız yani farklı dinler, kültürler, ırklar, kimlikler hakkında bilgi sahibi isek ve bu farklılıkları anlamaya çalışırsak tüm farklılıklara önyargısız ve hoşgörülü yaklaşabiliriz. Tüm farklılıkları eşit bir şekilde anlamak da tüm farklılıklara eşit mesafede olma anlamında önemlidir.

Hoş görme, bir katlanma tavrı değildir. Barış uğruna bir katlanma tavrı olarak düşünülmemelidir çünkü katlanmada bir zayıflığın belirtisi vardır. İnsan değiştirmek istediği fakat gücünün yetmediği değerlere ve eylemlere katlanır. Umursamazlık ve kayıtsızlık tavrı içinde olan insanın ise dünyasında farklı olanın farkında bile olmamak söz konusudur... Hoşgörüyü, katlanma, kayıtsızlık, kabul, bağışlama gibi kavramlarla karıştıranlar onu önemsiz ve değersiz olarak düşünürler... Hoşgörüyü doğru anlamak, bir eylemi hoşgörü eylemi yapan koşulları doğru anlamaya bağlıdır. Hoşgörü çeşitliliği gerektirir. Hoşgörü sadece bireylerden beklenen davranışların değil, aynı zamanda devletin kişisel ve kültürel kimliklere göstermesi gereken bir tavidir (Gündoğan, 2002: 5). Yani, hoşgörü farklılık üzerine kurulmuş olmalıdır. Farklı kültürlerin birlikte barış içinde yaşayabilmesi için hoşgörü gereklidir. Hoşgörü, başkalarını kabul edebilmek anlamındadır.

Çokkültürlülük tartışmalarının büyük çapta hoşgörü ekseninde döndüğünü ve hoşgörünün kültürel bir kibarlık ve inceliği ifade ettiğini belirten Mustafa Aydın, hoşgörünün de bir takım kendine has problemleri olduğunu ve bu sorunlardan bahseder. Hoşgörü ile ilgili önemli sorunlardan birisi şüphesiz onun mahiyetinin ne olduğu değil, nereye dayandırıldığıdır. Gerçekten de hoşgörü bir barış zorunluluğu, bir mütareke midir, iyi niyetle bir umursamamak mıdır, yoksa Stoacı bir tavırlı davranışları hoşumuza gitmese de bir ilkeye bağlı kalmak uğruna ses çıkarmamak mıdır, yoksa başkasını tanıma merakı mıdır? (Aydın, 2001\2: 340). Çoğulculuğu ve

farklılığı kabul ve bunlara karşı hoşgörüyü esas almak çok kolayca kötüye kullanılabilir bir durumdur. Günümüz dünyasında bütün hoşgörü çabalarına rağmen samimi olmayan tavırlar sonucunda değer çatışması ve buhranın yoğun bir şekilde yaşandığı söylenebilir.

Bireyler, devletler birbirlerine tahammülsüz ve hoşgürsüz davranarak böylece farklı eylem ve düşüncelere saygı duyma zorunluluğu da ortadan kalkmaktadır. Hoşgörü felsefesine sahip ülkelerde çözüm yolları daha farklıdır.

1.3. Modernite ve Çokkültürlülük:

Moderniteyi tarif etmek aslında başlı başına geniş bir konudur. Modernitenin yaşam pratiği burada sadece kültürler ve çokkültürlülük bağlamında değerlendirilecektir. Uzun bir süreçte modernite kültürleri de etkilemiştir ve kültürler modernite ile birlikte bir gelişim göstermiştir. Yani modern kültürel olgular artık birbirlerini etkileyebilme ve aralarında kültürel alış-veriş yaparak toplumu etkilemeye ve toplumdaki etkilenmeye başlamıştır.

Çokkültürlülüğün, neden bir modern olgu olduğunu anlatmaya çalışmak aslında bilinen bir gerçeği dillendirmek olacaktır ancak burada yapılacak olan çokkültürlülüğün nasıl modern bir olgu algısına sahip hale geldiğinin anlatılmasıdır. Ayrıca modern olan ve modern olmayan karşıtlığı değil genelde modern ve geleneksel karşıtlığı kullanılması hatalıdır çünkü geleneksel olanın karşıtı da geleneksel olmayandır. Geleneksel, modern ve post-modern kavramları çok önemli süreçlerdir.

Aydınlanma felsefesi, özünde burjuvaziyle birlikte doğan, onunla birlikte gelişen ve nihayet burjuvazinin sınıfsal bir güç olarak kendisini siyasal alanda öne çıkarmak istemesiyle birlikte siyasallaşan bir olgudur. Fakat bu felsefenin her döneminde ve her aşamasında burjuvazinin temel güdülerini bünyesinde barındırdığını vurgulamak gerekir. 1789 Fransız Devrimiyle birlikte Aydınlanma felsefesi siyasallaşmıştır ve milli burjuva demokratik devrimi gerçekleştirmiştir. Devlet, düzeni kurmakla yükümlü merkezi yetke yani otorite olarak özneyi aşacak biçimde temel kararları vermekte, kendisini de aşkın iradenin yerine koymaktadır. Bu çerçevede bir yandan yurttaş kavramını öne çıkararak bireylik kavramını geriye itmekte, bir yandan da özellikle devletçilik, ulusçuluk, halkçılık kavramlarıyla

etkinliğini meşrulaştırmakta ve güçlendirmektedir. Modernitenin başlangıcında anlamlı bir etki altına sahip yurttaş kavramı da moderniteye doğru giderken işlevini yitirmeye başlamıştır (Tazegül, 2005: 5) . Modern dönemdeki değişimlerde kültürler her ne kadar çeşitlense ve gelişme gösterse de modern dönemin modern mantığı doğrultusunda kültürlerin bir bütünleşme eğiliminde olması modernizmin kaçınılmaz mantığıdır.

Kültürler değişerek farklı kültürleri oluşturmasına karşın bunlar tek bir hakim kültür merkezinde birleşmiştir. Bu hâkim kültür ise Batı kültürüdür ve modernite Batı kültürü temelinde doğup şekillenerek geliştiği için Batı kültürü genelde modern kültür olarak algılanmaktadır. Hâkim olan modern batı kültürü konusunda farklı tanımlamalar yapılsa da gelenekselden kopuş olarak nitelendirilen modernitenin, kendi içinde kültürel olarak açılımlarını yaparak bir modernite ve kültür açıklaması yapılmaya çalışılacaktır.

Birbirini izleyen tarihsel dönemler olarak modernite ve post-modernite fikri tartışmalı olsa da, modern ve post-modern pratiklerin değişen oranlarda da olsa her iki dönemde birlikte var olduğu bir örüntünün ya da ötekinin egemenliğinden yalnızca göreceli bir biçimdeki eğilimler olarak söz edilebileceğini unutulmamalıdır. Modernite ve postmodernite kavramları, karıştırıldıkları görünüşte benzer karşıtlıkların “sanayi toplumu” ile “sanayi sonrası toplum” ya da “kapitalist toplum” ile “kapitalizm sonrası toplum” gibi eşdeğeri olarak kullanılmaktadır. Keza modernite ve post-modernite, kendi kendine oluşturulmuş ve büyük ölçüde kendi konumunun bilincinde olan kültürel ve sanatsal üslupları betimlemek üzere kullanılan modernizm ve postmodernizm terimlerinin eşanlamlısı olarak kullanılmaktadır (Bauman, 2003: 9). Tercih ettiğimiz modernlik olgusu yani modernitedir çünkü modernizm, ideolojik olarak bir taraf olma anlamı taşır, bu iki pratik arasındaki ayrım önemlidir.

Avrupa'nın dirsek temasında bulunduğu “öteki” kültürlerin kendisine bir malzeme oluşturmaktan öte bir anlamı olmayacaktır. Onlar, bir başka kozmogonimin, giderek bir başka bilincin ve anlığın somutlaşmasıdır. Sorun onların kuşatılması ve evrensele katılmasıdır yani onların Avrupalılaştırılmasıdır, sorun. Modernizm, bu yönüyle bir kültür ihracının mekaniğidir. Modernizmin bir uygarlığa dönüştüğü yerde, bir uygarlık olarak algılanmasıyla birlikte Avrupa dışlanacaktır. Birçok kültür

veya ulus bu sorunu “Batı rasyonelini almak, ötesini bırakmak yaklaşımıyla” çözmeye çalışmıştır (Tazegül, 2005: 139). Modernizm, kimlik gibi bir sorun yaratmaya mecbur ve muhtaçtı çünkü bir yok oluşluk mantığı içinde ancak kimlik\sizlik sorununa gönderme yaparsa modernizm, bilincin çevresinde döneceği bir merkez oluşturabilirdi (Tazegül, 2005: 52). Modernitenin bunalıma girdiği yani modernizm tartışmalarının ve modernite eleştirilerinin sonucunda, evrensel olarak Aydınlanma felsefesi ve modernleşme sürecindeki eleştirilerde Batı’nın Doğu karşısındaki üstünlüğü konusu vardır.

Gücün varlığı haklılaştırım sorunları yaratır şöyle ki bilginin sınanması modern toplumlarda dahi işlevsellik tarafından sınanır. Post-modern durumda bilgi güç odaklarının (sistemlerinin) denetimi altındadır ve uyulaşım kurulabilmesi için buna karşı çıkılması, çatışma gerekmektedir. Habermas’ın modernizmi, evrensel nitelikteki uyulaşımı, güç ilişkilerinden (konumlarından) bağımsız olarak gerçekleşme olanaklarına işaret etmiştir. Lyotard ise modernist düşündeki bütüncü felsefenin olgularla kanıtlanması gerektiğini savunur ve bilginini haklılaştırımı konusunu bilgi sorunu olarak irdelemektedir (Atiker, 1998: 125). Habermas Eleştirel okulun günümüz temsilcilerinden olup modern toplumun haklılaştırım sorunlarının bilincine vararak üzerinde durarak birey ve toplum haklılaştırımı üzerinde durur.

Yeni demokrasi anlayışının gerekli koşullarından biri çoğunluğun mutlak iktidarın toplumsal edimciler tarafından temel haklar ve toplumsal hareketler aracılığıyla sınırlandırılması olmasına karşın bu anlayış yine de sorunu çözemez. Çünkü birey yada gurup olarak edimciler de yalnız gurup ve özne merkezli bakış açılarına saplanmışlarsa gurup dışındakilerin taleplerini, onların bakış açılarından yorumlamaları, tanımlamaları olanaksızlaşır ve haklı olup olmadıkları üzerinde yargıya varamazlar. Buna karşılık değişik kimliklere sahip gurupların bir arada yaşaması talebi de bir haktır ve çoğunluk çıkarları yüzünden göz ardı edilemez. Kısacası evrensellik demokrasinin olmazsa olmaz koşulunu oluşturur, ancak bu koşulun gerçekleşmesiyle çoğunluk ve azınlıkları birbirlerinin haklarına saygı gösterirler (Atiker, 1998: 143). Çokkültürlülük farklı kimliklerin alt\üst, azınlık\çoğunluk gibi asimetrik, hiyerarşik sınıflandırmalarını değil, farklılıkları istenildiğinde koruyarak eşit koşullarda bir yaşama öngörür.

Modernite’de haklılaştırma yerine Foucault’un deyimiyle normalleştirme ve disiplinleştirme yaygındır. Haklılaştırımın vazgeçilmezliğini savunan Habermas’a karşın Foucault, otoriteye uyumluluk sağlamış ve kendini disipline sokmuş kişinin baskıyı artık doğal bir olgu gibi algılayacağından, demokratik kamuoyu oluşturmaya gereksinme duymayacağını da imlemiştir (Atiker, 1998:163). Modernite, küreselleşme ve çokkültürlülük gibi konular uzun süre akademik bir lüks ve tartışma konusu zannedilmiş ama daha sonra bir gerçeklik oldukları anlaşılmıştır. Modernite projesi entelektüellerin sürdürüp, geliştirdikleri kültür geleneğine yerleştirilse de aslında modernite gerçekliğin bir karikatürüdür.

Derrida’ya bakılırsa batı metafiziği her dönemde düalistlik kavramlarla bütünleşmiştir. Modernleşmenin belirleyici özelliği, düalizmi oluşturan kavram çifti içindeki olgulardan birisinin ötekinin yerine erk kullanılarak geçirilmesidir. Akıl-delilik, doğu-batı, kadın-erkek, birey-toplum, insan-doğa türünden kavram çiftlerinden birisi modernleşirmenin mantığı tarafından olumlanır, öteki kavram geçirilir ve gerek birey gerek toplum aynı yaklaşımı geliştirecek biçimde örgütlenir ve denetlenir. Toplum ve bireyi denetlemenin söz konusu olduğu yerde merkezi bir otoriteden ve onun gücünde söz edebiliriz. Bu merkezi otorite Fransız Devriminden sonra üniter-ulus devlet olmuştur (Tazegül, 2005: 3).

Entelektüel çalışmaya ilişkin tipik modern stratejiyi en iyi sergileyen şeylerden biri “yasa koyucu” rolü eğretilmesidir. Bu rol görüş ayrılıklarını hükme bağlayan amirane ifadeleri kullanmayı ve bir kez seçildiklerinde doğru ve bağlayıcı hale gelen görüşleri seçmeyi içerir. Entelektüel çalışmaya ilişkin tipik post-modern stratejiyi en iyi sergileyen şeylerden biri ise “yorumcu rolü” eğretilmesidir. Bu rol, bir topluluğa özgü gelenek içinde dile getirilmiş ifadeleri, bir başka geleneğe dayanan bilgi sistemlerince anlaşılabilir şekilde tercüme etmeyi içerir. Post-modern stratejinin modern stratejinin ortadan kaldırılması anlamına gelmediği önemle vurgulanmalıdır. Tam tersine post-modern strateji modern stratejinin sürekliliği olmaksızın anlaşılabilir. Post-modernitenin gelişiyile bir entelektüel tarz olarak modernitenin tamamıyla aşıldığı yada post-modernitenin modernite geçerliliğini yadsıdığı savunulamaz. (Bauman, 2003: 11–12). Çokkültürlülük, post-modern dönemde ortaya çıkmış ve post-modern mantık içinde geçerli kabul edilen bir olgudur.

Modern dönemdeki gelişmelerden bir anda post-modern döneme geçişte tam anlamıyla kesin sınırlar olmadığı için çokkültürlülük de birçok kavram gibi nitelikli değişimlere maruz kalmıştır. Ancak çokkültürlülüğün anlamındaki değişim ise post-modern dönemden modern döneme doğru adeta konjektürel bir geri evrim yaşamıştır. Çokkültürlülük değişmedi ama dünya değişince çokkültürlülük post-modern niteliklerinin dışına çıkarak modern nitelikler kazanmaya başladı.

Modernitenin en belirgin vasfı olan iktidar bilgi sendromu bu dönemde belirginlik kazanmıştı. Sendrom, modern çağın başlangıcında meydana gelen iki yeni gelişmenin ortak ürünüydü. Toplumsal sistemi önceden tasarlanmış bir düzen modeline göre biçimlendirip, yönetmek için gerekli kaynaklara ve iradeye sahip yeni tür bir devlet iktidarının ortaya çıkması; hem böyle bir modeli oluşturabilecek hem de kullanımının gerektirdiği uygulamaları içeren görece özerk, kendi kendini yöneten bir söylemin kurulmasıdır (Bauman, 2003: 13).

Biçimsel olarak Tanzimat dönemi ile Osmanlı'da başlayan Modernleşme projesinin bir yanı Batılı anlamda vatandaşlık kurumunun Türkiye'de inşa edilmesi sürecidir. Tanzimatla birlikte, bu çerçevede Osmanlı tarihinde ilk kez bütün bireylerin dinlerinden bağımsız olarak yaşamalarının, onurlarının ve mallarının güvencede olduğu biçimsel olarak kabul edilmişti. En basit anlatımıyla, Osmanlı'da birey ilk kez farklı dinsel yada etnik cemaatlerin üyelerinden daha çok siyasal toplumu oluşturan bireyler olarak algılanmaya başlanmıştır (Keyman-İçduygu, 1998:175). Modernite ile ilgili olarak modernleşme de modern nitelik kazanmak ile ilgili bir durumdur. Türk modernleşmesi de modern dönemdeki Türkiye'nin modern niteliklerini göstermede önemli bir yerdedir. Türk modernleşmesi Batıdan teknoloji ve bilimin alınarak, Batı kültürü ve ideolojisinin dışında kalınmaya çalışılmasıyla sancılı geçmiştir. Sadece bilim, sanat örnek alınırken bazı kültürel unsurlar, ideolojiler de alınmıştır.

Çokkültürlülük durup dururken tepeden inmedi ve toplumsal şartlarla birlikte göç temelinde bir ivme ile küreselleşmeyle hız kazandı. Giderek çokkültürlülük toplumda meydana gelen değişimlerle ülkeler, milletler ve medeniyetler arasındaki artan diyaloglarla sürekli anlam kazanmaya başladı. Bu kavram basit yada düz tanımlanabilen bir olgu olmadığı için çokkültürlülük bir gerçeklik olarak çok boyutlu ve çok yönlü niteliğe sahiptir. Modernleşmeyle birlikte

meydana gelen değişimlerin ardından post-modernite ile ortaya çıkan çokkültürlülük aslında modernite karşıtı bir ideolojiye sahipken süreç içinde küreselleşmenin şekillendirmesiyle post-modernite pratiğinden modernite pratiğine kaydı.

Nükleer silahlar, savaşı, gelişmiş devletlerarasındaki uluslararası ilişkilerin dışına itti, bu silahlar alternatif bir karar aracı değil, fakat bertaraf edilmesi gereken karşılıklı bir felaket tehdidi oldular. Böylece silahlı kuvvetler önde gelen gelişmiş ülkelerin birbirleriyle ilişkilerinde neredeyse konu dışı hale geldiler. Silahlar yavaş yavaş savaşın modasının geçmiş olduğu bir noktaya ulaştı ama bu barışçı bir dünyada yaşayabileceğimiz anlamına gelmemekteydi. Daha küçük devletler birbiriyle savaşacaktır ve gelişmiş devletler de terörizm tarafından tehdit edilecektir. Devrimci hareketler yoksullaşmış periferide yeni yerel dilenci ordularını yükseltmeye devam edecektir. Diğer taraftan savaş tehdidi olmaksızın devlet, vatandaşa daha az önemli gelir ve bu yüzden savaşlar hep olmuştur... Gelişmiş sanayi ülkeleri arasında bile diyalog ve işbirliği bütünüyle çatışmanın yerini almış değildir, dahası devletlerarası yarışın konu ve formları ekonomik meselelerle sınırlı kalmıştır ve artık bir seçenek olmayan savaşlarla sınırlanmıştır. Dünya soğuk savaşın dondurduğu bir uluslar arası sistemin geçişine şahit oldu fakat süper güçler çatışması düşüşe geçse de on dokuzuncu yüzyılın “büyük güçler”in güçler dengesine dayalı sistemine benzer bir şeylere geri dönmemiz mümkün değildi. Bu anlamda ilkel şekliyle emperyalist yayılcılık dönemi bitti ancak dünya ne askerden arındırılmıştı ne de post-politik hale getirildi. (Hirst-Thompson, 2003:132–133).

“Modern çağla birlikte karşımıza çıkan şey, tanınma gereksinmesi değil, tanınma çabasını başarısızlığa uğratabilecek koşullardır. İşte bu nedenle, böyle bir gereksinmenin bulunduğu ilk kez şimdi kabul edilmektedir” (Taylor, 1996: 49). Bu açıdan tanınma, örgütler açısından önemli hale gelmektedir. Bu çerçevede, kimlik referansıya, İslam kuruluşlarının etkili olacağı diyalog ortamı olarak, federal, eyalet ve belediye düzeyinde danışma organları düzenlemelere giderek tanınmanın temellerinin atılması konusu birçok yönden birçok yerde önem kazanmaktadır.

Modern iletişim sistemleri, sınırların ötesinde çıkarları ve ilişkileri paylaşan insanların oluşturduğu bir uluslar arası sivil toplumun temellerini oluşturdu. Uluslararası medya, hem elit hem de popüler bilimsel ve sanatsal bir evrensel dil olarak İngilizce aracılığıyla bağlandı. Kültürel homojenlik giderek problemlili halini

almakta, “milli” kültürler sadece halkın değişik amaçlarla içinde yer aldığı bir kültürler bütünüdür. Kozmopolit ve milli kültürler karşılıklı etkileşirler... Aynı yerel kültürel gelenekler, kozmopolit kültürel yaşantılarla bir arada olmaya devam edecektir. Bununla birlikte tehdit edilen, bireylerin aynı dili, inançları ve faaliyetleri paylaşan basit örnekler olduğu münhasır ve bir anlamda kendi kendine yeten “milli” kültür fikridir. Gelişmiş ülkeleri çoğunun önemli kentlerinde düzinelerce dil ve neredeyse akla gelebilecek tüm dinler yaygın olarak yaşamaktadır. Görebildiğimiz kadarıyla, devlet çatışmaları çözerek ve böyle paralel toplumların bir arada yaşamasını mümkün kılarak bu farklılıkları yönetecek yeni bir esas bulacaktır (Hirst-Thompson, 2003:134–135). Paradoksal olarak dünya ekonomisinin uluslar arasılaştığı ancak küreselleşmediği düzey, milli devlet ihtiyacını geri getirmektedir. Eğer karmaşık ve çoğulcu bir sosyal ve siyasi sisteme doğru gidiliyorsa hukukun üstünlüğünün önemi azalmayacak, artacaktır (Hirst-Thompson, 2003: 43).

Modernite, gelenekselden kopuş olarak anlaşılmıştı, post-modernite de moderniteden kopuş olarak algılanmasına karşın bu kopmalarda tamamen bir ayrılma olmadığından, dönemler arası geçişlilik olmuştu. Bu dönemlerdeki bütün olgular tanımlanırken kendi döneminin iç dinamikleriyle tanımlanmakta ve o platformda değerlendirilmektedir ancak süreçler arası kaymalar olabilir. Bugün Türkiye Osmanlı’dan günümüze bu süreçleri modernleşme adı altında yaşadı ve modernitenin yada post-modernitenin etkilerini yaşadı.

1.4.Ulus-Devlet ve Çokkültürlülük:

Ulus kelimesi her ne kadar millet yerine kullanılıyor ise de millet karşılığı değildir. Ulus, milletin modern zamanlardaki görünümüdür. Ulus kelimesinin aslı “ulus” dur. Ve Moğol’cadır. 13. asırda Moğol hâkimiyeti devrinde görülmüştür. Batı’daki feodalitenin malikâne rejimine benzer bir yapılanmadır. Moğol idari yapısında kabileler birliğine ad olarak verilmiştir (Erkal, 2005: 201). Ulus, birden bire oluşmaz. Bir ulus, bir cemaat içindeki anlamlı sayıda insanın bir ulus oluşturduğuna inandığı zaman vardır. Ulus terimi bir bütünleşme sürecinin ürünüdür. Ulus ne etnik topluluk ne de devletle karıştırılmamalıdır.

Paradoksal olan bir nokta var ulus-üstü örgütlenmelerin tam da ulus-devlet örgütlenmelerine benzemeleri ve ideolojik olarak mikro-milliyetçiliği

cesaretlendirmelerdir. Avrupa Birliği ortak savunma ve güvenlik politikası, hukuk sistemi ve para birimi oluşturmak suretiyle bir ulus-devlet gibi davranırken, aynı zamanda ulu-devletin en önemli unsurlarından olan milli marş ve bayrak gibi sembollerle kendi vatandaşlarını ulus-devlet vatandaşları olarak karakterize etmeye çalışmaktadır. Kendi içinde “Avrupa Kimliği” ne dayalı yepyeni bir milliyetçi refleks sergilemeye çalışan bu ulus-üstü örgüt, dışa karşı mikro- milliyetçilikleri savunur bir tutum takınmakta, bunu da hoşgörü, insan hakları, çokkültürlülük gibi kavramlarla açıklamaya çalışmaktadır (Göka-Beyazyüz, 2005: 23).Çokkültürlülük ulusal-kimlik konuları karşı karşıya getirilerek zıt kutuplara yerleştirilmektedir.

Ulus-devlet ve modern dönemde oluşan ulusal-kimlik birlik, bütünleşme ve tek bir millet vurgusundan dolayı farklı kültürlere dışmanmış gibi algılanmaktadır. Farklılıklar, farklı kimlik ve kültürlere karşı bir duruş sergilemeyen ulusal-kimlik eşit hak ve özgürlükler temelinde zaten tüm farklılıklara tek bir merkez çevresinde olma hakkı verir. Farklılıkların kendi özgürlüklerini tamamen kazanması olayı ise başka bir konudur.

Çağımızda sadece ekonomiler değil, siyaset de küreselleşmektedir. Ulus-üstü karar alma süreçlerinin ortaya çıkması ve bu düzeyde gelişen yeni yönetim yapılarının ulusal siyasal sistemlere eklenmesi küreselleşmenin siyasal etkileri arasında sayılmaktadır. Küreselleşmenin baskısı altında hükümet olmadan yönetmek amacıyla tasarlanan çok-düzeyle yönetim yapılarına dayanan Avrupa Birliği kimi zamanlar yerleşik liberal demokrasiler açısında da ciddi ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlar yaratmaktadır... A.B.’nin karar alma sisteminin çoğulculuğu desteklemekten ziyade basit bir çoğunluk sistemine dönüştüğu ileri sürülmektedir (İrem, 2006: 58–59). Avrupa Birliği bir bakıma küreselleşmeye yön ve şekil vermek istemektedir. Bugün küreselleşme Amerikanlaşma gibi de anlaşılmaktadır ve aynı şekilde zaman zaman Avrupalılaşma olarak da algılanabilmektedir.

Farklı kültürlere, dinlere hayat ve yaşam alanı açarken diğer kültürlerin tehlikede olması da düşünülebilir bu yüzden bütün farklılıklara eşit mesafede olunmalıdır. Örneğin farklılıklardan kaynaklanan farklı bir kültürün geleneksel özellikleri evrensel değerler ile ters bir algıya sahipse ortada içinde çıkılmaz bir durum vardır.

Çünkü son günlerde meydana gelen töre, kan davası gibi dogmatik yada gelenekselleşmiş bir takım yanlış değerler sonucu kültür ardına saklanılarak ortaya olumsuz durumlar çıkartılmıştır ve insanlar öldürülmüştür. Genel geçere kurallar, insan hakları ve evrensel değerler gibi tüm insanlığın ortak paydada bulunduğu bir takım davranış kalıpları dışına çıkan farklı bir kültüre tanınan farklı haklar “Benim kültürümde var.” savunması ile kabul edilemez bir noktaya getirilmemelidir. Hukuk sisteminin temelinde var olan yurttaşlık anlayışı eşit bireyler olarak gördüğü insanları tüm farklılıklara verilen haklar ve özgürlükler ile ancak milli çıkarlara ve değerlere ters düşen evrensel ölçütler ile bütün toplum adına farklılıkları evrensel değerler ve insan hakları değerleri ile sınırlandırır. Tüm dünyadaki farklılıklara ne kadar farklı olacağı konusunda bir çizgi çizilmesi aslında onları sınırlandırmak yerine diğer farklılıkları koruma amacındadır.

Birçok göç alan ulus-devletin kendi sınırları içinde sürekli yaşayan ve kendi vatandaşları olmayan oldukça kalabalık nüfusları barındırır duruma gelmesi söz konusu olmuştur. Öte yandan göç veren birçok ulus-devlet kendine vatandaşlık bağı ile bağlanan binlerce insanın sürekli olarak kendi sınırları dışında yaşamaları gerçeği ile yüz yüze kalmışlardır. Göçe katılan vatandaşlar açısından durum daha karmaşıktır. Ne vatandaşları oldukları ne de yaşadıkları ulus-devletler içinde vatandaşlık hak ve sorumluluklarını kullanma şansları vardır. Ama vatandaşlık kavramı bu şekilde çizilen boyutta sorunludur.

Ulusalıcılığın siyasal karakterini inceleyebilmek için ulus, devlet ve ulusalcılık arasında temel bir kavramsal ayırım yapılmıştı. Ulus tanımı için de önce devlet tanımlanmalıdır. Weber’e göre devlet, verili bir toprak üzerinde fiziki güç kullanımının yasal tekeliyle başarıyla elinde tutan insan topluluğudur. Ulus ise, bir topluluk oluşturma bilincine sahip, ortak bir kültürü paylaşan, açıkça belirlenmiş bir toprak üzerinde yerleşik, ortak bir geçmişe ve gelecek projesine sahip ve kendi kendini yönetme hakkına sahip bir insan grubudur... Ulus-devlet ise sınırları belirlenmiş bir toprak parçası içinde yasal güç kullanma hakkına sahip ve yönetimi altındaki halkı türdeşleştirerek, ortak kültür, simgeler, değerler yaratarak gelenek ile köken mitlerini canlandırarak birleştirmeyi amaçlayan modern bir olgudur (Guibernau, 1997: 92). Bu tanımlama ulusu devletten ve ulus-devletten farklı bir yere koymaktadır. Ulusalcılık ise üyeleri bir yaşam tarzları ile özdeşleşmiş ve kendi

ortak siyasal kaderlerine ilişkin ortak karar verme iradesine sahip topluluğa ait olma duygusudur.

“-Bir ulus-devlet kendi azınlık ya da azınlıklarının kültürel farklılıklarını yalnızca onların kendi kültürlerini geliştirip, yükseltmelerinden ve sosyo-kültürel geleneklerinin derinlerdeki bazı unsurları korunmasından fazlasına izin vermeksizin tanıyabilir. İngiltere'nin İskoçya ve Galler'e karşı tutumu bu şekildedir.

—Devlet içinde belli derecede özerklik seçeneği olanlar vardır. Buna örnek olarak İspanyadaki Katalonya ve Bask bölgesi örnek verilebilir.

—Bir diğer durumda ise Quebec gibi bir federasyona dâhil ülke içinde kendi kaderini tayin hakkı olan, bağımsızlıklarını kazanmadıkları halde, kendi toplumsal ekonomik ve siyasal yaşamları konusunda karar vermek için çok geniş bir siyasal güçten yararlanmaktadır.

—Bir de yaşadıkları devletin kendilerini hiçbir biçimde tanımadığı uluslar vardır. Devlet, kendi toprakları içinde farklılığı ortadan kaldıracak politikalar uygulamak için aktif faaliyetler yürütmektedir. İsrail'de Filistinliler ya da Tibet halkının Çin hükümetine kendini tanıması için verdiği mücadele örnekleri verilebilir.” Bu ulusal azınlık hareketlerinin ortak özelliği mevcut durumdan duyulan bir rahatsızlığın olmasıdır. Daha fazla özgürlük ve bağımsızlık isteği mevcuttur (Guibernau, 2000: 164). Dün, farklılıklar adına yıkılan sistemin ulus tarafında gerçekleştirildiği bugün ise ulusun yıkılmaya çalışıldığı bir gerçektir. Buna örnek olarak Devletsiz Uluslar vardır. Devletsiz Uluslar, ulus-devlet olmayan azınlıkların bir kategorileştirilmesidir.

Ulusal azınlıklar, taleplerine, karakterlerine ve yoğunluklarına bağlı olarak değişen derecelerde kendilerine bilinç oluşturmaktadırlar. Ulusal azınlıkların baskılarına karşı devletin geri adım attığı iki durum vardır. Belçika'daki Flamanların ve Kanada'daki Quebec'lerin bağımsızlık yanlısı hareketleri ve ulusal talepleri karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu örneklerde devlet egemenliğine bir meydan okuma vardır. Ulus-devletlerin geleneksel biçimlerini alt üst eden radikal değişimler ile yeni devletlerin içinde olduğu yeni düzenlemelere katkıda bulunmaktadır.

1.5. Çokkültürlülük Eleştirileri:

Çokkültürlülüğü eleştirenlerin de görüşlerine değinilmelidir. Örneğin, A. Spektorowski, Fransız Yeni Sağ'ın eski ırkçılığı radikal çokkültürcülükle bir tür kültürel kendini beğenmişlikten ilham alan dışlayıcı bir farklılık siyasetine dönüştüğünü belirterek, kültürel çoğulculuk ve liberal olmayan bir "farklılık" kuramı çerçevesinde, grup-merkezli kültürel haklar teorisiyle çokkültürcülüğün demokratik teoriden ziyade yeni faşist, sağ, muhafazakâr ve dinci teoriye yaklaştığına dikkat çekmektedir (İrem, 2005: 46). Farklı kültürel, dini, etnik çeşitliklerin farklı çıkarlar için, haklar talep etmesi beklenebilir. Kolektif ve bireysel çıkarlar çeşitlendikçe, kültürel kimlik düzeyinde çokluğa ve çeşitliliğe neden olarak çokkültürlülüğü beraberinde getirecektir. Ulusal kimliklerin zayıflaması ve evrensel ölçekte eşitlik ve özgürlüğün sona ermesi endişesi duyulmaktadır.

Temel haklar konusunda kişisel haklar, inanç ve ifade özgürlüğü gibi konular dışında farklı kültürdeki kimliklerin hak talepleri de farklı farklı olmaktadır. Bununla birlikte bazı çokkültürlü ülkelerde farklı kültürler daha geniş hak ve imkânlardan yararlanırken, bazı çokkültürlü devletler de farklılıklara haklar tanıma konusunda devletler kendi siyasi, ekonomik, dini ve tarihi yapısı nedeniyle daha dikkatli olmaya çalışmaktadır. Örnek ülkelerle açıklamak istersek, Kanda ve Amerika'daki çokkültürlülük uygulamaları gösterilebilir. Kanada çokkültürlü bir yapıya sahiptir ve Qubecliler'in de farklı istek ve taleplerini Kanada karşılamaktadır.

Çokkültürlülük savunmasını yapmak için ya da çokkültürlülüğü eleştirmek için birçok gerekçe bulunabilir çünkü çokkültürlülük bütün bu paradoksları kendi içinde barındırmaktadır.

Çokkültürlülük zaman zaman farklı uygulamalarıyla ideolojik olarak politik bir anlam kazanarak siyasileşebilir. Çokkültürlülük gerçek amaç ve politikasından uzaklaştıkça kendi içinde çelişkiye düşmektedir.

Çokkültürlülük bazı yönlendirmelere maruz kalmaktadır ve bu yönlendirmelerle kendini tekrar etmekten kurtulamamaktadır. Ülkelerin farklı toplumsal alışkanlıkları, siyasi ve ekonomik yapıları, düzenleri yani farklı yaşam pratikleri zaten vardır. Ama bu farklılıkların hepsi kendine has özellikleriyle çeşitlenerek çoğalıp kendini konumlandırmaya çalışmaktadır. Bütün farklılıkları ve

kültürel kimlikleri dışarıda bırakmak yada onlara sadece varolma hakkı vermek yada tamamen özgür bırakmak için haklar sınırlandırılarak verilebilir. Amaç burada bütün farklılıkları sistemleştirerek bir şekilde bir arada barındırmak değil, bütün bu farklılıkları birlikte barış içinde yaşatmaktır.

Tüm farklılıklara kucak açarak samimi ve hoşgörüyü yaklaştığında karşılıklı diyalog yoluyla çokkültürlülüğün olması gereken boyutu şekillendirilebilir. Çokkültürlülük çok boyutlu ve geniş bir kavram olduğu için anlam içeriği de çeşitlenmektedir yani çokkültürlülük bir ideoloji, durum, politika, kavram, siyaset gibi farklı durumları belirtir.

İster cemaatçi olsun ister liberal olsun çokkültürcü düşünür ve siyasetçilerin büyük yanılgısı, liberal modernitenin temsil ve dağıtım sisteminden kaynaklanan eşitsizlik ve adaletsizlik sorunlarının çözümünün salt kültürel olduğuna inanarak, kültürü adeta sihirli bir değnek haline getirmeleridir. Bazı durumlarda da sorunların bizzat kültürden kaynaklandığı da göz ardı edilmemelidir (İrem, 2006, 58). Uygarlıklar, kültürler baz alınabilir ancak çatışmalar her şeyin başlangıcıdır, kültürler yada medeniyetler çatışma ile değil diyalog ile sorunlarının çözümünü çok yönlü olarak siyasi, ekonomik, kültürel şekillerde bulabilir.

Adalet kavramını, dünyayı bütünsel bir bakımdan açıklama çabasında olan her bir kapsayıcı ahlaki, felsefi yada siyasi doktrinin tamamlayıcı bir parçası olarak görmek ve onu bu dünya görüşlerinin bütünsel tutarlılığı çerçevesinde diğer ahlaki ve siyasal değerle etkileşimi bağlamında anlamaya çalışmak gerekmektedir. Çünkü her bir ahlaki, siyasi, felsefi görüş aslında özünde aynı olan ahlaki değerlerin farklı bir dizilişinden oluşmaktadır. Birinde mutlak eşitlik, diğerinde toplumsal fayda bir diğerinde özgürlük bu hiyerarşinin en tepesinde yer almaktadır (Balı, 2001: 31). Evrensel ve objektif bir adalet kavramını belirlemede teorik bir başarı sağlansa da adalet kavramının kültürel bakımdan çoğulcu toplumlara uygulama safhasında sorunlar yaşanabilir. İnsanlar içinde doğdukları kültür tarafından şekillendirildikleri için adaleti de kültürel olarak insanlar aslında kendileri sağlarlar fakat mekanizma olarak evrensel bir adalet anlayışı da genel geçer olarak vardır.

Devletlerin göçler sonucu ülkelerindeki azınlıklara, göçmenlere yada ülkelerindeki farklı guruplara karşı aldığı önlemler sonuç vermez ise daha sonra ortak mutabakat düzeyleri aranmaya başlanmaktadır. Savaşların ve tecritlerin tarihte

yaşandığı hatırlanırsa, farklılıkların yok edilmesi yada göçmenlerin atılması için insanlığa ödetilen acı tecrübeler ne yazık ki olmuştur. Örneğin Avrupa, insanları gaz odalarında yakarak yada farklı şekillerde tarihteki yaşattıklarını silemez ve Avrupa bu imajını silmek istese de tarihten getirdiği karakteristiğini bugün milliyetçilik, ırkçılık yada kültürel ırkçılık olarak tekrar yaşamaktan kaçamamaktadır. Avrupa, çokkültürlülüğü geçmişinden uzaklaşmak için uygulamaya çalışmamalıdır. Avrupa tarihi oluşumu, Yüzyıl Savaşlarıyla ve etnik temizlikler ile geçmişten bugüne gelmiştir ve kendi tarihinden kaçamaz çünkü yaşananlarla geçmişte farklı bir Avrupalı imajı çizilmiştir.

Amerika da aynı şekilde tarihi tecrübesinde yaşadığı zencilere karşı tutumunu kendi ırkıdan, kültüründen, renginden olmayana yaptığı kısımlardan bugün geldiği noktada zenci bir başkanın seçilmesi şaşırtıcı ve ilginçtir. Amerika, tarihteki bu imajını silmeyi bu şekilde bir başkan seçerek başarmak istese de beyazların zencilere karşı tutumları, önyargıları az da olsa toplumda görülebilmektedir ve bu halkta potansiyel olarak durmaktadır. Bu ideolojiler gerçekten eşitlik ve adalet adına yapılarak eşit yurttaşlar için yapılsa da toplumda bir tecrübe haline gelmesi gereklidir yani tarihten çıkartılan derslerden sonra aynı hatalara düşülmemelidir. Ayrıca diğer taraftan Osmanlı İmparatorluğu bugünkü anlamda çokkültürlü bir devlet değilse de o gün için çokkültürlü bir yapıya sahiptir.

Tüm dünyada gerçekleştirilmesi gereken adalet, eşitlik, barış ve huzur küreselleşmenin etkisiyle daha da zorlaşmaktadır. Küreselleşme olumlu olumsuz birçok sonuç doğurmuştur. Küreselleşmeyle birlikte sınırların geçirgenliği sonucunda, kültür alış verişinin çoğalmasıyla, göçlerle birlikte farklı kültürlerin birbiriyle etkileşimi de çoğalarak kültürlerin iç içe geçmesini gündeme getirmiştir.

En son II. Dünya savaşında 50 milyona yakın insan öldü. Bugün hala insanlar ölmeye devam ediyor. Doğuda yada Batıda bu önemli değil. Ama o zamanlar batılılardı bunun çoğunluğu şimdi ise Doğuda ölenler... Dün birilerini yok etmeye çalışan Avrupa bugün paralarını birleştirdi, sınırlarını kaldırdı, bir şeyler yapmaya çalışıyor. Avrupa bence çok samimi değil... Amerika her insanın insanca yaşama şartları hazırlamakla meşgul ve insanların birlikte yaşatmaya çalışıyor. Avrupa'da kendi içinde yer alan her unsurun güven içinde yaşaması için bir şeyler yapıyor (Bozdemir, 2001:103). Peki, bu yapılanlar çokkültürlük adına mı yapılıyor

yoksa birlikte yaşama adına mı yapılıyor olduğu gerçeği bilinmiyor ve buna çokkültürlülük denilebilir mi bu tartışılır. Ama sadece adı çokkültürlülük...

Devletler ve toplumlar bu yeni olay karşısında yeni alternatiflerden olan çokkültürlülük uygulamalarını, farklı kültürlerin birlikte yaşaması için ve kültürler arasında eşitlik için gerçekleştirebilir. Eğer devletler, konjektürel olarak siyasi, ekonomik gibi zorunluluklardan dolayı bir çokkültürlülük politikasını uyguluyorlarsa bunun hayata geçirilmesi noktasında sorunlar olur ama toplumsal bir ihtiyaç olarak kendiliğinden uygulanıyorsa sorunlar daha azdır.

“Bir arada olma” kültürler arası ilişkileri de kaçınılmaz kılmıştır. Kültürler sadece orada duran değişmez değerler değildir genelde değiştirilmesi zor olsa da dogmatik kalıplara sahip değildir. Geçmişte kültürel unsurlar daha zor değiştirilirken dünyadaki değişimlerle birlikte küreselleşme, göç ve ekonomik nedenlerle kültürler kendi iç dinamiklerini hareketlendirmektedirler. Bu da kültürden kültüre ve toplumdaki topluma değişir.

Çokkültürcülük konusu ele alındığında karşılaşılan en önemli sorun, metodoloji alanında olmaktadır. Çokkültürlülüğün araştırma nesnesi olarak belirlendiği çalışmalarda, problem alanının tespit edilmesi, tanımlanması, sınırlandırılması, sorunun soyut ve kuramsal bir alandan somuta indirilmesinde kurulan ilişki, karşılaşılan metodolojik sorun alanlarıdır. Mevcut modern ulus devletleri çokkültürcülüğün temel düşmanı olarak algılamak, farklılıkların karşıtı ve yok edicisi olarak görmek çokkültürcülerin en bariz sorun tespitleridir.

Bugün itibarıyla mevcut devletlerin birkaçı hariç hemen tümünün etnik, dinsel ve mezhepsel açıdan heterojen oldukları gerçeği dikkate alındığında, çokkültürlülük sorunun evrensel ölçekte olduğu görülecektir.

2.Bölüm: Çokkültürlü Yapı Örnekleri:

2.1.Avrupa'da Çokkültürlülük:

Belki gelecekte Avrupa yada Amerika bugüne baktığında tarihinde hiç de farklı kültürlere ve kimliklere imkân tanıyan bir çokkültürlü siyaset göstermediğini düşünebilir. Avrupalı ülkelerdeki kozmopolit yapılar şehirlerde tüm farklılıklarla birlikte insanların yaşamasını pratikte gösterememektedir. Avrupa'nın ulusal değil ulus-üstü bir yapılanmaya sahip olduğu unutulmamalıdır çünkü Avrupa Birliği oluşumu bu noktada Avrupa'nın en belirgin özelliğini ulus-üstü bir birlik niteliğini gösterir.

Avrupalılık olgusunun gelişim tarihi bilinmiyor. Bu bir birleşim midir, özgüllük müdür sorusunun yanıtı da açık: Avrupalılık bir birleşimdir dolayısıyla Avrupalılığı oluşturan öğelerdir söz konusu olan ve söz konusu edilmesi gereken. Bu bağlamda özellikle Arap dünyasının İlkçağda ve Ortaçağda büyütüp geliştirdiği kültürün daha sonra Hellenistlik gizemlilikle birleştirilmesi onun da özgül bir Hıristiyanlık gizemliliğine doğru evrilmesi Avrupalılık kozmogonisini oluşturan ana izlettir. Belli bir felsefenin ortaya çıkmasında izlenen bu doğrultu daha sonra Aydınlanma dönemiyle iç içe geçmişse de, o dönemin temel özelliklerinin de daha farklı olmadığını düşünmek ve bilmek gerekir –Avrupalılık-evrensellik ekseninin oluşturulması temelinde eşitlik gerçekleştirilmesi güç hem de Avrupa'nın dışladığı bir konudur- (Tazegül, 2005: 141). Modernleşme ve çokkültürlülük arasındaki ilişkide toplumsal bir durum ve gerçeklik vardır ve bunun da en önemli tarafı sosyolojik olarak bireyleri ve toplumları etkileyen özelliklerde olmalarıdır.

Avrupa'daki yapısal özellikler, ülkelerdeki çokkültürlülük politikalarının uygulamalarında da farklılıklar gösterirken, çokkültürlülük siyasetleri de örnek devletlerle çeşitlenmiştir. Avrupa Birliği bir çeşit ulus-üstü birlik olarak nitelendirilmektedir.

Her ulusallık özgül bir kozmogoniye -bir toplumun benlik özellikleri-dayanmaz. Ortadoğu kültürlerinin kendisine özgü mitolojik düzeni özgün bir düzlem oluşturur. Fakat o kültüre içkin her kültür, bütün farklılığına karşın bu genel anlayışın izlerini taşır. Ondan bütünüyle kopamaz. Bu Orta Asya kozmogonisi içinde temellenmiş Kazak kültürü veya Türkmen kültürü için de geçerlidir. Bu nedenle

ulusal kozmogonilerin ancak bölgesel ve onun içinde anlam bulan kültürel atlas kozmogonileriyle belirlendiklerini unutmamak gerekir. (Kahraman, 2002: 147–148).

Değişen ve geliştirilen birçok şey olmasına karşın Avrupa’da bir zihniyet dönüşümünün gerçekleştirilmesi yer yer mümkün ise de bu zor ve süreç içinde birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bunlardan en önemli olanı Avrupa’ya yapılan göçler sonucunda bir çokkültürlü yapının ortaya çıkmasıdır.

Avrupa, Akdeniz uygarlığı çerçevesinde derin bir birleşim arayışı içerisine girmiştir. Zaten temel çatışması da uygarlık-kültür ikilemi etrafında büyümüştür. Bu durumda sorun Avrupa’nın sentezi kendi belirlediği bileşenlerle yapması, bunu yaparken ötekileri geniş ölçüde dışlaması ve elde edilen sonucu da mutlak bir mantıkla dayatmasıdır. Kısacası birleşim de olsa başka bir yöntemle elde edilmiş de bulursa Avrupa, kendi ürettiği gerçekliği evrensellik ve insancılık adına ve o adlar altında dünyanın kendi dışında kalan birikimlerine monist bir mantıkla hatta yeri geldiğinde de zor kullanarak kabul ettirmiştir. Kapitalizm de Avrupalılık kimliğini belirleyen etmenlerden birisidir (Kahraman, 2002:144). Avrupa bu gücünü Batı kültüründe bularak hegemonyasını da kapitalizmle kurmaktadır. Tarihten günümüze gelene kadar toplumlar birlikte yaşamak için çözümler üretmişlerdir. Toplumlar ve devletler, kültürel olarak farklılıklarla karşılaşmışlardır. Farklı hayat pratikleri, farklı inançlar, farklı gelenekler ve farklı değerler gibi birçok kültürel unsur tüm farklılıklarına rağmen ortak bir yaşam için toplumda bir arada olmuşlardır.

Dünyada olup bitenlere toplumsal açıdan bakılarak küreselleşme ve çokkültürlülük ilişkisi incelendiğinde tüm devletlerin konjektürel olarak yada kültürel olarak önemli etki alanlarına sahip olduğu görülür. Çokkültürlülük, farklı dil, din, etnisite, kimlik yada kültürleri kabul etmesine karşın farklı hukuki yapıların kabulünde tereddüttedir.

Avrupa efsaneye göre “Europa” Sur şehri kralının Anegor’un kızıdır. Zeus, güzeller güzeli Europa’ya aşkı olur ve O’nu Girit’e kaçıtır. Avrupa’yı tarih sahnesine hazırlayan Yunan uygarlığıdır. Perslere karşı savaşı kazanarak Avrupa önderliğini yapan Yunanlardan sonra Büyük İskender ile Roma dünyanın merkezi olmuştur (Uçak, 2006: 69). Tarihsel olarak öykülediğimiz Avrupa’nın efsanesi kısaca bu şekildedir. Ulusal düşüncenin doğduğu Avrupa’da ve dünyada uluslar daima birtakım mitoslar ve etik değerler yaratmışlardır. Kutsal bir toprağa, kahramana ihtiyaç

duyarlar çünkü vatandaşlarda topluluğa mensubiyet duygusunu besleyen bir etken gereklidir. Geleneğin icadı ise her ulusun varolma şartı olmuştur.

Çokkültürlülük tüm farklılıkları kabul etme noktasında hem fikirdir ama farklılıkların hukuki olarak hak talep etme noktasındaki ısrarlarından endişe duyar. Farklı hukuki yapıların kabulü yani bir çok hukukluluk kabul edilmez.

Toplumsal bir gereklilik olarak insanların haklarının tek bir merkezi hukuk sistemi tarafından daha iyi korunacağı öngörüsü olduğu için farklı hukuki yapıları devletler kabul etmez çünkü bir anarşi ortamının oluşması yada sorunların federal devlet tehlikelerinin tehdidi olabilir endişesi duyulur. Yalnız hukuki olarak bir istismar yada yanlışlık varsa zaten bütün farklılıkların birlikte çatışmadan yaşaması tehlikeye girer.

Madem birlikte yaşama becerisine sahip devletlerarasında tutkal görevi gören bir unsur var o da hukuk, din yada her neyse bütün kültürlere yani tüm farklılıklara eşit mesafede olmalıdır. 1960'lı yıllarda başlayan çokkültürlülük politikalarını sadece Batı ile sınırlandırmak eksiktir ve çokkültürlülük, 19. yüzyılda sadece Kanada ve Amerika'da olan bir olgu değildir. İnsanlığın başından beri varolan çokkültürlülük adı konmamış bir toplumsal gerçekliktir.

Avrupa ve Batı tarihinden örnek verirsek günümüze kadar gelen süreçte yaşanan Yüzyıl Savaşları yada etnik kısımlar, Batının geçmişte hiç de masum olmadığını gösterir. Bugün değişen çehresine rağmen aslında saklanan bir Batı tarihi, bugüne ışık tutmalıdır çünkü hiçbir toplum, kültür yada medeniyet kendi geçmiş tarihinden ayrı tutulamaz. Batı yada Doğu geçmişte yaptıklarıyla bugün cezalandırılmaz ancak bu bize o toplumu bazı yönlerden daha kolay anlamayı sağlar.

Çokkültürlülük farklı bir dünyayı bize sunmak istemektedir. Ne kadar çeşitlilik olacağı kestirilemediğinden farklılıkların kontrol edilebilirliği, edilememesi yada edilmesi gerekip gerekmediği ortaya çıkmaktadır.

Farklılıklar kendilerini kültürel bir ifadelendirme ile sunmak istiyorlarsa sorun yoktur ancak özerk yada federal devlet olma amacıyla iseler sorunlar ortaya çıkar. Devletler ne kadar demokrasi, eşit hak ve özgürlükler söylemleriyle farklı kültürlerin, kimliklerin sorunlarını çözmek istese de temeldeki gerçeklik değersel olarak çözümlenmelidir.

Çokkültürlülüğün sorun halinde durması bir yandan çokkültürlülüğün iyi bir toplum alternatifi sunması diğer taraftan çokkültürlülük işlevsel olarak bazı sorunlara çözüm olmasına karşın bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Çokkültürlülükten kaynaklanan sorunlar olmasına karşın dünyada ve ülkemizde çokkültürlülük söylemleriyle birlikte tartışmalara çözümler aranmaktadır.

2.2.Amerika’da Çokkültürlülük:

1990’ların başlarındaki yoğun göçler bağlamında ırk ayrımcılığı ve toplumsal eşitsizliklerin artması entegrasyon konusundaki eski tartışmaların yeniden alevlenmesine ve kimliğe dayalı hak taleplerinin çoğalmasına etki etti. Yeni demografik ve kültürel gerçekliği içeren diğer ulus modelleri geleneksel erime potası modeliyle rekabete girdi. Çok-kültürlülük yanlıları, yeni metaforlar önerdi: “salata tabağı”, “mozaik”, “kaleydoskop”, yurttaşların kimliklerini siyasi ulus dışında bir topluluğa aidiyetle tanımladıklarına dair bir sürü benzetme (Douzet, 2003: 33). A.B.D. tarafından dünyaya sunulan öğeler de zorla dayatılan bir Amerikanlaşma siyaseti olarak görülebilir. Yani Amerikanlaşma zorla oluyorsa bu bir dayatmadır ama kendiliğinden toplumsal süreçte ortaya çıkan bir gerçeklik ise olumlu bir Amerikanlaşmadan söz de edilebilir. A.B.D. bu noktada da çelişkiler yaşamaktadır çünkü dünyadaki yeri önemli olduğu için Amerikan yayılcılığına devam etmektedir.

Gelecekte daha da farklılaşmaya aday ülkeler, bir dünyayı oluşturduğunda her yerde kültürlerin birbirlerini istila etmesi söz konusu olabilir. Bütün kültürel değerlerin iç içe geçtiği ve hepsinin merkez kültürler etrafında birleştiği bir dünyada örneğin Amerikan kültürü Türk kültürüne ve diğer tüm kültürlere müdahale etmektedir. Medya ve iletişim ağlarıyla ve büyük firmaların kültürel tüketim ürünleriyle “Mac pizza” adlı yemeği “Mac pide” şeklinde sunarak büyük firmaların gücüyle, reklâmlarla Türk yemek kültürü basit bir olayla değiştirilerek Amerikan kültürüne eklenmektedir. Sonuçta yemek, müzik gibi kültür ürünleri kolayca değiştirilerek insanlara sunulabilen unsurlardır.

Medya yoluyla Amerikan kültürünün yayıldığı dünyada kültürler artık kendi kültürel öğelerine daha da önem vermeye başlamaktadır. Bu sahip çıkma, kendi öz kültürel kimliğini tamamen koruma yada diğer kültürlerle bileşenler kurma şeklinde

oluşturulabilir. Türk kültürünü tüm dünyaya duyurma hevesi gerçek kültürel öğelerini kaybetmeden bu kültürel unsurların korunması ile gerçekleştirilebilir.

Çokkültürlülük tüm bu kültürel zenginlikler içinde asında bir kargaşa halinin de olmamasını sağlamalıdır. Tüm kültürlerin iç içe geçtiği dünyada bir kaostan öte tüm kültürlere saygı ve eşitlik temelinde bakıldığında, kültürel çeşitlikler bir zenginlik olarak görülebilir yada tam tersi bir tehlike olarak da görülebilir.

Önemli olan artık insanların bir arada yaşayabileceği bir ortam hazırlanmalıdır yani çokkültürlülük yada diğer barışçıl alternatifler önem kazanmaktadır. Özellikle Türkiye'nin konumu itibariyle Anadolu'daki medeniyet ve kültürlerin zenginlikleri bir avantaj yada dezavantaj olabilir. Türkiye, Anadolu ve Avrupa'yı birleştiren bir yerdedir ve önemlidir. Yada Kudüs gibi dini olarak Ortadoğu'da dinlerin birleştiği bir yerde stratejik olarak denge bir konumda olan bir bölge dünya için önemlidir. Kültürel, siyasi yönden eşitlikçi ve akılcı olan politikalar izleyerek çokkültürlülük, bir gerçeklikten öte bazen siyasi proje olarak da karşımıza çıkabilmektedir.

“Dünyanın sorunu Amerikalıları anlamak değil, Amerikalıların dünyayı anlaması gerek.” Doğru asıl mesele bu ama unutmamak gerekir ki giderek Amerikalılaştıran bir dünyada yaşıyoruz. Amerikan ruh hali (kapitalist toplumun şeyleşmiş insanın hali pür melali olarak da okunabilir) her yere sirayet edeli, zamanın ruhuna dönüşeli... (Çelik, 2005: 86). Sonuçta Amerika maddi ve manevi olarak yada ticari, siyasi yönlerden Amerikan kültürünü yaymaktadır ve diğer Avrupa Birliği, Japonya, Rusya, Çin gibi güçlü ülkeler de geçmişteki emperyalist rekabet ortamında raydan çıkmadan bugün itina ile kültüre daha da önem vermektedir. Çünkü güçlü olmak için rekabette sadece ekonomik güç değil kültürel hegomanyanın da psikolojik olarak önemi tabi ki de yadsınamaz.

Fransız örneğinde kültürel korumacılık ulusal kimlik politikasıyla yakından alakalıdır. Fakat bu siyaset sorunlarından ve çatışmalarından arı değildir. Aralarında açık farklara rağmen, İslam dünyasının Batılı ürünlere olan korumacı hassasiyeti ile Avrupa ve Kanada'nın A.B.D. ürünlerine karşı olan tepkileri arasında bir takım benzerlikler bulmak mümkündür... Kültürel istila tehlikesi, halkın yeterli desteği alınmadan ulus-devlet konsepti bağlamında değerlendirilmektedir ve bu politikanın uygulanması ve başarıya ulaşması zordur. Kültürel korumacılığı zorlaştıran, sınırları

giderek daha da görünmez kılan teknolojik yenilikler değil, rutin kültürel pratikleri arasındaki fark ile devletin “ulusal kültürü” koruması talebidir (Tomlinson, 2007: 240–241). Amerika gücü ile hegomanya kurmak istiyor ve tüm dünyayı asimile etmek istiyor çünkü bu dünyada devletlerin varolmalarındaki amaç her yere nüfuz etmek olarak algılanmaktadır ancak bu katı tutumun yanında gücü savaş için değil dünya barışı için kullanmak da gerekir.

Amerika’da kimlik çok değişik kurucu anlar tarafından belirlenir. Amerika’nın sosyal dokusunun kökenleri de tamamıyla farklı deneyimler tarafından yapılandırılmıştır. Amerika’daki sınıf sistemi asla yüzyıllarca devam eden federalizm ve sınıfsal ayrımcılık- toprağın, zenginliğin, sosyal statülerin kalıtsal imtiyazlara bağlı olarak belli ellerde toplanması- yapı taşları daha yeni ve değişiktir- güneydeki kölelik ve iç savaşlar, yerlilerden zorla alınan topraklar- la batıya yayılmacılık ve bireye olan kuvvetli inanç, Luther’in dini reformlarından, Smith’in sermaye hakkındaki teorilerinden ve Rousseau’nun siyaset tanımlamalarından etkilenir... Manevi, ekonomik ve siyasi düzeyde Amerikalılar birey olmak için özgürdürler. Bununla beraber de Amerikan özgürlüklerini ve demokrasilerini dünyanın geri kalanına taşıma görevi tuhaf bir paradoks yarattı. Amerikan emperyalizmi ise göçü destekleyen politikalar dönüştü... Amerikan rüyası, sadece daha iyi işlere, eğitime ve diğer hizmetlere erişim değildir, pek çok Amerikalı için Amerikan Rüyası bireyciliğe, tüketimciliğe ve belli siyasal özgürlüklere inanarak Amerikanlaşmaktır (Wheeler, 2005: 95–100). Amerika göçlere karşı olmamasına rağmen göç eden topluluklara bir nevi Amerikanlaşmaları yani Amerikalı olabilmeleri koşuluyla kucak açması aslında Amerika’nın siyasetinin hem çok kolay hem de çok zor olduğunu ve farkında olmadan asimile edici bir özelliğinin olduğunu gösterir.

20. yüzyılın başlarına kadar ve kötü bir üne sahip, Amerikan kültürünün Avrupa’ya ihracat tarihi vardır. Bunun sebepleri karmaşık olmakla beraber, sorun daha çok söz konusu ihracatın farklı Avrupa ülkelerinde, Amerikancılık yada Amerikan karşıtlığının aldığı biçimle alakalıdır. Bir genelleme yapmak zor olsa da bu biçimler Amerikan kültürünün hücumundan haz alırken, bir kısmı ise Amerikan kültür endüstrisinin iktisadi gücüne vurgu yapmış, diğer bazıları ise, popüler kültürün tahrip ediciliği ile ilintili olarak genel bir muhafazakâr tutum sergilemiştir... Amerikanlaşma korkusu sağdan sola birçok kesimde görülen birçok kültürel ve siyasi alanı kapsayan

karmaşık bir fenomendir. Belki de bu dağınıklık ve kullanışlılığından dolayı kültürün Amerikanlaşması düşüncesinin kültürel emperyalizmle ilişkili olarak yaygın bir şekilde dolaşımında tutulmasına devam edilmektedir (Tomlinson, 2007: 231). Amerika’da farklı kültür, din ve milletten birçok insan birlikte yaşamaktadır.

Bu insanları Amerika’da birleştiren güç aslında hem ekonomik hem de kültürelidir. II. Dünya savaşından sonra dengeler ve şartlar değiştiği için göçler kaçınılmaz hale geldiğinden dünyada insanlar fakirleştikçe yada birçok nedenle göç edebilmektedir. Göçlerin nedenleri savaşlar, ekonomik nedenlerle olabilir, kısa süreli yada uzun süreli olabilir veya toplu ve zorunlu göçler şeklinde de tüm göçler sonuçta gidilen yerde azınlık olma durumunu beraberinde getirmektedir.

2.3.Kanada’da Çokkültürlülük:

Kanada, Kuzey Amerika’da on eyaletten oluşmaktadır. Sovyetler Birliği’nin dağılışından sonra coğrafi olarak dünyanın en büyük ülkesidir. Başkenti Ottawa’dır. Kanada’nın ilk halkı Asya kökenli Kızılderililerdir. Yerleşim ilk batı Kanada topraklarına yapılmış daha sonra tüm kıtaya yayılmıştır. Kanada’da birçok toplum ve her toplumun da birçok farklı kültürü oluşmuştur (Vatandaş, 2002: 35). Göçmen ülkelerinden bir örnek olarak gösterilen Kanada ilk defa “çokkültürlü” bir politikadan bahsedilen bir devlettir.

Aslında “azınlık”, “etnik”, “azınlıklar”, “farklılıklar”, “çokkültürlülük” ve “kültürel çoğulculuk” gibi konulara ilişkin sorunlar dünyanın birçok yerinde yaşanmasına rağmen en çok Kuzey Amerika sosyolojisinin ilgilendiği alanlar olmuştur. Kuzey Amerika’da değişik etnik aidiyete sahip iki farklı toplumun birlikte yaşama üzerine uzun süreden beri devam eden bir tartışmaları olmuştur. İngiliz ve Fransızların birlikte yaşama adına yürüttükleri demokratik çalışma ve tartışmalar, Kanada’nın çokkültürlülük konusunda dünyada en çok adı geçen ülke olmasına neden olmuştur (Bağlı- Özensel, 2005: 48).Elbette ki evrensel ölçekte çokkültürlülük insani olarak bir eşitlikten ve tüm farklılıkların birlikte yaşamasından doğan bir gerekliliktir. İlk çıkışı itibariyle çokkültürlülük ilk dönemlerde farklılıkların birlikteliğini basit ve özgün bir nitelikle temel edinmiştir. Kavram Kanada çıkışlıdır ayrıca farklı kültürlerin geniş bir coğrafyada yaşamasından ve

farklı milletlerden insanların bir arada olmasından ibaret değildir ve birçok problem ve açmazı da kendi içinde barındıran olumlu olumsuz işlevlere de sahiptir.

Anglo-uyum modeline bir ortak bağlılık Amerikan “eritme potası” ve Kanadalı “etnik mozaik” arasında kurulan popüler ama yanıltıcı karşıtlıkla bulanıklaşmıştır. “Etnik mozaik” göçmen kültürlerinin bütünlüğüne saygı gösterildiği çağrışımı yapmakla birlikte, pratikte bunun anlamı sadece Kanada’ya göç edenlerin asimile olmak üzere iki başat kültürden birini seçme hakkı olduğudur. Kanada iki uluslu olmasına rağmen, İngilizlerle Fransızların birbirlerine gösterdikleri zoraki hoşgörü, asimilasyona direnen ya da asimile edilemez olduklarına inanılan yabancılara gösterilmemiştir (Kymlicka, 1998: 43). Kanada federasyonu Quebec’de bağımsızlık yanlısı hareketleri durdurmayı başaramadı. Kanada’nın çok dilli ve çok kültürlü bir toplum olarak açıkça tanınmasına rağmen Quebec’de ulusal hareketlerin zorlaması devletin birliğine bir nevi meydan okumaktadır.

Kanda dünyada çokkültürlülük konusunda örnek bir modele sahip olarak bilinir. Kanada’da çokkültürlülük modelinin en iyi örneği olmakla övünür ve bu da literatürde “Kanada Modeli” olarak geçer. Kanada’ya göç eden Türklerin amaçlarının başında ekonomik nedenlerde olsa da, Kanada’nın sağladığı şartlar göz önüne alındığında, temel amaç oranın vatandaşı olma düşüncesidir. Kanada uzun yıllar göçmen kabul eden bir ülkedir... Kanada’da yaşayan Türklerin oraya gidiş koşulları ve oradaki konumları Batı Avrupa’da yaşayan Türklerden oldukça farklıdır. Ayrıca Kanada diğer Batı Avrupa ülkelerinin birçoğundan oldukça farklı olarak çokkültürlü bir toplumu oluşturmaktadır (Bağlı-Özensel, 2005: 97–98). Bağlı ve Özensel’in Kanada’da Toronto’da yaptıkları araştırmada aslında Kanada’da yaşayan Türklerin mevcut değerlerinin tespitinin anlaşılması amaçlanmıştır. Bu konuda kültürel değerler yada uyum ile ilgili olarak Kanada’da yapılan birçok araştırmadan farklıdır ve özel bir öneme sahiptir çünkü değersel olarak bir sonuca ulaşmak için önemli bir çalışma yapılmıştır.

“Başkalarının haklarına saygı göstermek” modern toplumda yaşamının temel göstergelerinden biri konumunda iken aynı zamanda “başkalarının” çok olduğu bir toplumda bu değere sahip olmak, Kanadalı Türklerin Kanada toplumuna uyum süreçlerini ortaya koyma adına oldukça anlamlıdır (Bağlı- Özensel; 2005: 142). Başkası olan burada farklı olan diğeri yada öteki, yabancı ile aynıdır çünkü bizden

farklı olan başka birçok kültür ve değerlerin hepsinin birlikte yaşaması bütün farklılıkların birbirlerine saygısı ve hoşgörüsü ile gerçekleşir.

Kanada'ya yerleşen Türkler Kanada toplumuna uyum sağlamaya büyük ölçüde isteklidirler ve orada tutunmaya, oranın vatandaşı olma koşullarını yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Burada dikkat çekmemiz gereken önemli bir hususta Kanadalı Türklerin “Kanadalı” olmaktan çok Kanada toplumunun çokkültürlü genel özelliğine uygun olarak orda “Kanadalı Türkler olarak yaşama eğiliminde olmalarıdır... Kanadalı Türklerin Kanada'da yaşam süreleri uzadıkça toplumsal uyum ve bireysellik ile ilgili değerleri, daha güçlü olarak benimsediklerini söyleyebiliriz. (Bağlı- Özensel, 2005: 170–174). Kültürel sürecin bir parçası olan “gelenek göreneklere bağlılık” teorik olarak metropolitan şehir hayatının baskısı altında yavaş yavaş erimektedir. Kanada gibi tamamen farklı değerlere sahip toplumlardan Kanadalı Türklerin kendi geleneklerinden ve göreneklerinden kopuşları da kaçınılmaz görünmektedir ancak buna rağmen belirli geleneksel değerlerin de ciddi olarak korunduğu görülmektedir (Bağlı-Özensel, 2005: 159).

Kanadalı Türkler arasında Türk geleneksel değerlerinin belirli ölçüde değiştiğini fakat değişimin Kanadalı Türkler arasında değerler sistemimizin tamamen alt üst olması biçiminde algılanmaması gerektiğini ortaya koyulmaktadır. Bilindiği gibi toplumsal değerler, bireysel bilinçlerden bağımsız olarak, toplumsal bilinç düzeyinde oluşur ve kuşaktan kuşağa aktarılır. Dolayısıyla hem oluşumu hem de değişimi çok uzun zaman dilimleri içinde gerçekleşir. Kanadalı Türklerde gözlenildiği gibi değişim istemi, gerek Türkiye'nin son yıllarda yaşamakta olduğu hızlı ekonomik ve toplumsal dönüşüm ve globalleşmeyle başlayan bir yeni konum belirleme çabalarıyla yeni bir topluma uyma problemlerinin bir sonucudur. Bu bağlamda çok kısa sürede Kanadalı Türkler arasında değerler sisteminin ana unsurlarında bir kayma beklenmemelidir... Her ne kadar Kanada farklılıkları koruma konusunda bir çaba içinde olsa da, Türk topluluğu gibi ciddi kültürel geri beslenmesi olmayan bir topluluğun kendi farklılığını çokkültürlü bir toplumda muhafaza etmesi pek mümkün görünmemektedir. Hatta Türk topluluğu içindeki kuşaklar arasında kültürel ve değersel bir kopuş olabilecek, bu da yeni kuşağın sosyalizasyon sürecinin deformasyonunu, dolayısıyla bir kimlik bunalımını gündeme getirebilecektir (Bağlı-

Özensel, 2005: 182–183). Çokkültürlülük konusundaki çalışmalar en fazla Kanada’da yapılmaktadır çünkü çokkültürlülüğün en iyi örneği burasıdır.

Çokkültürcülük, çıkar ile kimlik arasında ilişki kurarak, gücü de kimliğin bir uzantısı haline dönüştürmektedir. Çokkültürcülük, post-modern zamanlara özgü parçalanmış, yerelleşmiş ve bu anlamda da tekilleşmiş kimlikler arasından daha ziyade etnik ve dini kimliklerin hem kolektif hem de bireysel çıkar ve ihtiyaçların tanımlanacağı sağlam kültürel düzeyler olduğu sonucuna varmaktadır. Bu çerçevede cemaatin çokluğu ve çeşitliliği çokkültürlü çoğulculuğu yaratmaktadır (İrem, 2005: 47). Göçmenlerin göç ettikleri ülkeye gönüllü gelmeleri yada zorunlu olarak gelmeleri de geldikleri toplumla bütünleşme ve uyumunda etkilidir.

Çokkültürlülük kavramı, farklı kültürleri yan yana getiren toplumsal yapıda kimin egemen olduğu sorusunu ustaca gizlemekte ve ekonomik ve siyasal hegemonyayı gözlerden saklamaktadır. İdeal model olarak gösterilen Amerikan yada İngiliz tarzı çoğulculuk, ağırlıklı olarak erime potası anlamındaki bir asimilasyunculuktur. Amerika örneğini verirsek bu bağlamda egemen “beyaz” kültür potada erimeye konulacak kültürlerden bir kültür değildir kesinlikle, belki daha yerinde bir benzetmeyle göçmen\azınlık\ III. Dünyalı kültürlerin içinde eriyeyeceği potanın kendisidir.

2.4. Dünyada Farklı Örnekler Bağlamında Çokkültürlülük:

Çokkültürlülük, günümüzün toplumsal uyum politikaları bağlamında en popüler terimlerden birisidir. Toplumsal, dinsel veya felsefi anlamda farklı olanların birlikteliğini, farklılıklar üzerinde inşa olunan birlikteliğin ifadesi olan çokkültürlülük, daha çok göçmen ülkeleri olarak tanımlanan yeni kıtalardaki ülkelere veya başta İngiltere olmak üzere İsviçre, Almanya, Fransa gibi Batılı ülkelere atfen sıklıkla kullanılan bir terimdir. Ancak toplumsal özgürlüklerle özdeşleştirilen çokkültürlülük birkaç kuşağa yayılan bir asimilasyon politikası işlevi görmektedir. Vitrinde yer alan ve her haliyle olumlanan özgürlük, geri plandaki asimilasyonu gizleme işlevini üstlenmiş durumdadır (Vatandaş, 2001:352). A.B.D. ‘nin Amerikanlaştırma siyasetine karşı tepkilerin sonucunda ortaya kültürel çoğulculuk kavramı çıktı. Avrupa’da daha çok hissedilen post-moderniteden kaynaklanan sorunlara çözüm için kültürel çoğulculuk ve farklılık hakları tezleriyle

çokkültürcülük canlandırıldı. Daha sonra da çokkültürlülük projesi çokkültürcülük şeklinde ifade edilmeye başlandı.

Çokkültürcülük modernitenin parçalanmış siyasi ve tarihsel kimlikleri arasından en doğal ve dirençli oldukları varsayılan etnik\dini ve kültürel kimliklere dayanan yeni bir temsil siyasetinden feyiz alan kültürel demokrasi ideali çerçevesinde liberal demokrasileri daha da demokratikleştirmek üzere baskı yaptıkça birçok rejimin derin krizlere girmesine neden olmaktadır. Bu arada küreselleşme külliyatı içinde popülerleştirilen ve ekonomik ilişkilerin artık ulusal pazarlar ölçüsünde örgütlenemeyeceğini varsayan yeni bir anlayış sıradan insanın dünyasına girmiştir (İrem, 2005: 42). Buna örnek olarak Britanya'daki çokkültürlü yapıyı örnek alacak olursak şu noktalarda bir değerlendirme yerinde olacaktır.

Britanyalı kültürünün merkezinde, İngiliz hakim sınıflarının yaşamı - değerleri, kodları ve hassasiyetleri- yer alır. Buna göre yalnızca ötekiler, çifte kültür aidiyetlerinden kaynaklanabilecek sadakatsizlik tehlikesine karşı ikaz edilmelidirler. Kimse kendine özel şartlar koyarak yahut seçmeci bir temele dayanarak Britanyalı olamaz. Açıkça çelişki arz etikleri bir durumda çifte aidiyete yer yoktur. Bu da demek oluyor ki, bir şekilde kültür Britanyalılıkla bağdaştırılmıyorsa Britanya yaşamına katılım en nihayetinde “kişinin kültürel köklerini unutmasını” pekâlâ gerektiriyor. Demek ki farklılık ancak ve ancak –zaten dışsal olarak zorunlu olduğu- Britanyalı kimliğiyle çatışmıyorsa hoş görülüyor (Asad, 2006: 21).

Kimlik çalışmalarında genelde gençler üzerindeki kimlik algısı konusunda yapılan araştırmalarda görülen şey kimlik algısının çevreden, aileden etkilenen faktörlerle şekillendirilerek kazanıldığı gerçeğidir. Özellikle göç sonucu yurtdışındaki azınlıkların daha fazla kendi kimliklerine sadece duygusal olarak değil tüm toplumsal gerçeklikler çerçevesinde sahip çıktıkları ve kimliklerine dayandıkları, korudukları fark edilebilir. Gençlerin kimlik şekillenmeleri daha farklı olmaktadır çünkü gençler yeniliklere ve uyuma açık olmaktadırlar.

Britanya kamuoyunda, göçmen sözcüğü –çoğunluğunu Karayipli ve Güney Asyalıların- oluşturduğu Avrupalı olmayan yerleşimcilerle özdeşleştiriliyor. Göçmen teriminin, bu göçmenlerin Britanya doğumlu çocukları için bile kullanılırken, beyaz göçmenler için kullanılmıyor olması oldukça ilginçtir. Eski sömürge ülkelerinden gelen bu göçmenler, öyle sırf “kültürel fark” ithalcisi olarak görülemez. Kültürel

farklılığı yeni kültürel ortamda istedikleri gibi sentezleyip, serbestçe geliştirebilmeleri de mümkün değildir çünkü son derece belirlenmiş ekonomik, siyasal ve ideolojik koşullar içerisinde bulunuyorlar. Bu göçmenlerin çoğu şehir içlerindeki mahrumiyet bölgelerinde yaşıyor, düşük ücretli işlerde ve genel nüfusa oranla yoğun olarak üretim sanayiinde çalışıyor. Yine özellikle Britanya'da doğmuş gençler çok yüksek orana varan işsizlikten muzdarip ve göçmenler gündelik pratikleri de Britanya'daki mevcut kurumlar tarafından farklı şekillerde sınırlandırılmaktadır (Asad, 2006: 28–29). Britanya'da yaşayan göçmen ve azınlıklar farklılıklarını nasıl savunacaklar bilinmemektedir sonuçta sözde Britanyalı kültür ve gelenek zenginliği daha da genişlemektedir bunu da diğer kültürleri hiçe sayarak yapmaktadır.

Britanya dışında, Fransa da göçmenleri Fransız yurttaşına dönüştürmeye çalışarak göç sorunuyla başa çıkmaktadır. İngiltere ise aslında entegrasyona toplumsal düzeni sağlamak ve azınlık- çoğunluk arasındaki ilişkiyi düzenlemek açısından bakar (Moodod, 2006: 54). Farklılık, hukukun vatandaş bireylere (hak ve vazife hamillerine) muamelesi düzeyinde şüphesiz çok önemli bir mesele olduğu kadar aynı zamanda, bireyin kolektif bir kimliğe sahip olması ve bu kimliği muhafaza etme arzusuyla pekâlâ ilgili bir husustur (Asad, 2006: 37). Bireysel ve toplumsal yönden önemli olması, uyum sağlamada eğer gidilen yerdeki toplumsal yapı ile uyum sağlama yani o kültüre yada o toplumdaki insanlara uyum sağlama anlamındadır ve bu ikisi arasında küçük bir fark olsa da aynı sonuca ulaşılır. Gelenekselleşmiş kültür kalıplarından uyum ve değişime açık kültürel kalıplara kadar geniş bir perspektifte toplumsal uyum şekillenmektedir.

Toplumda uyumu sağlamak için kendi kültürünü tamamen unutmalsın şeklindeki bir anlayış kabul edilemez. Ailede kendi kültürünü korurken dışarıdaki çevrede yani toplum içinde ise uyumun olması da çelişkilidir. Uyum, asimilasyonla karıştırılmamalıdır çünkü uyumda kendi kültürel kimliğinin muhafazası söz konusuken asimilasyonda ise kültürel bir erime ile kaybolan ve korunamayan bir kültürel kimliğin dönüşümü vardır. Entegrasyon ise hem kendi kültürü ile hem başka kültürlerle ilişkide canlı tutulan bir nevi şartlı bir uyum şeklinde nitelendirilebilir. Peki, kendi kimliğini koruyarak topluma entegre olma konusu ne kadar gerçekleştirilebilir ve toplumsallaşmada ne kadar dengeleyici olabilir bu değişir. Yani

Britanya’da olumsuz olurken bir başka ülkede olumlu sonuçlar verir yada Türkiye’de ise uygulaması Hollanda’daki uygulamadan farklı olabilir.

Schnabel’e göre çokkültürlü toplum, asla farklı grupların eşit şanslara sahip olduğu açık bir toplum modeli değildir. Eşitlik ve eşit şanslar sosyal ve ekonomik konularda geçerli olabilir ama etnik ve kültürel alanda durum farklıdır. Çokkültürlü toplum, farklı kültürlerin kaynaşmasıyla oluşmuş yeni bir kültürel yapıdır. Ayrıca Schnabel, Hollanda toplumunun “çokkültürlü” bir toplum değil “çok etnisite” li (multi-etnik) bir toplum olduğunu iddia ediyor. Ona göre çokkültürlü toplum ne mümkün ne de arzu edilir bir toplumdur diyor. Hollanda’da yerleşik kültür ile yabancı kültürler arasında eşit bir karşılaşma söz konusu değildir. Bu karşılaşmalar da yerleşik kültürler lehine, yabancı kültürler aleyhine sonuçlanmaktadır. Örneğin Hollandalılar yabancıların müzik ve mutfakları dışında onların kültürlerine hiçbir ilgi duymamaktadırlar (Canatan, 2001: 326).

Hollanda’da suç oranlarının özellikle göçmenler arasında ve özellikle de Faslılar arasında topluma kıyasla yüksek olmasının nedeni Fas kültürünün suçu teşvik edici özelliği ve göçmen kültürünün suç potansiyeli ile açıklanmaktadır. Örneğin, Hollanda’da bazı yazarlardan Chris Ruttenfrans, göçmenlerin asimilasyonunu öngören anlayışlara sahip kişilerin artık bize karşı-çokkültürcülerin savunma temellerinin kültür değil Batı kültürü temelli olduğunu göstermektedir (Canatan, 2001: 328). Bugün dünyadaki farklılıklar tartışma programlarında, günlük yaşamdaki olaylarda her an çokkültürlülük bağlamında karşımıza çıkmaktadır. Azınlıkların yada kısa süreli tatil, eğitim yada çalışma amacıyla göç edenlerin durumları farklı olduğu için çokkültürlülük boyutunda toplumla uyumları da farklıdır.

Bugün farklılıklarla birlikte olmak kaçınılmaz hale gelerek gün geçtikçe daha da yayılmakta ve daha çok ilgi çekmektedir.

Dünyada ve özelde de Türkiye’de giderek yayılan çokkültürlülük gündemde daha fazla yer edinmektedir. Azınlıklar yada bütün farklılıklarla ilgili tüm konularda üzerinde durulması gereken Türkiye’deki durumun kendine has olduğu yönündeki analizler, bu özel durumun farklı uygulamalar gerektirdiğidir.

1990 ların başında dünyanın tanık olduğu önemli gelişmelerden biri Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyetinin dağılması ve buna paralel Balkanlarda

savaşların yaşanmasıydı. Sırpaların Boşnaklara yönelik etnik temizlik harekâtında binlerce Boşnak dünyanın gözleri önünde öldürüldü. Uluslar arası topluluk ise bu soykırıma bir iç savaş gözüyle baktı ve uzun süre tepkisiz kaldı. Boşnaklar 1992–1995 yılları arasında Sırbistan ve Karadağ’ın saldırısına uğradıklarını ve çok sayıda sivil kayıp verdiklerini savunuyorlar. Sırpalar ise Bosna savaşını “üç etnik grup arasındaki savaş” olarak değerlendirmektedir. Son günlerde Çin’in Urumçi Uygur Özerk bölgesinde yaşanan katliamlarda ölenlerin bir asimilasyon ya da etnik temizlik sonucu olarak devam eden bir zihniyetin bize değişmediğini gösterir. İnsan hakları ve yaşamak müslümanlar yada Türkler için veya azınlıklar için gittikçe zorlaşmakta ve dünyada hoşgörüsüzlük giderek artarak milliyetçilik evrensel tarzda geniş bir şekilde yayılmaktadır.

1991 de ise Süper güç olarak nitelendirilen ve ateizm ile despotluğun sembolü olan Sovyetler Birliği’nin kendiliğinden parçalanması sonucunda Amerika diğer bir süper güç olarak dünyayı ve insanlığın tamamını yönetmekle kendini yükümlü görerek tek ve gerçek süper güç olduğunu tasdik ediyordu (Lacoste, 2003: 24). Amerika gelişmiş ekonomik ve siyasi yapısıyla dünyada güçlü devletlerden biridir ve çok özel bir yeri olduğu için konjektürel, kültürel olarak da Amerika farklı bir yerde durur. Amerika’da farklı kültür, din ve milletten birçok insan birlikte yaşamaktadır. Bu insanları Amerika’da birleştiren güç aslında hem ekonomik hem de kültürelidir. II. Dünya savaşından sonra dengeler ve şartlar değiştiği için göçler kaçınılmaz hale geldiğinden dünyada insanlar fakirleştikçe ya da birçok nedenle göç etmeye başladı. Göçlerin nedenleri savaşlar, ekonomik nedenlerle olabilir, kısa süreli yada uzun süreli olabilir veya toplu ve zorunlu göçler şeklinde de tüm göçler sonuçta gidilen yerde azınlık olma durumunu beraberinde getirmektedir.

Çokkültürcülük projesi ontolojik düzeyde büyük bir dönüşüm öngörür ve modern dünyanın bütün ayırt edici parametrelerini sorgular. Bu sorgulama modernizmin temel kurumları olarak modern ulusal devlet, millet örgütlenmesi, milliyetçilik, sanayileşme gibi olguları da kapsamaktadır. Bu eleştirel yaklaşımdan hareketle çok kültürcülük ile gerçekleştirilmesi tasarlanan toplumsal ve politik yeniden yapılanmada ortaya çıkması öngörülen siyasi iktidar tipinin ontolojik-epistemolojik dönüşümüne bağlı olarak bölünmez ve devredilemez “egemenlik” in kaynağı ve meşruiyetin vericisi “*Tekil Milletin Çoğul Millete*” intisabı

tasarlanmaktadır. Milli devletin birey-devlet ilişkisini düzenleyen yapı olarak yurttaşlık her türlü sosyolojik ve kültürel özgüllüğünden soyutlanmış bireye dayanır. Yurttaşın bu konumu toplumsal, kültürel, cinsel, dini vb çoğullaşan aidiyetler açısından konumlandırılarak bireye ait olan haklar ve özerkliğin, topluluklara ikame edilerek devletle karşılıklı ilişkiye giren özneyi dönüştürmesi yani çoğulcu olması düşünülen anayasal vatandaşlığa devredilmesi talep edilmektedir. Bu sebeple ulusal devlete alternatif yeni bir devlet örgütlenme modeli olduğunu düşündüğümüz çok kültürlükçü siyasal iktidar tipinin ve bunun mensuplarının devletle olan ilişkilerini düzenleme, oluşturma biçimi olan yeni yurttaşlık yaklaşımının çeşitli boyutlarıyla çözümlemesi yapılmalıdır (Vurucu, 2009: 3). Çokkültürlülük adı yeni konulmuş bir gerçeklik olmasına karşın, tarihte çokkültürlü devletlerdeki adı konmamış uygulamaların çokkültürlülük ekseninde örnek olduğu ve bir çeşit çokkültürlülük denilebilecek uygulamalar olduğu söylenebilir.

Çokkültürlülük tek başına farklılık ve kimlikle ilgili bir kavram olmayıp, kültürle kaynaşmış ve ondan beslenen farklılık ve kimliklerle, yani bir grup insanın kendilerini ve dünyayı anlamakta, bireysel ve toplu yaşamlarını düzenlemekte kullandıkları inançlar ve uygulamalarla bütünüyle alakalıdır. Çokkültürlülük terimi ilk bakışta yekpare bir toplum tasarımı sunar gibi gözükse de bugün için birbirinden farklı çoğulculuk biçimleri bulunmaktadır (Parekh, 2000:3). Ulus-devlet bir çoğunluğa sahip olsa da bu çoğunluk süreklidir örneğin Amerika'da çoğunluk sürekli değildir. Azınlık ve çoğunluk geçicidir.

Uzun bir süreçte geçmişten günümüze gelen bir süreçte çoğunluk sürekli ise durum farklıdır. Türkiye'de çoğunluk süreklidir azınlık kavramı da son tahlilde bir çoğunluğun varlığını öngörür. Amerika gibi yoğun göç alan ülkelerde çoğunluklar gelip geçicidir bu yüzden de azınlık tanımlamaları ve algılamaları sonuçta farklılıklara yaklaşımları da özeldir.

Ben çokkültürlüyüm, biz çokkültürlüüz veya dünya çokkültürlü gibi ifadeler ya da çokkültürlü devletlerin ne kadar az mı çok mu çokkültürlü oldukları konusunda, çokkültürlülük değerlendirilirken bir temelde ancak farklı eksenlerde ele alınabilmektedir. Tabi ki çokkültürlülüğün bir ölçeği yok ancak farklı çokkültürlülük pratikleri de farklı çokkültürlü devletlerde karşımıza çıkmaktadır.

Farklı çokkültürlü siyasetler uygulanabilmekte ya da çokkültürlü ideolojiler çokkültürlü devletlerin geçmişten bugüne getirdiği tarihsel tecrübelerinde anlam kazanabilmektedir. Çözüm olarak önerilen çokkültürlülük bütün ülkelere ve tüm durumlara uygun özellikte alternatifler sunabildi çünkü katı ve sert bir çokkültürlülük kuralı yoktu. Bu şekilde çokkültürlülük genelde farklı uygulamalarla belli sınırlar içine alınarak kurallara hapsedilemiyor. Çokkültürlülük post-modern dönemde ortaya çıkmış bir olgu olduğu için post-modern dönemin özelliklerini görünürde tabi ki taşımaktadır. Örneğin parçalı yapı ve çeşitlilik post-modernitenin olmazsa olmazlarından ama içeriksel olarak çokkültürlülük irdelendiğinde modern dönemin özelliklerini de yer yer taşıdığı modern yönleri de bulunduğu görülür. Çünkü her ne kadar farklılık temelinde şekillense de çokkültürlülük bütün bu farklılıkları bir merkeze koyarak tek bir kültür üstünde topladığı durumlarla da çokkültürlülük uygulamaları karşımıza çıkmaktadır.

Örneğin, Batı kendi kültür modelini dünyaya uygularken kendini merkezde görürken çevrede diğer tüm kültürleri görerek kendi ekseninde ve etrafında tüm kültür ve medeniyetleri şekillendirmeye çalışmaktadır. Avrupa ve Batı bir güç olarak varolmak istiyor. Çokkültürlülüğün her zaman her yerde kullanılması yanlıştır ve bu farklı çokkültürlülük algılamalarına neden olmaktadır çünkü son günlerde sıkça kullanılan çokkültürlülük kavramı aslında yerinde, doğru ve itina ile kullanılmalıdır.

2.5. Osmanlı Döneminde Çokkültürlülük: Milletler Sistemi:

İslam ve Osmanlılık bir zamanlar geçerli ideolojilerdi mesela Osmanlı Hıristiyanları 19. yy.dan sonra milliyetçiliğe karşı koymuş, bir kısmı ise Osmanlılığı benimsemiştir. Genellikle kozmopolit İmparatorluklarda istisnalar hariç, kimlik benimsemesi yönünden hâkim guruba doğru bir eğilim olduğu farz edilir. Oysa marjinal guruplar, sistem dışı bırakılan etnik guruplar genelde eski bir medeniyete mensup inançlı kişiler olarak görülür. Örneğin, İstanbul'da bir takım Çingene gurupları Türklerle değil Hellen-Ortodoks unsurlarla aynileşmeyi tercih etmiştir. Bulgaristan'daki ya da Batı Trakya'daki bir takım Çingeneler ise Hellen ve Bulgarları değil, Türkleri tercih etmiştir ve genelde Müslüman dâhilinde olmuştur (Ortaylı, 1998: 7). Bunlarla birlikte etnik (kavmi) gerçek ve varlık ile millet bilinci ayrımını bıçak sırtı gibi düşünmeyelim.

Kozmopolitan bir devlette kozmopolit bir başkent olan İstanbul'da din ve etnik köken farklılıklarını aşan bir hemşehrilik duygusu egemendi. İstanbul, Osmanlı'nın sosyal yapısını temsil eden ender şehirlerden biriydi. Bütün renkler, inançlar ve yöreler İstanbul mozaiginde temsil edilmekteydi. İstanbul bu yönleri ile sadece devletin siyasi-idari merkezi değil aynı zamanda dinlerin, mezheplerin ve kısaca dini ve sosyal yapının da merkezini oluşturmaktaydı. Osmanlı Devleti şahsi hak ve hürriyetlere özellikle de din ve vicdan özgürlüğüne verdiği önemini Osmanlı Devleti tebaası arasında din ya da sınıf farklı gözetmeyerek herkese aynı hak ve hürriyetlerden istifade etme imkânı sağlayarak göstermekte idi. Yeri geldiğinde hükümdarlar, âlimler de olsa herkese eşit muamele uyguladığını örnek olarak tarihteki olaylarda görülebilir.

Türkiye'de siyaset geleneği, devamlı olarak ululuk, yücelik temelinde "Kutsal Devlet"e dayanıyordu. Türk insanı cemaatçi hayattan kopmuş, fakat özgür birey olmadan Kutsal Devlet'e kenetlenmişti... Osmanlı devletinde ulusal bir burjuvazinin gelişmemiş olması, ülkede ulusallığın ve ulusçuluğun orta sınıf tarafından geliştirilmesine yol açmıştır. Batı'da ise gerçekçiliği ve bu temelde bilim ve teknolojiyi halk ve burjuvalar geliştirmiştir (Timur, 1998 : 136). Osmanlı'dan kalan bu özellik de olumsuz olarak, Osmanlı yönetici zümrenin büyüklük tutkusuyla maddi manevi güç kaybettiren bir yönde Osmanlı'nın sömürge haline gelmesine neden olmuştur. Bu Osmanlı'nın emperyal geleneğinin gerçeklikten uzak büyüklük özlemine son yıllarında hüznü uğratarak lider devlet hayalini gerçekleştirip sonlandırmasına neden olmuştur. Bütün bunların sonucunda ise Türkiye'nin değişmesi her şeyden önce bir kimlik sorunu yaratmıştır. Kendini sadece başkalarına karşı tanımlayan bir Türkiye değil, bir takım değerlere göre tanımlanan bir Türk yaratılmaya çalışılmaktadır.

Türklük soya dayanan ve ırk temelinde değil, bütün kültürlerin zenginliğindeki bir üst kimliktir. Bu yüzden Türklük tarihi de kendine has özelliği ile özetle göçebe bir bozkır geleneğinden doğan İslam ahlakıyla şekillenen, Osmanlı mirasıyla Kurtuluş mücadelesi veren bir Cumhuriyete sahiptir. Türk göçlerine Anadolu halkının tavrı olumlu bir tutum takınmak olmuştur. Türklerin dini ve etnik fanatizm tanımayan adaletli tutumları Anadolu'daki halkın gönlünü fethetmektedir.

Bizans'tan kaçıp Türklerin egemen olduğu bölgelerde yaşamak isteyen topluluklar vardı. Bu arada Doğu ve Batı Hıristiyanlığı arasındaki çelişkiler büyüyor ve Haçlı seferleri de artarak devam ediyordu. Bu durumda Bizans halkının gönlündeki yerini Türkler alıyordu. Önceleri Anadolu yerlilerinin daha sonra da tüm Bizans halkının Türklere karşı olumlu tutumunda en fazla etkili olan faktör yaşadıkları ortamın egemenlik tehditlerinden bıkan halkın ırkçı ve dini fanatizmden uzak tavırlarıdır. Türkler, İslamiyet'e Emevi ve Abbasi döneminde çok farklı bir çehre kazandırmışlardır ve bölge halkının tarihi ve kültürel birikiminden etkilenmeye ve onları etkilemeye açıktırlar. Doğu Hıristiyanlığı ve İslamiyet arasında iletişimi sağlayan Türkler karmaşık etnik ve dini yapıların büyük bir huzur ve barış içerisinde yaşamasını sağlamışlardır.. Türkiye Cumhuriyeti kurucuları, sahip oldukları devlet geleneği ve tarihten devraldıkları bu miraslar ile bu siyasi tecrübeye ve gerçekliğe uygun davranmıştır. Çok dilli, çok dinli bir imparatorluğun külleri ve kalan toprakları arasında yaşayan insanları çağa uygun bir biçimde birleştirecek bir devlet çatısını oluşturabilmişlerdir. Cumhuriyet, sınırları içinde yaşayan insanları ırk değil bin yıldır birlikte yaşayan insanları bir arada tutan değerler manzumesi anlamında kültür temelinde değerlendirmiştir. Devletin ve toplumsal hayatın geleneksel değil, modern bir yönde gelişmesini hedeflemiştir. Örneğin bir yandan dinin de toplumsal hayattaki değerini laiklik ile din ve diyanet işlerinin ayrı yürütebileceği bir formülü aramıştır. (Göka, 2005: 15–16). Anadolu'da barış ve huzur dolu bir yer olarak her zaman yeni gelen göçmenlere bir yer bulunmuştur ve kısa sürede diğerleriyle kaynaşarak millet haline gelmiştir.

Çoğulculuk kelimenin tam anlamıyla farklılığı koruma ve sürdürme biçimi olarak anlaşılmış ve uygulanmıştır. Bu modelde toplumun çeşitli dini ve kültürel kesimleri bir araya gelir, fakat kendileri olmaktan çıkmazlar. Her grup kendi dilini, dinini, fikirlerini ve yaşama biçimini muhafaza eder. Osmanlı siyasi biçimi içinde yan yana fakat karışmadan yaşarlar. Bu açıdan Osmanlı kozmopolitizmi önemli ve değerli bir deneyimdir (Vatandaş, 2001\2, 347). Çokkültürlü devletler tarafından yada tarihte çokkültürlü olduğunu bilemeyen çokkültürlü yapıya sahip devletlerden Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye'nin tarihi geçmişinden mirasını aldığı Osmanlı İmparatorluğu, çokkültürlülük örneği olarak tarihte adı konmamış bir çokkültürlü yapı olarak örnek gösterilebilir.

Osmanlı etnik yapıları ve dinleri farklı pek çok toplum kesiminin bir arada yaşadığı bir devlettir. Cami ve kilisenin yan yana durduğu bir üst kimlik tesis etmişti. Bu üst kültür “İlahi Mesuliyete ” dayanıyordu. Fetihlerin temel felsefesi de bu ilahi mesuliyete dayanan zihin dünyasının ürünüydü. Devletler fethetmek, yeni topraklar kazanmak, güçlü bir devlet kurmak gibi şeyler amaç değil araçtı. Temel hedef dinin yüceltilmesi, koruması ve İslam dininden bütün insanlığın istifadesiydi ve güçlü bir devlete ve fetihlere İslam dininin yayılması için ihtiyaç vardı. Bu Osmanlı devletinin felsefi amacıydı. Osmanlı devletinin sosyal siyaseti uygulamada ise iki temel amacı vardı. Birincisi tebaa için barış ve güven içinde bir ortam sağlanması diğeri ise bir hukuk devleti olarak adaletin en iyi biçimde sağlanmasıydı. Çokkültürlülüğün yeni bir gerçekmiş gibi dikkatimizi çekiyor olmasındaki tuhaflığın açıklanması gerekiyor.

Dünya tarihi, İmparatorluk deneyimi açısından oldukça zengin birikimlere sahiptir. Önemli oranda farklı düzeylerde siyasi, dinsel, etnik kimliklere sahip özerk ya da yarı özerk çeşitli toplulukların aynı iktidarın yönetimi altında birlikte yani bir arada yaşamaları ilkesine dayanan imparatorlukların ilk tipik örnekleri arasında Pers, Mısır, Roma ve Osmanlı sayılabilir. İmparatorluklarda, özellikleri açısından birbirine oranla oldukça önemli temel farklılıklara sahip topluluklar bir arada yaşamak ve aralarındaki farklılığı kabullenmek zorundadır. Her birinin varlığını devam ettirebilmesi farklılığı kabul etmesine bağlıdır... Osmanlı imparatorluğu ise çok kültürlü, çok dinli, çok hukuklu yapısıyla “ tarihte eşi görülmemiş bir imparatorluk” olarak farklılıklara müdahale etmeden birliktelik oluşturma politikalarıyla ve dünyanın en uzun yaşayan imparatorluğu sıfatıyla ilginç ve önemli bir toplumsal uyum modeli örneğidir. Bu model, sosyo – kültürel ve dini planda çoğulcu bir nitelik taşıyan bir modeldir.Çoğulculuk kelimenin tam anlamıyla farklılığı koruma ve sürdürme biçimi olarak anlaşılmış ve uygulanmıştır. Bu modelde toplumun çeşitli dini ve kültürel kesimleri bir araya gelir, fakat kendileri olmaktan çıkmazlar. Her grup kendi dilini, dinini, fikirlerini ve yaşama biçimini muhafaza eder. Osmanlı siyasi biçimi içinde yan yana fakat karışmadan yaşarlar. Bu açıdan Osmanlı kozmopolitizmi önemli ve değerli bir deneyimdir (Vatandaş, 2001: 347). Osmanlı Devleti henüz bir beylik halindeyken bile çevresinde adaleti ve hoşgörüsüyle ün yapmıştı. Çevreye tanınan insana saygı anlayışı iki kaynaktan geliyordu. Birincisi İslamiyet’ten önce de Türk Devletlerinde görülen ve insanı merkeze alan ve ona bir

takım hak ve hürriyetler veren kuralların bulunması ikincisi de kuşkusuz mensubu bulunduğu İslam dini idi.

Osmanlı şehirlerinde Müslüman ve Gayrimüslim tebaa arasında ayırım yapılmaksızın adaletin uygulanması kuruluştan yıkılışa kadar sürmüştür. Osmanlı devleti bütün ırklara ve inançlara eşit muamele etmekteydi. Osmanlı toplumunun hoşgörülü tutumunda ifadesini bulan İslami ilkeler sosyal ve ekonomik gerçeklerle kolaylıkla bağdaşıyordu. Örneğin, her bir millet gurubuna padişah beratı ile özerklik tanınmıştı. Bu özerklik sayesinde her bir millet gurubu yalnız din, dini ibadet, hayır işlerini değil, eğitim, evlilik gibi konularda da özerkleri. Osmanlı döneminde yaşamış ve Osmanlı ülkesini görmüş Avrupalı düşünür ve seyyahlar da daha sonra Osmanlı Devleti üzerinde çalışma yapmış kişiler de Osmanlı'daki adalet ve hoşgörüden övgü ile söz ederler. Örneğin , Osmanlı devleti sadece kendi vatandaşlarına değil kendisine sığınan kişilere de son derece güzel davranmış ve onların haklarını korumuştur.

Günümüzdeki çokkültürlülük politikalarından önemli bir ayırım noktası olarak, İmparatorluklarda özgürlükler bireylere değil, topluluklara tanınmıştır. Birey kendi topluluğu, kültürü içerisinde o topluluğun, kültürün mensubu olarak hayatını olması gereken biçimiyle sürdürebilir. Ancak o yapıdan çıkınca özgürlüğünün bittiği görülür. Hiçbir topluluk, kültür birbirleriyle çatışmaya girmez, birbirlerine müdahale edemezler. İmparatorlukların bu çokkültürlülük uygulaması toplulukların, kültürlerin varlığını sürdürmede yegâne güvence olmuştur. Bu nedenle, burada günümüz çokkültürlülüğü ile imparatorluklar çokkültürlülüğü arasındaki farklılıklar ve benzerlikler tespit edilebilir. Ya da şu şekilde bir soru ile Celalettin Vatandaş'ın ifadesiyle bu farkı nesnel olarak gösterebiliriz. “Soru şudur: Yakın zaman hariç binlerce yıldır imparatorlukların hâkimiyetindeki Anadolu’da yaşayan Süryaniler veya beş yüz yıl önce Anadolu’ya göç eden Yahudiler, farklı kültürlerine, dinlerine ve diğer tüm toplumsal, düşünsel farklılıklarına rağmen bu güne kadar topluluk olarak varlıklarını sürdürme gelmişlerdir. Acaba A.B.D. , Kanada veya Avrupa’da yaşayan Türklerin bin yıl sonra yine toplumsal özellikleriyle bulunabilme imkânı olacak mıdır?” (Vatandaş, 2001: 352). Bu sorunun cevabı aranmalıdır. Osmanlı döneminde farklı kültür ve inanç sahipleri barış içerisinde bir arada yaşamışlardır. Peki bugün

tüm farklılıklarımızla barış içinde yaşayabiliyor muyuz yada bu barışı nasıl sağlıyoruz konusu tartışılmalıdır.

Sömürgeciler, Osmanlı İmparatorluğu azınlık haklarını, çoğunluğun varlığını tehlikeye düşürecek biçimde korunmaya zorlandılar. Lozan'daki azınlık düzenlemeleri ile tarihsel süreç içerisinde Osmanlı'da azınlık düzenlemeleri konusu Türkiye'ye miras kalmıştır. Tamam, azınlıkları koruyalım ama azınlıklar çoğunluğun hedef ve varlığını tehlikeye düşürecek talepler öne sürüyorsa işte bu noktada bir paradoks yaşanmaktadır. Türkiye'de de yüzyılların tecrübesi bizi, azınlığın haklarının korunması yolundaki sorumluluğumuz olduğu anlayışına götürüyor ancak bu çoğunluğu çatışmaya düşürecek şekilde kullanılmamalıdır.

Türk tarihi incelendiğinde gerek İslamiyet'ten önceki dönemde gerekse Müslüman olduktan sonra farklı inanç ve kültürlere hoşgörüyle bakılmış ve onlara türlü kolaylık ve tolerans sağlanmıştır. Sırf inanç farklılığından dolayı bile onlarla savaşılmamıştır. Türkler, tarih boyunca diğer din ve kültür mensuplarına iyi davranmayı, onlarla hoşgörü ve diyalog çerçevesinde, birlikte, barış içerisinde yaşamayı başarmıştır. Osmanlı'nın sahip olduğu milletler topluluğu sistemi, günümüz modern düşüncesi ve kavramlarıyla okumaya girildiğinde, Osmanlı'yı tam olarak çok kültürlü bir yapı olarak görmek pek de uygun değildir. Osmanlı deneyimi kendine özgü yapısıyla dikkatli bir biçimde okunması gereken bir modeldir (Özensel, 2008: 73). Osmanlı Devletinde çokkültürlülük bağlamında ise şu sonuca ulaşılabilir. Osmanlı Devleti toplumsal yapı olarak çokkültürlü bir yapıya sahiptir, devlet politikası olarak çokkültürcülük politikasını uygulamıştır ve hukuk sisteminde ise de kısmi bir çok hukukluluk politikası gütmüşse de genelde tek hukuklu bir rejimi kabul etmiştir şeklinde özetlenebilir. Osmanlı Devleti'nde çokkültürlülüğün oluşum süreci bu şekildedir.

Osmanlı Devleti'nde çokkültürlülük ana hatlarıyla ele alındığında şu sonuca ulaşılması mümkündür. Osmanlı Devleti tüm dünyada feodalitenin hâkim olduğu insanların engizisyon mahkemelerinde yargılandığı, etnik ve dini kimliği yüzünden soykırıma uğradığı bir çağda bu insanlık suçlarının hiçbirini işlememiştir. Tam tersine bugün çağdaş dünyada bile emsali bulunmayan bir medeniyet meydana getirmiş ve birçok etnik ve dini kimliği yan yana barış içinde bir arada yaşatmayı başarmıştır. Ayrıca Osmanlı tarihi bunun örnekleriyle doludur.

2.6. Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Çokkültürlülük:

Batılılaşma, kültürel ve zihinsel bir dönüşüm değil, yeni bir sosyal yapılanmadır... Türkiye’de Batı tartışması biteli çok olmuştur ancak bugünkü doğru soru belki hangi Batı sorusudur. Batı Türkiye’yi bir kabul etme etmeme keyfiyetiyle değil, gündelik hayatımızın her tarafına biz istesek de istemesek de sevsek de sevmesek de nüfuz etmiş bir gerçeklik olarak sinmesiyle girmiştir. Batılılaşma illaki liberal demokratik değerlerin benimsenmesiyle ilgili değildir...Bugünkü anti-A.B. söyleminin karşıtı, düşman olduğu aslında Batı değil, Aydınlanma ile başlayarak tahayyül eden “Batı medeniyeti”dir. Yani Avrupa yada Amerika aslında Batı sayılmaktadır ve Türk modernleşmesinden başlayan Batı düşmanlığı aslında bugün Osmanlı’dan günümüze azalarak gelmiştir. Burada Batı zihniyetine aslında bir düşmanlıktan öte bir karşı duruş ve bir nevi kendini savunma refleksi vardır.

Türk kimliği devlet seçkinlerince inşa edilmiş, kotarılmış bir kimliktir. Bu inşa edici zihniyet Osmanlı İmparatorluğu’nun Batılılaşma sürecine girmesiyle birlikte, devlet seçkinlerinin kendilerine attıkları toplum mühendisliği misyonunun uzantısıdır. Tanzimat’tan itibaren modernleşme ve Batılılaşma hareketleriyle birlikte gelişen Türk milliyetçiliğinin içinde barındırdığı paradoksun (çelişkinin) bu güçlü devlet geleneğine nasıl katkıda bulunduğu önemlidir (Kadıoğlu, 1998: 201).

Türk modernleşmesi devlet öncülüğünde gerçekleştirilen bir modernleşme pratiği olduğu için Türkiye’deki ulus-devlet modernleşme sürecinde olan bir sivil toplum bünyesinden doğmadı. Gerek askeri gerek bürokratik seçkinler modernleşmeyi yukardan inme bir şekilde sivil topluma getirdiler. Bu belli bir tarihsel çabaydı yani tarihsel bir deneydi. Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşünden Türkiye Cumhuriyetine geçişte Türkiye’de modern bir sivil toplum yaratma çabası da önemli bir tarihsel çabadır. Sivil toplum da çokkültürlülük ile ilişkili ve önemli bir kavramdır ayrıca bu tepeden inme tavrı kimliği de etkilemiştir.

Batı medeniyeti bir bütün olarak görülerek bazı özelliklerini taklit edip bazı özelliklerini eleştirmek mümkün değildir. Örneğin 19. yy. edebiyatında Recaizade Mahmut Ekrem’in “Araba Sevdası” (1896) eserinde Bihruz Bey karakteri tembel, aşırı Batılılaşma düşkünü, züppe bir tip ile tasvir edilerek tasvip edilmeyen bir Batılılaşma modelinin eleştirisi yapılır. Bu gibi birçok benzer durumdaki örneklerden

biri de Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Yaban" adlı romanında ise merkez-çevre arasındaki zihniyet uçurumu gösterilmeye çalışılmıştır... Batı medeniyeti ve özgün kültürel değerler arasındaki gerilim, Türkiye'de Tanzimat ile başlayan Batılılaşma hareketiyle birlikte gündeme gelmiştir. Bu gerilim 19. yy. Osmanlı toplumunun çeşitli dinamiklerine damgasını vurmuştur. Bir yanda modernleşmenin Batılılaşmanın önlenemez yükselişine ayak uydurma zorunluluğu öte yanda özgün kültürel değerleri muhafaza etme güdüsü bir arada yaşar (Kadıoğlu, 1998: 204–205).

19. yy.da Osmanlı devletini taciz eden "Şark Meselesi" 20.yy.da isim değişikliği ile "Kürt Meselesi" ne dönüşmüştür. Bunu bir "etnisite problemi" olarak Kürtler ve Türkler arasındaki yüzyıllardır süren bir siyasi hak çekişmesi olarak değil Türkiye'deki tüm kültürel farklılıklara yani farklı dinden ırktan olan kişilerin sorunlarıyla hep birlikte ele alınmalı Kürt sorunu da diğer kimlik sorunları ile aynıdır ve eşitlik temeline yerleştirilmelidir.

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu gibi, çok halklı ve çok dinli bir imparatorluğun mirasçısıdır. Bu devlet düzeninde farklı etnik ve dinsel topluluklar kendi özgün kimliklerini koruyarak, yüzyıllarca bir arada yaşamışlardır. Osmanlı Devletinde bu gibi uygulamalar gözlemlenirken farklılıkların bir arada yaşadığı diğer ülkelerde aynı dönemlerde "eritme potası" kavramına dayalı politikalar uygulanmaktadır. Bu farklılıkların belirgin bir şekilde ortaya çıktığı Kuzey Amerika'da çokkültürlü uygulamalara geçiş sancılı ve çatışmalı uzun bir sürecin sonunda olmuştur. Amerika kıtasına göre farklılaşma olgusu ile çok sonraları karşılaşan Avrupa'da bile çokkültürlü anlayışın benimsenmeye başlanmasının daha yeni olduğu unutulmamalıdır.

Türkiye'de farklı kimlikler Ermeni, Kürt, Alevi gibi kimlikler, kültürel olarak kendilerine özel bir yer bulmaya çalışmaktadır ve tüm bu farklı kimlikler Türklük üst kimliğinde kaçınılmaz olarak birleşirler. Avrupa'da ve Türkiye'deki kimlik sorunu ve çokkültürlülük olayı birbirinden farklıdır çünkü Türkiye, Cumhuriyet ile yönetildiği için bir devlet niteliği taşımaktadır ve bu parçalı yapıdaki azınlıklar ve farklı kültürlere bir takım haklar verilmesi konusunda gurupların talepleri gündeme geldiğinde federal devlet korkusu ve özerklik ihtimalleri de beraberinde tartışılmaktadır. Türkiye kendine münhasır bir şekilde Avrupa'daki yada diğer dünyadaki ülkelerdeki uygulamalardan başka çözümler bulmalıdır ve kendi

toplumsal yapısına uygun çözümler üretmelidir. Farklı kültürel kimliklere ve özellikle Kürt kimliğine verilen haklar yada kişi hak ve özgürlükleri ile ilgili olarak verilen haklar, tüm farklı kimlikler için de geçerli olmalıdır.

Türk toplumunun yüksek düzeyde çokkültürlü olmasına karşın, Türkiye’de etnik sözcüğü her zaman Kürtlerle bağlantılandırılmıştır. “Kürt”, Ortadoğu’da dört devlet arasında politik olarak bölünmüş, aralarında din ve dil farkları olan bir gurubu ifade eden bir kavramdır. Türkiye’de Kürtler iki İslam mezhebine bağlı olup, %30’u Alevi, %70’i Sünni’dir. Sünniler de kendi içinde Şafi ve Hanefi tarikatlarına ayrılır (Ayata, 1998:160). Kürtler ayrı bir yere konarak olumlu olumsuz bir takım anlam yüklemeleriyle bu durum tahrip edilmemeli ve çıkar ve amaçlar için kullanılmamalıdır.

Elbette akan kanın durdurulması, çatışma seslerinin kesilmesi istenmektedir ve şiddet olaylarının artmaması gerekir. Şu anda ortada Kürt sorunu yada Kürtçülük sorunu olarak nitelendirilen konuya bir çözüm aranmaktadır. Bazı alternatifler sunulurken Kürt sorunuyla birlikte PKK sorunu da Türkiye’nin çözülmesi gereken önemli konularının başında gelmektedir. İktidarlar, başbakanlar geçicidir ancak bu sorunun çözümünün süreç içerisinde geliştirilerek sonunda bir somut çözüme ulaşılması gerçekten artık olması gereken bir olaydır. Karşılıklı atılan adımlarla birlikte bir ilerleme kaydedilerek ardaki anlaşmazlıkların çözümü için kültürel olarak geçmişten gelen bir dışlanmışlığın intikamını düşünmek gibi bir gafletle yada sorun psikolojik olarak savunma refleksine dönüşmemelidir.

Tarihten bugüne geçmişte yaşananların unutulması sağlanarak bir çatışma ortamından çok tartışılıp, konuşulanların uygulamasındaki eksiklikler bulunmalıdır. Karşılıklı samimiyetsizlik ve hoşgörüsüzlük nedenleri sorgulanarak Türk ve Kürt kültürleri, kendi hassasiyetleri ve kendi iç dinamikleriyle bu meseleyi çözmede karşılıklı doğru anlama ve doğru algılama yapabilir.

Türkiye’de çeşitlilik içinde bir armoni olması gerekir. Türkiye bu alanda çaba sarf ediyor. Özellikle Kürt sorunu diye adlandırılan bu konuda hükümetler ve iktidarların görüş ve düşünceleri olumlu ve yapıcı bir nitelikte olmuştur. Özellikle ANAP iktidarının hükümet programı şu şekilde özetlenebilir: “Yurttaşlarımız arasında kültür, düşünce, inanç, dil ve köken farkları olması doğaldır... Böyle bir çeşitlilik demokratik ve üniter devlet için bir zaaf değildir. Bu üniter yapı içinde

çeşitli etnik, kültürel ve dile ilişkin kimlik özellikleri özgürce ifade edilecek ve korunarak geliştirilebilecektir... Ülkemizde uluslar arası antlaşmalarla kabul edilen azınlıklar dışında hiçbir yurttaşımız azınlık değildir. Türkiye’de herkes eşittir ve birinci sınıf yurttaşdır. Herkesin kendi anadilini, kültürünü, tarihini, folklorunu, dini inançlarını araştırması, korunması ve geliştirilmesi temel insan hak ve özgürlüğü kapsamı içindedir. Bu haklar yasalar çerçevesinde sağlanacaktır (Tarhanlı, 2005: 45). 1990’lı yılların hükümetlerinin programlarında bu konu ve buna benzer metinler yer almaktadır.

Türkiye’de 1980’lerde PKK’nın saldırıları ile başlayan ve Türk milli dokusunda çok büyük hasarlar bırakan etnik-merkezli politikalarda inanç çok önemli bir rol oynamaktadır. Etnikleşme sürecinde ortaya çıkacak en önemli sorun, etnik gurupların merkez-kaç eğilimlerine Türk halkının “Türk Sorunu” ile cevap vermesi olacaktır. Bir yandan idari politik özerkleşme ve Türk üst kimliğinin bilinçli bir şekilde zayıflatılması, öte yandan Türk milliyeti anlayışının tarihsel olarak ortak tarih/kültür şuurundan etnikleşen bir milliyetçiliğe kaymasının ülkemizi götüreceği yer etnik bir çatışma, bir “Türk Kerbelası”dır. Etnik yapılanmaya paralel olarak gerçekleşen bir alt kültürel bölünme süreci ve dinsel/mezhepsel/ tarikat (cemaat) sürecinde gerçekleşmektedir. Türk milli kimliği yerine “Türkiyelilik” konmaya çalışılmaktadır (Özdağ, 2003: 50). Ulus-devletler için milli kimlik sadece bir kimlik/pasaport meselesi değil, onun çok ötesinde bir “ulusal güvenlik” meselesidir. Ümit Özdağ’ın belirttiği genel olarak üniterlik, egemenlik gibi vurguları reel çıkarlarının ötesinde artık bir anlam taşımamaktadır ve savunma reflekslerle götürülmeye çalışılmaktadır. Çokkültürlülük de giderek önem kazanmaktadır.

Bir tarihsel mirasın sorumluluğuna sahip bir devlet sıfatıyla Türkiye, başka ülkelerde yaşayan eski Osmanlı tebaasından olan halkların hukukunu korumayı bir görev olarak üstlenmiştir. Bunların hakları meşru bir zeminde kalarak ancak çokkültürlü bir politika çerçevesinde savunulabilir. Türkiye bu nedenle soydaş haklarını savunmada çokkültürlülüğü temel alan bir politika izlemektedir. Örneğin, Türkiye Bulgaristan, Yunanistan, Iraktaki azınlıkların kimlik haklarını yada Bosna hersek, Kosova ve Makedonya’daki halkların dinsel, kültürel taleplerini bir arada yaşama ve çokkültürlülük ilkesi çerçevesinde savunmayı esas alan bir politika izlemektedir. Türkiye tarihsel mirasının bir gereği olarak dışta çokkültürlülük

politikası izlerken, içte toplumdaki çoğulcu yapıya karşın, tek-kültürlü homojen bir ulus-devlet politikası izlemesi, onun dış politikada içtenliğine göle düşürmekte ve inandırıcılığını zayıflatmaktadır (Ekinci, 1999: 74). Olması gereken de bu olduğu için Türkiye doğru bir politika izlemektedir. Buraya kadar sorun yoktur ancak yazarın son cümlelerine itirazımız şu yöndedir. Türkiye dışta çokkültürlülük politikası izlemektedir bu da içte de çokkültürlülük politikası izlemesini gerektirmez.

Türkiye’de iç politikada çokkültürlü olunması gerektiğinin savunmasını yapanlar aslında içte ve dışta izlenen politikaların ayrı karakterlerde olmasının, Türkiye’nin siyasi ve stratejik önemine uygun politikalar olmadığına unutulmasıdır.

Cumhuriyet, özgürlüklerin birlikte varoluşunu sağlayarak bireysel özgürlüğü garanti eden bir kamusal alanın oluşturulmasını gerektirir. Bu, her bireyin kendinin evrensel bilincine ulaştığı, kendi özel çıkarlarını herkesin çıkarından ayırmamayı öğrendiği bir yurttaşlık alanıdır. Bu kamusal alanda, hem birlikte yaşamak hem de bireysel özgürlükler mümkündür. Bir nevi modern anlamda cumhuriyet büyük ölçüde hukuk devleti anlamına gelmektedir... Cumhuriyet fikrinin ikinci önemli boyutu, politikaya özel bir önem vermesidir. Cumhuriyet, 17. yüzyıl kökenli rasyonel düşünce doğrultusunda politikanın özerkliğini öngörür... Cumhuriyet fikrinin üçüncü boyutu, insan anlayışıdır. Cumhuriyet, aklın idealinden, serbest araştırmadan, özerk yargıdan, bilme ve anlama çabasından vazgeçmeyen yurttaşlarla yürür. İnsanlardan belirli bir yaşam sadeliği içerisinde bakış açılarını yükseltmelerini, kendi kalıplarının üstüne çıkabilmelerini, yurttaş olmalarını ister. Yurttaşlığa dayanmayan cumhuriyet yoktur. Cumhuriyet yurttaşlığı sadece haklarıyla tanımlanan bir insan değil, yükümlülükleri de bulunan bir insan tasarımına dayanır. Bütün bunlarla birlikte Cumhuriyet kavramı ve fikri, Cumhuriyet Türkiye’sinde yurttaşlık bilinci ve kimlik oluşumunu sağlayarak, topluma bir yön belirlemiştir (Bilgin, 1998: 139). Batı’da burjuvazinin, kapitalizmin yetiştirdiği yurttaş Cumhuriyeti yaratmıştır. Türkiye’de ise yurttaş Cumhuriyeti değil, Cumhuriyet yurttaşı yaratmıştır. Kurtuluş Savaşı yılları ise bizim için, acılı yıllar olmuştur. Verilen mücadelede ise gerçeklerle karşılaşarak bir ölüm kalım savaşı sonunda zafere ve bağımsızlığa ulaşılmıştır. Bu da kurtuluş savaşı yıllarında bir arada verilen çokkültürlü bir siyasetin izlendiğini ve herkesin bu savaşta yer aldığının unutulmaması gerektiğini gösterir. Farklı ırk, renk, kültür ve dine sahip insanların

tümü bu savaşın sonundaki zaferi hep birlikte elde etmişlerdir. Çünkü 19.yy.da Osmanlı İmparatorluğunun en ızdıraplı ve zor günlerini birlikte geçiren ve kendi varlığını korumak zorunda olan topluluk Anadolu'daki mücadelesini başarılı bir şekilde sonuçlandırmıştır.

Ülkemizin bir kültür mozaiği olduğu hep söylenmektedir. Ülkemizde de olduğu gibi, bir toplum farklı kültürleri veya gelenekleri barındırdığı zaman, bunları birlikte düşünmenin üç tarzı vardır. Farklı kültürler ya bir yerlere yerleştirilerek aralarında ilişki olmaz, ya içlerinden birisinde özümser ve sindirilirler yani bu asimilasyondur ya da birbirleriyle bir bütün içinde bütünleşirler. Bu demektir ki, farklı kültürler hem kendilerini korumak hem de bir arada yaşamak istediklerinde entegrasyona başvururlar. Entegrasyon kavramı ancak politik toplanma tarzında anlamlıdır (Bilgin, 1998: 143). Kendisi olmaktan vazgeçmeyerek de bir üst kimlikte birleşebilmek mümkündür. Farklı topluluk kimliklerini bir arada yaşatmanın mevcut dünya koşullarındaki en uygun yolu üste yurttaşlığı alta ise cemaat ya da topluluk kimliklerini yerleştirmektir. Cumhuriyet bu bağlamda, bazı grupların kendilerine özgü geleneklerinin korunmasını, genel topluma veya dış gruba kıyasla iç gruba daha fazla dayanışmaya girer. Cumhuriyet, grupla özdeşleşmenin göstergelerini kullanarak genel topluma entegrasyonu ve grubun özgüllüğünün ortak yasalarla bağdaştırılmasını benimseyen cemaatçi duyarlılıklara karşı düşmanlık içermez. (Bilgin, 1998: 145). Bu da Cumhuriyetçi anlayışta ortak varoluş ilkesinden, diğerlerinin hakkı ilkesine, o da özgürlüklerin birlikte varoluş ilkesinden kaynaklanmaktadır.

2.7.Avrupa Birliği, Küreselleşme, Türkiye Bağlamında Çokkültürlülük:

A.B.'nin temel metinlerinde çokkültürcülük sıklıkla kullanılmamakta ancak "çeşitlilik içinde birlik" formülüyle dolaylı bir şekilde tarif edilmektedir. Çokkültürcülük 1950'lerden itibaren Avrupa'nın aldığı ekonomik göçler neticesinde ortaya çıkan çeşitli etnik, dini ve kültürel grupların halis Avrupalı kitle ve devlet karşısındaki konumlarını tanımlayan bir dizi düzenleme içinde gelişmiştir. 1990'ların ortasından itibaren A.B.'nin Orta ve Doğu Avrupa'ya genişleme sürecinde çok etniklilik veya çok halklılık gibi yeni kavramlar çerçevesinde farklı bir içerik kazanmaya başlayan çokkültürcülüğün geleneksel bireyci-özgürlükçü imaları,

kazandığı cemaatçi-milliyetçi içerik karşısında gerilemeye başlamıştır (İrem, 2006: 67). Küresel süreçler tek bir merkezin değil çok-merkezli etkinliklerin sonucunda şekillenmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girebilmesinin veya kabul edilmesinin önüne bazı engeller çıkmakta veya çıkartılmaktadır. Bu engeller sosyal, kültürel, dini, ekonomik ve siyasidir. Söz konusu engellerden birisi belki de en önemlisi kültürel ve dini farklılıklar olarak belirmektedir. Zira Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında bu anlamda farklılıkların bulunduğu açıktır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş serüveni 11 Eylül 1959 tarihinde başlamış olup halen devam etmektedir. Bu süreçte gelinen en son nokta, Türkiye'nin aday ülke statüsüne çıkartılmasıdır. Ancak Türkiye'nin ne zaman tam ortak yapılacağı henüz belli değildir (Akdoğan, 2003 : 57). Avrupa Birliği çoğulcu bir birliktir.

Türk siyasal hayatında baskın olan tepeden-inmeci modernleşme siyasetinin müzakere reformuyla aşılabileceğini öngören anlayış, üyelik sürecini bürokratlara özgü bir siyasal mühendislik siyaseti yoluyla yönetilebileceğini öngördüğü oranda en azından eleştirdiği toplumsal mühendislik projesine benzemektedir. Bütünleşme siyasetinden farklı olarak A.B.'nin genişleme siyaseti karşılıklı müdahale ilkesinden vazgeçilerek yürütülmelidir (İrem, 2006: 82). Küreselleşme de modernleşmede olduğu gibi eski yapıların değişmesiyle ve ortadan kalkmasıyla yerini yeni yapıların almasında sorunlar vardır. Yeni yapıların ortaya çıkmasında geç kalınma yada henüz yani yapıların ortaya çıkmaması durumu değişime uğrayan kavramların yerine yeni gelen kavram tartışmalarına neden olmuştur.

Küreselleşmenin devlet üzerindeki etkilerini farklı bölgelerde farklı devlet tipleri üzerinde diferansiyel bir etki olarak ortaya çıktığını, küreselleşme eğilimlerinden bazılarının, bazı devletleri zayıflatırken, bazılarını ise güçlendirdiğinin altı çizilmektedir. Küreselleşme, zaman ve mekân olgularını yeniden düzenlemektedir (Sevim, 2006 : 115). Küreselleşme kendi halinde bir süreç olmaktan çok farklı şekillerde yönlendirilebilmektedir. Küreselleşme çok boyutludur ve ekonomik, toplumsal, kültürel, siyasi ve birçok yönden uluslar arası dengeler kurarak bir nevi tüm toplumsal, kültürel, siyasi, ekonomik ilişkileri yönetmektedir.

En basit haliyle küreselleşme denildiğinde ilk akla gelen farklı ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin artan şekliyle yoğunlaşma eğiliminde olduğu ve bu

yoğunluk içerisinde de her bir aktörün birbirine karşılıklı bağımlı veya bazılarına göre bir aktörün diğerine bağımlı olacak şekilde geliştiği bir küresel sistem anlaşılmaktadır... Küreselleşme, küresel olmaktan ziyade, ancak kuzey yarımküreyle sınırlı olup, geçmiş yüzyıllarda güçlünün zayıf üzerinde hâkimiyeti söz konusuysen, yeni dönemde hızının yavaş üzerinde zaferi söz konusu olacaktır. Buna karşın, her ne olursa olsun değişmeyen tek şey her zaman rekabetin mevcut olduğu sistemlerde bir kazanan ve bir mağlup olanın var olacağıdır (Sevim, 2006 : 90–93). Ulus-ötesi kimliklerin ve alt kimliklerin devletin kontrolünden çıkması da sınırların geçirgenliği sonucunda küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan tartışmalara ve sorunlara neden olmaktadır.

Türkiye'nin A.B. ile ilişkileri giderek hızlanmaktadır ve A.B.'nin aday modern devletlerin ekonomik, siyasal ve kültürel yapıları üzerinde yoğun bir baskısı hissedilmektedir. Bunu iç sistematik bütünleşmesinin dayandırdığı ve karşılıklılık esasına dayanan post-modern değer ve ilkelerden uzaklaşarak gerekçelendirmesi, genişleme siyaseti açısından ciddi meşruiyet sorunları da yaratmaktadır... Türkiye örneğinde daha çok gündeme gelen din tartışmaları dikkate alındığında, siyasal ve ekonomik alanın yanı sıra kültür alanında da evrensel insan hakları kuramının ima ettiği normativitenin üretilmesine imkân sağlayacak benzer bir dönüşüm beklediği izlenimi doğmaktadır... Sonuçta sınırlı biçimsel değişikliklerin ötesinde köklü bir zihniyet değişikliği gerektirdiği varsayılan A.B. üyeliğine aday ülkeyi hazırlayan müzakere siyaseti teknikleştiği oranda ulusal siyasal aktörlerin politika yapım sürecine katılımları kısıtlanmaktadır (İrem, 2006: 83). Avrupa Birliği ve Türkiye ilişkisinde Avrupa Birliği ve çokkültürlülük arasındaki değerlendirme önem kazanır.

İşbirliği ve bağımsızlık gibi olguların yerini artık özerklik ve karşılıklı bağımlılık gibi aranan olgular almaktadır. Küreselleşme faktörünün çok farklı alanlarda geliştiğini ve küreselleşmiş bu alanların teknolojiyle hız ve hacim kazandığından hareket edersek, bu sürecin ulus-devleti ortadan kaldırdığı mı, yoksa küreselleşme olgusunun yeniden yapılandırma sürecine soktuğu sistematik yapıya ulus-devletin uyum sağlamak amacıyla regalyen işlevlerinden gönüllü olarak mı kendisini geri çektiği konusunda farklı görüşlerin ortaya çıktığını görmekteyiz... Gerek Kamerun örneğindeki gibi devletlerin vergi toplama işlevini, ülkenin ekonomik kaynaklarına iletilmesi, limanlarının kullanım hakkını özel aktörlere

devrettiği, gerek Kenya'daki gibi daha çarpıcı şekliyle bir özel aktör olan Elf Petrol şirketinin ülkenin hazinesinden sorunlu olup ülkenin borçlarını ödediği gibi durumlara Senegal, Fildişi Sahilleri, Kongo Cumhuriyetinde de rastlamak mümkündür. (Sevim, 2006 : 106). Küreselleşme karşısında Afrika ülkelerinde ulusal-devletin hâkimiyetsizliği ekonomik alan başta olmak üzere diğer tüm alanlardan siyasal, kültürel tüm alanlara doğru artarak devam etmektedir. Sistemin dönüşümünde ulus-devletin rolü ve sistemdeki yeri belirlenirken, devletin değil artık devletlerin bir araya geldiği bir siyasal süreç kontrolü elinde tutmaktadır.

Krizler, ekonomik, ekolojik gibi artık yerel ve ulus aşan seviyede yeni bilinçler geliştirmektedir, bu durum karşısında devletlerin uygulaya geldiği klasik denetim mekanizması geçersiz kalmaktadır. Bu durum da, küreselleşme olgusu ve bu olgunun varyantlarının yani ekonomik, kültürel, siyasi gibi yönlerinin ulaşmış olduğu hız ve hacimle önce sitemin kendisini dönüştürmekte, sonrasında ise bir yandan aktör ulus-devletin iktidar olgusunu yeniden biçimlendirirken, diğer yandan hareket kapasitesini sınırlamaktadır (Sevim, 2006 : 117). Küreselleşme ekonomik, kültürel, sosyal ve kültürel yönden hayatın tüm yönlerine karşı geniş bir etki alanına sahiptir.

Devletler tek başına çözmeyecekleri sorunları yeni yöntemlerle çözmeye çalışmaktadırlar örneğin, Avrupa Birliği ulus-devletin yeni yönetsel sorunlarına bir çözüm arayışı olarak nitelendirilebilir. Devletin küreselleşme sonucunda dış müdahalelere açık hale gelmesi yeni güvenlik sorunlarını beraberinde getirmektedir. Ontolojik güvenlik gibi sorunların dışında güvenlik algılamaları da temel olarak kimlikler tarafından şekillendirildiği için problemlere neden olmaktadır. Örneğin Türkiye'nin uluslar arası platformlarda farklı bir yerde durmasının nedeni kimliksel konumunun net olmamasıdır. Kimliksel belirsizlikten kaynaklanan bir ontolojik güvenlik sorunu Türkiye'de bir Avrupalılık bilinci ve Avrupa Birliğiyle halledilmeye çalışılmaktadır. Avrupalılaştığımız zaman sorunlar bitmez çünkü Asyalılık gibi bir kimliğe sahip olan Türkiye İslami kimliğini de unutmamalıdır. Arap olmasa da Arap kültürü ve kimliğine de yakınlığı ile Türkiye, küresel güçler dengesinde uluslar arası bir platformda kendini farklı kimliklerle konumlandırabilir ve bu yüzden jeostratejik olarak önemli bir denge politikası izlenmesi gerekir.

Ulus-devletin önemli bir değişim geçirmesini sağlayan küreselleşme yeni alternatif yollar bulmaya girişmiştir. Bu alternatiflerden örneğin A.B. gibi

entegrasyon yoluyla egemenlik kavramının değişimi gibi çok boyutlu bir kavram olan küreselleşme belirsizlik de yaratabilmektedir. Bunu nedeni de farklı anlamlarda kullanıldığı için küreselleşme birçok yönden, farklı şekillerde tanımlanabilir. Küreselleşme bir süreç olduğu için bu sürecin kontrolü ve yönlendirilmesi söz konusudur.

Milliyet ve etniklik karıştırılmamalıdır çünkü her etniklik milliyet ile ifade edilememektedir. Hakim kültür reddedilerek farklılıkların bütünü zenginleştireceği aslında paradoksaldır çünkü en büyük zenginlik olan hakim kültürün yok olması bütün farklılıklar adına yapılarak meşrulaştırılmaya çalışılamaz. Hakim kültürün gücü azaltılabilir ancak farklılıkları tehdit etme endişesiyle hakim kültürün gücü yok sayılamaz yada yok edilerek oluşturulan toplum tüm zenginliklerine rağmen ana kültürden yoksun kalır. Etnik ve dinsel kimliklerine yönelenler barış ve demokrasiye dayalı evrensel değerlerin yaygınlaştığı izlenimine karşın, bu sürecin sonucunda etnik ve dinsel temelli kimlik parçalanması yaşayan ülkelerde çatışmalar ön plana çıkmaktadır. Ulus-ötesi kimlikler yani Avrupalılık kimliği gibi kimlikler ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşme bu gibi kimlik yaratıcı yada kimlik parçalayıcı özelliklerini kimlikleri melezeleştirme, bütünleştirme yada kaynaştırma gibi farklı yollarla yapabilmektedir. İşte devletlerin sınırlar ve kimlikler üzerinde kontrolü kaybetmesi sonucunda sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlar ortaya çıkmıştır. Ulusal kimliklere alternatif olarak ulus-üstü kimlikler ve alt kimlikler ortak kimliklerin sorgulanması ve parçalanmasıyla ortaya çıkmıştır ve Avrupa Birliği de küreselleşmenin bir uzantısı olabilir. Avrupa Birliği aslında küresel amacı olmayan bölgesel bir entegrasyon hareketi olarak da algılanabilir ancak bu entegrasyon sadece üye devletlerle sınırlı değil tüm dünyayı kapsar niteliklidir. Amerikanlaşma gibi A.B. de dünyayı Avrupalılaştırmak istemektedir. A.B.'nin yeni yönetim tarzı da bu yönde sadece coğrafi olarak Avrupa ile sınırlı ve kısıtlı olmayan küresel bir temele dayanır çünkü küreselleşmenin ekonomik ideolojisi A.B.'nin de ekonomik ideolojisini temsil eder. Küreselleşme devletlerin tek başlarına kontrol edebilecekleri bir süreç değildir ve Avrupalılaştırma kontrolü yeniden A.B. ile sağlamak istemektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyelik süreci dünya ve Avrupa ile uyum sürecidir.

Türkiye ise kimlik parçalanması sorununu, Avrupa Birliğine girerek aşmayı düşünmektedir çünkü birleştirici bir unsur olarak gördüğü A.B. içerisinde ortak bir amaç için farklılaşan kimliklerin birleştiriciliğinde, konumunu net olarak belirleyerek ifade etmek istemektedir. Türkiye farklı kültürlerin kesiştiği bir yerde olduğu için dönüşümünü A.B. ile gerçekleştirmek istemektedir. Türkiye gibi kültürel kesişim noktalarında bulunan ülkeler açısından uluslar arası kimliğin yeniden oluşturulması diğerlerine göre daha zor bir süreçtir. Türkiye hem bir Avrupa ülkesi hem de bir Ortadoğu ülkesi olarak oldukça önemli bir yere sahiptir. Türkiye en önemlisi dini olarak İslam-Batı medeniyetlerinin birleştiği bir coğrafyada yer almaktadır.

Batı ve Batılı olmayan ülkelerin küreselleşme deneyimleri farklıdır. Küreselleşme ile birlikte Batının kültürel kimliği evrim geçirerek melezleşmekte, Batı dışındaki ülkelerde ise kimlikler kriz olarak nitelenebilecek ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bunun temel nedeni ise, küreselleşmenin içeriğinin Batılı değerlerle çelişmezken, aynı sürecin Batılı olmayan ülkelerde çelişkiler şeklinde hissedilmesidir... Özellikle Batılılaşma, modernleşme ve demokratikleşme kavramları, Avrupa'da geliştirilmiş modellerin diğer ülkeler tarafından kabul edilmesi ve benimsenmesi anlamına gelen ifadelerdir (Özdemir, 2006 : 191). Batıdan sadece ihraç edilen kavramlar modernleşme yada küreselleşme adı altında, ülkelerin kendi toplumsal şartları ve tarihsel deneyimleri dikkate alınmadan gerçekleştirilirse sorunlar yaşanır.

Kimlik sorunlarının tamamen ayrılıkçı niteliğe bürünmesini engellemek için Avrupa Birliği bir tür hakemlik görevi üstlenmektedir. Bunu yaparken alt-kimliklerin merkez karşısındaki özgürlük alanları genişletilirken, devletler de azınlık kimlikleri konusunda daha esnek davranmaya çağırılmaktadır. İlk bakışta üye ülkelerin egemenlik yetkilerine müdahale gibi görünen bu durum aslında sürece katılan devletlerin kimlik sorunlarını kontrol altında tutulmasına da yardımcı olmaktadır. Yaratılan özgürlükler yoluyla üye ülkelerdeki azınlıkların sempatisi ve sadakatini kazanan Avrupa Birliği, bu azınlıklar üzerinde bir tür gönüllü kontrol uygulayabilmektedir. Nitekim Türkiye'de, hem devlet hem de farklı guruplar Avrupa Birliği'nin değerlendirmelerini ciddiye almaktadır. Ancak kimlik yönetişimi bağlamında A.B.'nin azınlık hakları ve kültürel haklar olarak alt kimliklere verilmesini istediği haklar Türk üst-kimliğini de değişime zorlamakta, bu da politika

ortamını ve kurumsal üst-yapıyı dönüştürmektedir (Özdemir, 2006 : 192). Avrupa Birliği Türkiye’yi parçalanmaya mı götürür yoksa bunun tam tersi bir bütünleşme ve birleştirme formülüne mi götürür bu zaman içinde görülecektir.

Giderek artan uluslar ötecileşmede belirli kentler ve bölgeler uluslar arası ağlara eklenmekte ve yeni bir küresel ağ doğmaktadır. Bu küresel ağın içerisinde farklı gelişmişlikte bölgeler, kentler oluşmaktadır. Ulusal düzeyde dünyadan bağımsız siyasal ve ekonomik karar almak giderek zorlaşmaktadır. Bölgesel, yerel, kırsal vatandaşlık kavramları ortaya çıkmaktadır. A.B. vatandaşlığı gibi örnekler çoğaltılabilir. Buna karşı bir savunma mekanizması olarak popülist (halkçı) milliyetçi politikalar ortaya atılmaktadır. Birbirinin içine girmiş böyle bir dünyada dine, ırka, kültüre dayalı bir kale oluşturmak ve buna çoğulculuk ya da çokkültürlülük demek tartışılmalıdır. Bu kalenin yani Avrupa’nın içindeki farklılıkları güvence altına alınmalı daha sonra insan hakları, demokrasi, çokkültürlülük gibi olgulardan bahsedilmelidir...“Öteki” çoğulculuğu yok eden kültürleri bir potada eritip kültürel zenginliklerin harcanmasına neden olan bir zemin hazırlamıştır. Özetle Avrupa kendi kimliğini şimdiye kadar “öteki” karşıtlıklarla yaratmıştır (Tekinalp, 2005: 82–83). Bu zemini hazırlayarak da Avrupa kimlik ve bütünleşme sorunlarının dini, kültürü farklı insanları bünyesi içine katıp katmamadaki kriterlerini belirlemektedir. Avrupa öteki olarak önce Doğuyu sonra da İslamı görmüştür. Avrupa bugün de İslam’ı bir tehlike olarak görmektedir ve Ortadoğu sorunu olarak nitelendirdiği kendine göre bir Doğu sorununu farklı boyutlara taşımaktadır.

3. Bölüm: Çokkültürlülükten Kaynaklanan Sorunlar ve Çözümler:

3.1. Dünyada Çokkültürlülükten Kaynaklanan Sorunlar:

Toplumdaki insanların hoşgörülü olması bir toplumda önemlidir ancak asıl olması gereken devletlerin hoşgörü siyaseti izlemeleridir. Eğer dünyada bugün mülteci insanlar kaçak yollardan göç etmek için okyanus ortalarında ölüyorlarsa yada Çin, Uygur Türklerini asimilasyon adı altında milyonlarca insanı etnik kıyım uygulayarak öldürüyorsa bunun nedeni dünyadaki hoşgürsüzlüktür. Dünyadaki dengeler ve ülke siyasetleri ve politikaları için özgürlük ve eşitlik sadece söylem olarak kalmaktadır ve gerçekten özgürlük ve eşitlik uygulamalarında bireysel haklar temelinin korunduğu görülememektedir.

Dünyanın ve ülkelerin içinde bulunduğu yapı içindeki tüm farklılıkların ahenk ile bir arada olma yolları, olumlu olumsuz çeşitli şekillerde ve birçok yolla tarihten bugüne sağlanmış ama acı tecrübeler de olmuş ve unutulmamıştır.

Çokkültürlülük niteliğini ve özelliklerini toplumların yapısından kaynaklanan politikalar sonucunda kendiliğinden farklılaşmaktadır. Örneğin Kanada'da çokkültürlülük toplumsal yapıya uygun en iyi çözüm olarak görülürken Fransa'da çokkültürlülük zorla dayatıldığı için milliyetçi tepkilere neden olarak çatışmalara neden olan başarısız bir çokkültürlülük projesi olmuştur. Ancak dayatma yada zorunluluk olarak görülen bir çokkültürlülük anlayışında sorunlar vardır ve toplumsal bir mutabakata dayanmamaktadır.

Bugünün Avrupa'sında bütün göçmenler bir sorun haline geldi. Avrupa'da aşırı sağ yükseliyor. Avrupalı yetkililer ve politikacılar zaman zaman derin endişe duyuyor. Çünkü Avrupa'da en olumsuz senaryo Fransa ve Almanya'da bir etnik çatışma çıkması. Hollanda'da sokak çatışmalarıyla patlak veren etnik gerilim olayları oldukça Fransa'da dikkatli davranmaya çalışıyor. Şu anda A.B. ülkeleri mülteci alımını son derece sınırladılar... Fransa'da çatışma potansiyeli, göçmen nüfus yoğunluğu açısından ve dini sembelleri yasaklayan kanun nedeni ile daha yüksek. Hollanda'da ise çokkültürlülük modeli yürüyor ve çatışma potansiyeli son derece düşük gibi görünüyordu ancak bazı olaylar Hollanda'da yaşandı... Avrupa sıkıştığında, azınlık hakları ile ilgili sorunu bir tarafa bırakabiliyor. Çünkü

Avrupa'nın desteklediği talepler kendilerini rahatsız ettiği zaman desteklenmeyen taleplere dönüşüyor (Narlı, 2005: 40–41).

Bundan birkaç yüzyıl öncesine gelinceye kadar medeniyetler arasındaki karşılıklı ilişki ve etkileşimin oldukça marjinal düzeyde kaldığını söylemek mümkündür. İşte bu yüzden bu dönem içerisinde dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insan gruplarınca oluşturulmuş, gelenek görenekler, yaşam tarzları, toplumsal kurumlar, ahlak ve hukuk normları ve hatta inanç sistemleri (dini inanışlar) kaçınılmaz olarak kendine özgü bir yapıda ortaya çıkmıştır. Farklı medeniyetler ve kültürler arasındaki ilk büyük etkileşim sömürgecilik hareketi ile başlar. Bu dönemde kültürleri birbirinden ayrı tutan setler yavaş yavaş yıkılır. Özellikle Batı sömürgecileri, sömürdükleri toplum üyeleri üzerinde, onların kültürlerini değiştirmek yönünde ciddi bir baskı kurduklarını söyleyebiliriz. Sömürgecilik dönemi sırasında kültürler arası ilişki ve etkileşimler sadece sömürgeci toplumlun kültürü ile sömürge toplumunun kültürü arasında değil, bu vesileyle kurulan, dünya çapındaki ekonomik ilişkiler ağı sayesinde diğer başka kültürler arasında da söz konusu olmuştur. Kurulan bu ilişkiler ağı, yeni kurulan endüstriyel alanlarda çalışmak üzere insanları göç etmeye teşvik etmiştir...Hem sömürgecilik hareketleri hem de ekonomik ve ticari amaçlı göçler, gidilen topraklarda yaşayan insanlar ve onların yaşam biçimleri üzerinde oldukça yıkıcı etkiler yapmıştır. II. Dünya savaşını takip eden yıllarda sömürge toplumlarının bir kısmı bağımsızlıklarını kazandıysa da sınırlar sömürgecilerin siyasi ve ekonomik çıkarlarına uygun düşecek şekilde, orada yaşayan insanların etnik kimliği, kültürü dikkate alınmaksızın çizildiği için artık homojen bir kabile toplumundan, dolayısıyla tek bir kültürden söz etmek imkânsızdır. Sömürgecilik döneminin oluşturduğu kültürler arasındaki diğer bir etkileşim türü Afrika kıtasında Amerika ve Avrupa kıtalarına köle ticaretiyle ortaya çıkmıştır (Balı, 2001: 188–189) .

Avrupa kavramı uzun bir tarihe sahip değildir. Kavramın Hıristiyanlık'la ama özellikle medeniyetle özdeşleştirilmesi radikal bir biçimde ancak on dokuzuncu yüzyılda gerçekleşmektedir. Helenistik gelenek olmaksızın, “modern” Avrupa'nın olabilmesi mümkün değildi ama bugün bu geleneklere bağlanarak varolan bir Avrupa varmışçasına hareket etmenin geçerliliği tartışılır... Avrupa'nın kuruluşunda Haçlı Seferleri'nden başlayarak bir dinsel etkenin varolduğuna, on beşinci yüzyıla

gelinceye kadar Avrupa'nın Hıristiyanlıkla özdeşleştirildiğine tanık olunmaktadır. Veriler en azından Hıristiyanlığın Avrupa'dan başlayarak yayıldığını göstermeye çalışmaktadır. Aydınlanma'yla birlikte, Avrupa kurgusunun sekülerize edildiğini, özdeşleştirme ikilisinde Hıristiyanlığın “Medeniyet” ile yer değiştirdiği görülmektedir. Yine de, Rus Çarı, Avusturya İmparatoru ve Prusya Kralı'nın Ortodoks, Katolik ve Protestan unsurlardan oluşan “Kutsal Birliği” ilan etmeleri, aynı dinden gelen Avrupa halklarının kardeşliğinin Hıristiyanlık esasında yeniden tesis edilmesi projesini de önemli bir tarihsel an olarak unutmamak gerekir (Çiğdem, 2001: 197). İdeolojiler kendi başına savaşımlar, taşıyıcılarına müracaat ederler ve somut olarak halklar, dinler, mezhepler, partiler, sınıflar, kültürler vardır ve bu mücadelede ve karşılığında somut acılar ve sefaletler oluşur.

Neredeyse tamamen boş olan Sibiryta ormanlarında ilerleyen Ruslar da, yine balık ve hayvan avıyla yaşayan kabilelerin hiçbir direnişiyile karşılaşmamışlardı. Fakat onların fethettikleri uçsuz bucaksız topraklar, verimsiz ve çok uzun kışlara maruz kalan bölgelerdeydi. Buna karşılık Amerikalılar, çok daha güneyde bulunan araziler elde etme şansına sahip oldular. Kendi aralarında az çok rakip olan kabilelerin sürülmeleri ve bunların çoğunluğunun katledilmesi, Amerikalılara yavaş yavaş önemli sayıda Avrupalı göçmeni buralara yerleştirme ve onlara hayli geniş toprakları bedava dağıtma fırsatını vermiştir (Lacoste, 2003: 25). Amerikalı yöneticilerin Irak ile savaşma kararı, 11 Eylül kurbanlarının intikamını alma isteği ve terörist şebekelere de temin edilme tehlikesini taşıyan olası toplu yıkım silahlarını yok etme amacıyla açıklanabiliyorsa bu şaşırtıcıdır. Petrol konusundaki çıkarlar da gün gibi ortadaysa Amerika Batı adına Ortadoğu'da etkinlik kurmaya çalışan bir güçtür.

Büyük Orta Doğu Projesi, ilk bakışta A.B.D.'nin bir Ortadoğu planı olarak gözükürken, Batı medeniyetinin ve onu temsil eden dünyanın son zamanlarda gittikçe artan kaygı ve endişelerinin bir ürünü olarak ortaya çıkmış bir projedir. Batı tarihsel olarak sonuna gelmiş tüm kültürler gibi görkemli görünümüne, zaaflarını teknolojiyle kapatma girişimlerine rağmen ciddi bir çöküşün kaygılarını yaşamaktadır. Buna sosyal bilim literatüründe “Ontolojik Güven Bunalımı” adı verilmektedir. Buna göre çevre düşmanla doludur, elde var olan ve doruk noktasında bulunan güç kullanılarak müdahale edilmeli, dünya yeniden düzenlenerek çöküş

önlenmelidir. Uzun vadede A.B.D. tarafından bir biçimde eritilmesi gereken birikim İslam'dır. Ona fiilen müdahale edilerek İslam dünyası özel A.B.D. girişimleriyle uzun zamandır terörize edilmeye, meşruiyet dışı bir güç birikimi görüntüsü verilmeye çalışılmıştır. Tabiri caizse dünya magandalığına soyunmuş bulunan A.B.D.'nin son bir çabasıyla gerçekleştirilmek istenen projenin temel esprisi iki noktada toplanabilir. Birincisi yerli ve yabancı unsurları kullanarak İslam'ı yeniden yorumlayıp, omurgasız İslam adı altında dünyaya sunacağı ilımlı bir İslam üreterek İslam nüfuzunu kırmaktır. İkincisi ise ülkelere fiilen müdahale etmek, bölmek, çarpıştırmak, gerektiğinde coğrafyada değişiklikler yapmaktır. Afganistan, Irak, Lübnan'da yapılan A.B.D. saldırıları bunun açık örnekleridir ve İran, Suriye gibi devletlerle devam edebilme ihtimali de düşünülmektedir (Aydın, 2001:5). A.B.D.'nin temsilinde gerçekleşen "Büyük Ortadoğu Projesi" vardır. Bu proje Ortadoğu'da hâkim güç olma çabasıdır. Bu çabayı da en fazla A.B.D. istemektedir. Farklı toplumlarda, kültürel farklılıklar çok kolay tolere edilebilmektedir.

Çokkültürlülük tartışmalarının model alındığı ve bu tartışmaların en fazla örneklerini bulabildiği ülkelerin başında A.B.D. , oluşum şekli itibariyle dünyanın her tarafından gelen insanların bir arada yaşadığı örnek bir ülke olmuştur. A.B.D. bu farklılıkları karşılama konusunda değişik dönemlerde değişik siyasetlere sahne olmuştur. 19. yy.'ın sonlarında Amerika'ya göç eden insanlara, dünyanın neresinden gelmiş olurlarsa olsunlar, hangi farklılığı taşıyor olurlarsa olsunlar, kendilerini "Amerikalı" gibi hissetmeleri ısrarla telkin edilmiştir. Bu telkin teoride bugünkünden çok farklı olmasa da pratikte ortak bir kültür potası içinde eritilmelerini öngörüyordu. Bu, eritme potası "melting pot" şeklinde adlandırıldı. 1960'lı yıllardan itibaren Amerika'nın aynı durumu hakkında geliştirilen yeni mecaz ise "salata kâsesi" dir. Bu ifade çokkültürlülüğü tasvir etmenin bir yoludur (Aktay, 2001:213). Çokkültürlülük, farklı unsurların karıştığı ancak her birinin kendine ait özelliklerini korumaya devam ettiği ve hepsinin bir arada anlam kazandığı ve bütünlük oluşturduğu bir kavramdır.

"Avrupa Birliği'nin temelini atan I. Kant'ın barış projesiyle başlayan bir dünya tasavvuru şöyle idi :

—Barış düzenini oluşturan ülkelerde hukuk devleti demokrasi olmalıdır.

—Ülkeler arası özgür iradeye dayalı ve eşitsizlikten arındırılmış bir devlet oluşturulmalıdır.

—Halklar arasında serbest dolaşım ve ekonomik ilişkiler cesaretlendirilmelidir.

II. Dünya savaşı sonrası barış temelinde bir araya gelerek demokrasi, hukukun üstünlüğü ve sosyal adalet çerçevesinde insanların eşit olduğu ve hizmet ve sermayenin dolaşımıdır Avrupa...” Dünya kaynaklarının hızla sömürülmesiyle *Obezleşen* Batılı toplumlar bir yandan yenedünya düzeni, bilgi toplumu ya da dünya vatandaşlığını tartışırken Afrika’da birçok ulus açlıkla mücadele etmektedir. Küreselleşmekten bahseden Batı ve Avrupa yüzyıllarca sömürdüğü bu toprakları görmezden gelmeye devam etmektedir. Dünya emperyalizmin bir pazarı olarak görülmeye devam ettiği müddetçe eşitlik, özgürlük, barış, dünya vatandaşlığı ya da çokkültürlülük gibi kavramlar birer ütopya olmaya devam edecektir. I.Kant’ın da Ebedi Barış Projesi siyasi ve ahlaki olarak ortak aklın kopuşu ile gerçekleştirilememiştir (Uçak, 2006: 69).

Çokkültürlülük kavramı, farklı kültürleri yan yana getiren toplumsal yapıda kimin egemen olduğu sorusunu ustaca gizlemekte ve ekonomik ve siyasal hegemonyayı gözlerden saklamaktadır. İdeal model olarak gösterilen Amerikan yada İngiliz tarzı çoğulculuk, ağırlıklı olarak erime potası anlamındaki bir asimilasyonculuktur. Amerika örneğini verirsek bu bağlamda egemen “beyaz” kültür potada erimeye konulacak kültürlerden bir kültür değildir kesinlikle, belki daha yerinde bir benzetmeyle göçmen\azınlık\ III. Dünyalı kültürlerin içinde eriyeceği potanın kendisidir. Batı kendi kültür modelini dünyaya uygularken kendini merkezde görürken çevrede diğer tüm kültürleri görerek kendi ekseninde ve etrafında tüm kültür ve medeniyetleri şekillendirmeye çalışmaktadır. Avrupa ve Batı bir güç olarak varolmak istiyor.

Avrupa’nın bu kendine düşkün narsist kimliği Yahudi Hıristiyan ve Grek Roma gelenek ve mirasına dayanır. İslam ve Avrupalı olmayan kimlikler “ötekiler” kolektif hafızadan çıkartılmıştır. Avrupa kalesi ve dayanışması iç barışla değil, birçok yazara göre ötekine duyduğu korku ve nefret üzerine inşa edilmiştir. Modernliğin Avrupa tekeline girmesi ve sadece Avrupa’nın yol göstericiliğinde ulaşılabilecek ince uzun bir yol olarak görülebilmesi; bütün ülkeleri de “ideolojik son”da , “tarihin son” unda gören bir fantezi ile değerlendirmeleri, narsist kimliğinin yarattığı

yorumlamalardır. Batı ideolojisini ve tarihini merkeze alan bu görüş yanında Huntington'un "Uygarlıklar Çatışması" tezi Avrupa'nın ötekine duyduğu nefreti haklılaştırmaktadır. Huntington'un küreselleşmenin zirveye yükseldiği 1993 yılında attığı bu teze göre, dünya ekonomik ve ideolojik olarak değil, kültürel farklılıklar nedeniyle bölünecektir. Kültürlerin özünü gelenekler, dinler ve alışkanlıklar oluşturur. Avrupa, öteki olarak gördüğü Polonyalıyı küreselleşme ile iç içe yaşadığı Afrikalı, Orta Doğulu, Asyalı göçmene baktıkça daha yakın din ve kültür kardeşi olarak görüyor ve içine alıyor. Uygarlık bilinci geliştikçe atalara dönüş başlıyor, insanlar Anadolulaşıyor, Türkleşiyor, Asyalılaşıyor, Hindulaşılıyor ve de Avrupalılaşıyor. Huntington'un bu tezi bazıları tarafından saçma bulunsa da, Avrupa'nın kültürel seçkinciliğine bir dayanak oluşturmuştur. Bu tez, Avrupa'nın bir Hıristiyan Birliği ve bir uygarlık kalesi olduğunu savunarak Avrupa'nın tarihinden gelen kibirliliğine destek olabilecek niteliktedir. Huntington'un tezine karşın, bugün Avrupa aydınları bu kibirliliği sorgulamakta ve 21. yy.' da Avrupa Birliği için yeni misyonlar oluşturmaktadırlar. Giderek artan uluslar ötecileşmede belirli kentler ve bölgeler uluslar arası ağlara eklemlenmekte ve yeni bir küresel ağ doğmaktadır. Bu küresel ağın içerisinde farklı gelişmişlikte bölgeler, kentler oluşmaktadır. Ulusal düzeyde dünyadan bağımsız siyasal ve ekonomik karar almak giderek zorlaşmaktadır (Tekinalp, 2005: 82). Bölgesel, yerel, kırsal vatandaşlık kavramları ortaya çıkmaktadır. A.B. vatandaşlığı gibi örnekler çoğaltılabilir. Buna karşı bir savunma mekanizması olarak popülist (halkçı) milliyetçi politikalar ortaya atılmaktadır. Birbirinin içine girmiş böyle bir dünyada dine, ırka, kültüre dayalı bir kale oluşturmak ve buna çoğulculuk ya da çokkültürlülük demek de tartışılabilir.

Batı Avrupalı büyük devletler, monarşiler ya da imparatorluklar tarafından değil kendileri giriştikleri savaşlarla ve ihtilallerle meydana gelmiştir. Avrupa'nın küçük ulusları diye nitelendirilen İsviçre, Hollanda, Belçika v.b. Batı Avrupa'nın büyük monarşileri kurulurken Germen halkının Kutsal Roma İmparatorluğu düşünden korunmuştur. Bu uluslar, Avrupa geleneğinin mirasçılarıdır (Schannapper, 1995: 76). Toplumsal bağ ilkesi uluslar çağında insanları bir arada tutmak üzere din ve hanedanlık bağının yerini alan siyasal güç olmuştur. Bu siyasal güç de ulustur. Ulus burada hem bir ideoloji hem de bir siyasal sistemdir.

Dünkü S.S.C.B. bir milletin başka milletleri yönettiği bir tür imparatorluk idi. A.B.D. ise aynı yapının farklı bir yöntemle korunduğu bir başka tür imparatorluktur. A.B. ise bu ikisinin daha gelişmişini, daha ileri uyarlamasını deneyerek Fransız–Alman ortaklığı temelinde yönetilen, güdülen milletler birliğini oluşturmaya çalışmaktadır. Dün, S.S.C.B.’nin milliyetçi karşıtı görüşlerini yayarak Rusçuluğun maskelenmesine hizmet edenler bugün farklı bir şekilde A.B.D.’nin ve A.B.’nin ırkçı, milliyetçi, sömürgeci hamlelerini yumuşatmaya çalışmaktadırlar (Mete, 2007: 147). Bu dün ve bugün kavramlaştırması aslında tarihin tekerrürlerden ibaret olduğunu anlatıyor ve senaryonun aynı ancak sadece aktörlerin değiştiğini gösteriyor.

Avrupa-merkezcilik, bütün halkların batı modeli ile gelişmeyi, düşünmeyi ve siyaseti taklit etmelerini talep ederken, aynı zamanda süreğen ve ayrık bir Avrupa mitini kurar. Sonuçları arasında, Avrupa-dışı toplumları, entelektüellerini sömürgeleştirerek bozmak, Avrupa akademik disiplinlerini alternatifler karşısında gözlerini bağlayarak yoksullaştırmak ve uluslar arası eşitsizlik sistemlerini meşrulaştırmak vardır. Bundan dolayı, Avrupa-merkezcilik açısından Öteki’nin dışlanması ve marjinalleştirilmesi önemlidir (Keyman, 2000: 262). Ötekiyi eritme eğiliminde olmadan, diğerlerini ötekileştirmeden, dünyanın geri kalanını da Öteki olarak adlandırmadan yerleşilen bir dünyada kaos ve çatışmalar da azalacaktır. Batıya ilişkin bu değerlendirmeleri bir yana bırakıp, Batının çevre ülkelerdeki çokkültürlülük deneyimlerine yönelik uygulamaları hatırlayalım. Bu geçmişten bugüne Batının tarihinde yer alan bir gerçeklik olarak değerlendirilmelidir.

Bosna-Hersek, çokkültürlü, çok dinli bir yapı idi. 1990’lı yıllarda Sırlar tarafından, bütün dünyanın çokkültürlülük tartışmalarını gündeme getiren batının da izlediği bir parçalanmaya sahne oldu. Etno-dinsel çerçevede bu gibi bir etnik temizlik de Çeçenistan’da yaşanmaktadır. Ruslar tarafından Çeçenler, Sırlar tarafından Bosnalılar, İsraililer tarafından Filistinliler farklı şekiller de olsa da, aynı kaderi paylaşmaktadırlar. Burada çokkültürlülük politikalarının işlevi sorgulanmalıdır. Bu çokkültürlüğü eleştirirken değinilecek bir konu olsa da kısaca burada da belirtilmesi gerekir. Samimi olmayan bir şekilde çokkültürlülük adı altında toplum içindeki özelde azınlıklar ile egemenler arasındaki güç ilişkileri gizlenmektedir ve bu noktada çokkültürlülük olumsuz bir rol üstlenir.

Avrupa’da kayda değer yaşanan bu olaylar Nazi Almanya’sındaki despotik olarak ırkçılık ile en üst seviyede yaşanmıştır. Bedelini, insanlık tarihinin ödemediği bu gibi birçok örnek verilebilir. İnsanlar o gün gaz odalarında katledilirken bugün ise bu farklı şekillerde yapılmaktadır. Bir zamanlar ve hala devam eden, Kafkaslarda Ermeniler, Gürcüler, Abazalar, Çeçenler ve Azeriler; Balkanlar’da Boşnaklar, Hırvatlar, Arnavutlar; Ortadoğu’da Filistinlilerin durumu etnik temizlik uğruna verilen savaşlar, kıyımlar, göçler, yakılan yıkılan yerlerde hep bir yabancı düşmanlığı sürüp gitmektedir. Irak’ta da aynı durum vardır. Nedense birlikte yaşamayı öğrenmiyoruz, birlikte yaşayan halkları da biz olmak uğruna harcıyoruz.

Ulus-devletler küreselleşme sonucunda iç ve dış politikalarında dikkatli olmalıdırlar. Asimile olmama ve direnme konusunda etnik ve diğer alt-kimliklere yeni olanaklar sunulurken bu tavır, belli bir kimlik temelinde inşa edilmiş olan ulus-devletin meşruiyetini zedelemekte ve iç gerilimler de yaratmaktadır. Sonuçta ulus-devlet temelindeki ortak bilinç zayıflatılarak tüketim temelli evrensel bir kültür yerine konmaktadır ve ulus-devlet zayıflatılmaktadır.

3.2.Avrupa’da Çokkültürlülüğün Kaynaklanan Sorunlar:

Çokkültürlülük sorunları çokkültürlülüğün ortaya çıktığı Avrupa’da yani gene Batı’da fark edilmeye başlandı. Çokkültürlü bir Avrupa ülkesi olan Belçika’da Hollanda’ca konuşa Flamanlar ile Fransızca konuşan Valonlar arasında ayrımlar ve çatlaklar var. Hollanda’da da durum farklı değil, bu nedenle çokkültürlülüğün pratikte çöktüğünü ve alt-kültürlerin zayıflatılması çözümünü ileri sürenler var ve bunlar Avrupa’da ırkçılığı tetikliyor. Örneğin Kanada’nın Quebec eyaletinde çoğunluğu oluşturan ve Fransızca konuşan azınlığın kültürel hakları ile Türkiye’deki Kürtlerin kültürel hakları konuları birbirinden farklıdır. Kürtler zaten azınlık değildirler Aleviler de aynı durumdadır azınlık değil kültürel zenginliklerdir.

Fransız banliyöleri kentsel şiddet vakalarının ev sahibidir. Banliyö kelimesi, “ban” otorite, güç anlamında ve “lieue” mekân kelimelerinin birleşiminden oluşur. İlk olarak 12. yüzyılda şehir merkezini çevreleyen surların dışında kalan fakat idari olarak merkezin otoritesine bağlı olan bölgeleri ifade eder. Şiddet, yoksulluk, isyan, tehlike, dışlanma, şehre ait olmama gibi olumsuzluklarla yüküdür. 19. yy.da sanayileşmeyle birlikte nüfusun artmasıyla bugünkü anlamında yani kent

merkezlerinin dışındaki yoğun yerleşim alanları anlamını kazanmıştır. Şehir dışındaki fabrikalarda çalışan işçileri kaldığı sağlıksız konutlarıyla banliyöler sorunlu bölgeler haline geldi ve yoksul kesimin kötü koşullarda yaşadığı çıkmaz sokaklar oldu. Tehlikeli bölgeler ve suç yuvaları olarak şiddet olaylarının hep artışı görüldü. Sonuçta Avrupa’da sosyal dışlanma kavramı yoksulluk üzerinde banliyölerde yükseldi (Yılmaz, 2006: 132–133). Sonuçta çokkültürlülük görünürde, farklı kültürleri, farklı kimlikleri, farklı dinleri yani tüm farklılıkları kucaklayan bir dünyada birlikte ve beraber yaşamak için uygulanan olumlu ve hoşgörülü bir tavidir.

Paris banliyölerinde yakılan ateşin gerisinde uzun bir sömürge tarihi olduğunu ve bu tarihin hukuksal olarak yurttaş ilan edilmiş insanların gerçekten yurttaş olabilmeleri önünde engel olarak bizzat bir zamanlar onları sömürgeleştiren tarafından dikildiğini biliyoruz. Bu isyanda o halde bir sömürge isyanının sembollerini, izini ve hikâyesini yakalayabiliriz. Ama öncelikle sömürgeleştirmenin Batı aklı içindeki anlamını ve bu akıl tarafından ötekileştirilenin durumunu kavramalıyız. Sömürgeleştirme, esas itibariyle kendi öznel aynılığını evrensel bir hakikat ilkesi olarak sunan Batı Aklının, bu aynılığın dışında kalanı başka ilan ederek onu değersizleştirme, kendi özneliğini önünde nesneleştirme ve ona tahakküm etmenin adıdır (Toker, 2005: 88). İnsan haklarının anavatanı olan Fransa’da geçmişte eşit hak ve özgürlük temelinde şekillenen bir ideoloji varken, bugün Fransa’da ise ırkçılıktan ziyade Avrupalı, Batılı olmak ve Doğulu, Arap yada Müslüman olmamak ile övünen bir ideolojik zihniyet var.

Çokkültürlülük sadece farklılıkların birlikte yaşaması ve barışın öngörülmesinden daha fazlası idi. Çünkü çokkültürlülük dünyadaki değişim ve gelişmelerle kendini yenileyebilen ve güncelleyebilen bir olgu halini aldı. Çokkültürlülük kavramı ile ilgili tartışmalarda aslında çokkültürlülüğün tam olarak anlaşılabilmesi sonucunda ortaya çıkan farklı görüşler olmaktadır.

Fransa dışlanma kavramının anavatanıdır. Fransa’da yoksulluğun ötesinde toplumsal eşitsizliklere işarete etmek için başvurulan temel bir yaklaşımdır. Fransa’da dışlanma kavramı Cumhuriyetçi geleneğin etkisiyle de toplumsal dayanışma duygusuyla toplumun kendisinin dışlanmanın bir sorumlusu olduğu devletin önlemlerinin de olduğu belirtilmektedir. Banliyölerde toplumsal, ekonomik ve mekânsal dışlamalar vardır. Toplumsal yapıyla uyumsuz olanların yani

marjinallerin zamanla entegre olabilecekleri düşüncesi artık yoksulluğun geçici değil kalıcı olduğunu ve toplumun bazı kesimleri tarafından “dışına itilen” bir görüşün olduğu üzücüdür. Banliyö sorunu denilince akla ilk gelen göçmenler olmaktadır. Farklılıklar ekonomik, kültürel, dini gibi her yönden olabilir (Yılmaz, 2006: 141). Banliyölerde şiddet olaylarının temelinde banliyölerde dışlananların toplumsal eşitsizliklere olan başkaldırısı yatmaktadır ve bu başkaldırı şiddete dönüşmüştür (Yılmaz, 2006: 148).

Belçika’da Valonlar ve Flamanlardan oluşan iki toplumlu yapı mevcuttur. Belçika’nın Kudüs’ü Brüksel, bölünme ve federalleşmenin ortasında kalmıştır. Belçika, federal bir monarşi\ demokrasiyle bölgelere ayrışmada temel ölçü olarak anadili kullanır. Bugün Belçika bölgesi 1830’da Hollanda egemenliğine karşı çıkan entelektüel seçkinlerin ve burjuva\aristokrasi işbirliği sonucu kurulmuştur. Fransız Devriminin ardından Belçika’nın Fransa İmparatorluğu yönetiminde kalması topluma eğitilmiş tabakaları yerleştirdi ve bu yüzden Belçika Krallığı’nın dili de Fransızca olmasına neden oldu. Büyük şehirlerde ticaret ve zengin iş adamları tarafından tüccar ve yönetici kesim tarafından Fransızca kullanılıyordu. Bölgesel lehçelerde de farklılıklar vardı. Bütün bu dil sınırları ve Fransız kültüründe kalan Belçikalılar gerginliklere karşı iki toplumun birbirlerinin dillerini konuşma yolunda bugün istekli oldukları görülebilir. (Pınar, 2006: 283–285). Farklılıklar o gün bu gibi bazı toplumlarda dil ile belirlenmekteydi ve tarihsel süreçte bugüne kadar gelindi.

Fransa’da etnik ve kültürel farklılıkların tanınması konusundaki tartışmalar 1980 yılında başlamıştır. 1980’li yılların sonunda Fransa’daki siyasi ve ekonomik sorunlar ile Avrupa entegrasyon süreci, göç konusuyla gündemin ilk sırasına yerleşmiştir. Fransız sistemi yabancıların, kurulu toplumsal düzene entegre edilmesi temeline dayandırılarak ve böylece çokkültürlü toplumdan uzaklaştırılarak Fransız tipi bir eritme potası oluşturulmuştur. Dolayısıyla Fransız modeli farklı cemaatlerin birlikte varlığını sürdürdüğü Amerikan tarzı bir cemaatleşmeden farklıdır. Fransa’daki cumhuriyetçi ideolojinin önemini hala koruduğunu söyleyebiliriz. Fransa kendini çokkültürlü bir toplum olarak görmemektedir. Fransa’da kültürel farklılığın fiziksel mevcudiyetine rağmen kavramsal yokluğa mahkûm edilmesinin nedeni ülkede kökleşen cumhuriyetçi ulus-devlet modelidir (Altınbaş, 2006: 56).

Birbirinden farklı toplumsal gurupları bir arada tutmanın yolu sadece çokkültürlülük olarak algılanmamalıdır. Rasyonel ve mantıklı birçok yol yani alternatifler de vardır bunlardan biri de örneğin “yurttaşlık modeli” alternatifidir.

Avrupa Birliği kendi içine kattığı yahut Avrupa’ya göç edenlerin Avrupa idealine sahip çıkmalarını, bu ideali benimseyip içselleştirmelerini beklemektedir. Başka bir ifade ile Avrupa, kendini dışarıya karşı güvende hissetmediğinden içine aldığı her yabancı unsuru kendisine benzetmek ve onu içselleştirmek istemektedir. Dolayısıyla “Avrupa Düşüncesi” bir “entegrasyon” sürecini imleyerek bireylerde somutlaşır. Bir felsefi geleneğe ve düşünceye sahip olmayan Avrupa kaçkınlarının\ kaçaklarının kurduğu Amerika ve Kanada ise böyle bir kaygıyı taşımamaktadır. Çünkü söz konusu her iki ülke ve coğrafya, dışarıya karşı kendilerini korunaksız veya güvensiz hissetmezler ve bundan dolayı da herkesin varolan kültüre entegre olmaları için özel politikalar üretme ihtiyacını gerekli görmezler (Bağlı- Özensel, 2005: 70).

Avrupa’ya dönüp bakarsak çokkültürlülük Almanya, Hollanda, İskandinav ülkeleri ve İngiltere tarafından benimsendi. Bu bir zorunluluk değildi ama bu ülkelerde yaşayan nüfusun önemli bir bölümü bir zamanlar bu ülkelerin sömürgeleri olan ülkelere yada göçmen işçi olarak gelip yerleşmiş insanlardan oluşuyor... Avrupa’da çokkültürlülük modelinin yeniden gözden geçirilmesi gündeme geldi. Siyasi çevreler ve entelektüellerden yükselen sesler, mekânsal ve kültürel bölgelerde yaşayan farklı etnik ve dini guruba mensup vatandaşlarının yaşamlarının daha iyi anlaşılması gerektiğini dile getirdi. Fransa’da hükümet, gettolarda yaşayanları entegre etmek için yeni politikalar ararken de Türkiye’de bazı guruplar etnik kimliklerini öne çıkararak çokkültürlülük projesine tutunmaya çalışıyor ve kültürel farklılıklarından farklı hukuki uygulamalar ve siyasi talepler üretme çabasına giriyorlar ve bu çabalar siyasi ve hukuki ihtilaflar yaratabilir (Narlı, 2005: 19). Bu konuda karşılıklı samimiyet olmazsa tartışma ve çatışmalar zaman zaman yaşanabilmektedir.

Fransa’da etnik ve kültürel farklılıkların tanınması konusundaki tartışmalar 1980 yılında başlamıştır. 1980’li yılların sonunda Fransa’daki siyasi ve ekonomik sorunlar ile Avrupa entegrasyon süreci, göç konusuyla gündemin ilk sırasına yerleşmiştir. Fransız sistemi yabancıların, kurulu toplumsal düzene entegre edilmesi

temeline dayandırılarak ve böylece çokkültürlü toplumdan uzaklaştırılarak Fransız tipi bir eritme potası oluşturulmuştur (Altınbaş, 2006: 56). Dolayısıyla Fransız modeli farklı cemaatlerin birlikte varlığını sürdürdüğü Amerikan tarzı bir cemaatleşmeden farklıdır. Fransa'daki cumhuriyetçi ideolojinin önemini hala koruduğu söylenebilir. Fransa kendini çokkültürlü bir toplum olarak görmemektedir. Fransa'da kültürel farklılığın fiziksel mevcudiyetine rağmen kavramsal yokluğa mahkûm edilmesinin nedeni ülkede kökleşen cumhuriyetçi ulus-devlet modelidir. Örneğin, İngiltere'de ırkçılık olgusu sadece köken olarak değil kültürel olarak insanlara ayrımcılık yapılmasıdır.

Batı'da insanlar çokkültürlülük sözcüğüne giderek kuşkuyla yaklaşmaya başlıyorlar, çünkü bu proje, çalıştıkça Müslümanları batı dünyasında daha etkili veya görünür hale getiriyor. Müslümanlar daha fazla görünür hale geldikçe Batı'da insanların aslında “gerçekten de farklı olan” bir kültürü görmeye hiç de hazır olmadıkları anlaşılıyor. Çokkültürlülüğü teorik olarak çok hoş karşılayan ve yücelten modern toplumun bunu pratiğe döktükçe sergilediği hazımsızlık Taylor'u modern toplum hakkında tam bir hayal kırıklığı çizgisine getiriyor (Aktay, 2007: 3). Çokkültürlülük projesinin Avrupa'da iflas ettiği ve birçok ülkede ırkçılığı ve milliyetçiliği canlandırdığı bir gerçektir örneğin Almanya'da yada Hollanda'da meydana gelen aşırı milliyetçi eylemlerin büyüyerek farklı boyut kazanması toplumda insanların çokkültürlülük ile uyum sağlayamadığını gösterir.

Farklı çok kültürlü bir diğer model olarak Malay, Hintli ve Çinlilerin yaşadığı Malezya örneği de Avrupa dışındaki farklı çokkültürlülük uygulamalarındandır. Örneğin Osmanlı yönetim sistemindeki ya da A.B.D.'deki çokkültürlülük örnekleri Avrupa çokkültürlülüğünden farklıdır. Ama tekrar Avrupa'ya dönüp bakılırsa çok kültürlülüğün Almanya, Hollanda, İskandinav ülkeleri ve İngiltere tarafından daha kolay benimsendiği fark edilebilir. Çünkü bu ülkelerde yaşayan nüfusun önemli bir bölümü bir zamanlar bu ülkelerin sömürgeleri olan ülkelere ya da göçmen işçi olarak gelip yerleşmiş insanlardan oluşmaktadır.

1982'de Sosyal Davranış Araştırmalarında tespit edilen İngilizlerin Asyalılara aşırı bir önyargı besledikleridir. Aynı zamanda bütün grupların kabul ettiği gerçek Asyalılara ya da Müslümanlara karşı beslenen ön yargının diğer bütün etnik, ırksal veya dini gruplara beslenenden daha fazla olduğudur. Bu günümüz ırkçılığının

da bazı çelişkilerini açıklamaktadır. Kültürel-ırkçılık kavramı ortaya atılarak artık kültürel farklar esas alınarak ırkçılığa maruz kalan gruplara uygulanan kültürel asimilasyon ve marjinalleştirme politikalarının mantığı çözülebilir... Meselenin bağlamına ilişkin olarak ortaya şu sonuç çıkmaktadır yani İngiltere’de bu bağlamda sonunun Avrupai olmaktan çok ulusal yerel olduğu söylenebilir (Moodod, 2004: 59–60). Aynı şekilde Fransa da bu bağlamda değerlendirilebilir.

Yaklaşık yirmi yıldır Fransız banliyölerindeki bir takım huzursuzluk ve şiddet eğilimleri gözlenmektedir. Bunu anlık bir kışkırtma ya da birkaç yıllık bir siyasi duruma bağlamak doğru olmaz. Banliyöleri bugünkü yaşanmaz hale getiren neden aslında geçmişte aranmalıdır. “Dışlanma” yaklaşımı yoksulluk olgularına işaret etmede kullanılan kavramsal araçlardandır. Sosyal dışlanma Avrupa’da yoksulluk, marjinallik kavramlarından daha öncelikli bir yerdedir. Toplumsal bütünleşmeden sorumlu kurumların yeteriz işleyişine işaret eden çok boyutlu bir kavramdır. Fransa’da ise dışlanma kavramı oldukça özel bir konuma sahiptir çünkü bu kavramın ana vatanı Fransa’dır. Fransa’da toplumsal eşitsizliklere işaret etmek için başvurulan bir kavramdır. Fransız banliyölerinde sadece göçmenler ikamet etmektedir. Göçmenler ise Fransa’nın sömürgeci geçmişinden kalan mirasıdır. Fransız vatandaşı olsalar dahi tüm vatandaşlık haklarından eşit oranda yararlanma anlamında bire bir Fransız vatandaşı değillerdir (Yılmaz, 2006: 141). Göçmen kökenli vatandaşlar etnik bir ayrımcılıkla karşı karşıdadırlar. Hem ekonomik açıdan hem de sosyal açıdan dışlanmaya uğramaktadırlar. Banliyölerdeki şiddet olaylarının temelinde ise dışlanan nüfusun toplumsal başkaldırısı yatmaktadır. Etnik ayrımcılık ve sınıfsal dışlamanın kentsel mekânda da gerilme neden olduğu giderek artan ayrışmalar ve şiddet içeren gerilimler sonucunda banliyöleştiği gerçektir.

Bugün Hollanda’da göçe sınırlandırmalar getiriliyor, vatandaşlık koşulları zorlaştırılıyor, entegrasyon sınavları uygulanıyor, sınır dışı etme şartları kolaylaştırılıyor. Hollanda’daki sorunun temelinde ırkçılıktan çok aşırı korkuya dayanan uygulamalar olduğunu söylemek mümkündür. Parlamento’da yapılan tartışmalarda ülkenin çok-kültürlülük ve entegrasyon politikaları sorgulanarak, çok-etnikli toplum yaratma projesinin başarısız olduğu sonucuna varıldı. Ülkenin alt-kültürler tarafından bölündüğü, kutuplaşma riskinin ortaya çıktığı ve Müslümanların Hollandalılaştırmanın önünde engeller oluşturduğu ileri sürülüyor. Hoşgörü kültürünün

suiistimal edilmekte olduğu ve bundan sonra Hollanda kùltürüne açık olmayan “farklı” kùltürdeki insanlara daha dikkatli yaklaşılabileceğinin ifade edilmesi ve buna benzer birçok nedenden dolayı Hollanda’da çokkùltürlülük düşüncesinin sonuna geldiğii düşünülüyor.

Sosyolojik bir tartışmaya girersek, “kùltürel farklılıklara rağmen uzlaşma ve demokratik kùltürün olgunlaştığı bir sistemde nasıl yaşayabiliriz” sorusuna iki yanıt bulunabilir. Bu tür bir soru bugün A.B. ülkelerinin de gündemindedir. İki model vardır: Birincisi, her bir vatandaşın vatandaşlık bağı ile bağılı olduğu ülkenin hukuk sistemini ve hukuk birliğini kabullenmesi, kùltürel farklılıklar ve bunlarla ilgili haklar sorununu bireysel haklar çerçevesinde dile getirerek sorunlara çözüm araması. İkinci model ise kùltürel farklılıklara mekânsal ve kùltürel açıdan toplumun tümünden ayrılmış bölgelerde yaşayan çokkùltürlülük modeli. Bu model kùltürel ayrılmışlık ve farklı hukuk uygulamaları gibi siyasi bir talebe yol açabiliyor. Türkiye’de ulusal kimlik oluşurken entegrasyon modeli benimsenmiştir. Ancak bu kesinlikle asimilasyon olmamıştır. Vatandaşlar kùltürel farklılıklarını ifade edebilir, korur ama siyasallaştıramaz (Narlı, 2005: 18).Toplumda kendiliğinden bir gereklilik olarak ortaya çıkan çokkùltürlülük ideolojisi bireyler tarafından toplumsal bir ihtiyaç ise toplum tarafından özümseilir. Tek çözümü çokkùltürlülükte gören farklı kùltür ve kimliğe sahip devletler de bu projenin amacından uzaklaştığını fark ettiğinde farklı çözümlere de başvurabilir.

3.3. Türkiye’de Çokkùltürlülükten Kaynaklanan Sorunlar ve Kritisğii:

Uluslar arası alanda bir etnik kimlik yaratılmasına en tipik örnek Kürt kimliğidir. Türkiye’deki Kürtlerin ortak bilinç geliştirme süreçleri yalnızca Türkiye’nin iç dinamikleriyle açıklanamaz. Avrupa ve Amerika’daki üniversitelerde Kürt Çalışmaları kürsülerinin oluşturulması, derneklerin, radyo ve televizyon kanallarının kurulması ve daha öncesinde Irak’taki Kürtlere yapılan kötü muamelenin dünya gündemine taşınması, bu kimliğin ortaya çıkış sürecinin aslında küresel düzeyde olduğunu göstermektedir... Türkiye’de yalnızca etnik değil dinsel açıdan da bir kimlik parçalanması söz konusudur... Yeni ortaya çıkan veya daha önceden var olup sesini duyuramamış olan alt-kùltürel kimlikler küreselleşmenin sağladığı iletişim olanakları sayesinde güçlenerek eşitliğe dayalı yeni düzenlemeler

ve üst-kimlik talebinde bulunmaktadır. Ancak ulusal kimliğin sorgulanma sürecinde farklı gurupların kültürel taleplerini bağdaştırabilecek yeni ve birleştirici kimlik oluşturma çabaları yeni siyasal sorunlara neden olmaktadır (Özdemir, 2006 : 192). Bu noktada kimlik parçalanması toplumu çeşitlendirerek daha çoğulcu bir yapıda olumlu yönden değerlendirilirken diğer taraftan da siyasal yapı ve toplumsal değişime uyum sağlayamadığında ise sorunlara neden olabilir.

Türkiye'nin coğrafi konumu, siyasal-politik niteliği, sosyal yapısı, tarihsel özellikleri itibariyle alt kültürel değerlerinin de ayrılıkçı eğilimleri göz önüne alındığında bu bir tehdit oluşturmaktadır ama tam tersine bunun merkezi ve milliyetçi özellikleriyle bir bütünleşme ve birleşmeyi de mümkün kılması olanağı da vardır. Merkezin zayıflamasıyla bir parçalanma sürecinin beraberinde gelmesi söz konusudur ancak Türkiye için bu bir ihtimaldir.

Türkiye'de bir Kürt sorunundan söz edilebilir mi tartışılır çünkü farklı sorunlar, Kürt sorunu olarak lanse edilerek bu alanda genel bir kanaat oluşturulmaya çalışılmaktadır. Sorun vardır fakat boyutları ve görüldüğünün ardında gerçekten daha önemli ve dikkatli olunması gereken hassas bir toplumsal ve kültürel gerçekliği saklayan yüzü vardır.

Kürt sorunundan ziyade aslında Kürtçülük sorunu vardır. Aşırı Kürt milliyetçilerin savunusundan ve kışkırtmasından kaynaklanan ve bazen Kürt aydınlarınca da desteklenen bu sorun giderek daha farklı boyutlar kazanmaktadır. Kürtler, diyalog ve uzlaşmayı dillerine dolamalarına rağmen, olayları somutlaştırıp çözmekten ziyade ideolojik olarak Kürt kimliğini güçlendirmeyi isteyerek ekonomik, siyasi, politik olarak daha güçlü olmayı hedeflemektedirler. Kürt halkı uzlaşma ve diyalogu istemektedir ancak Kürt sorunu Türkiye'de bugün PKK ile silahlı bir çatışma sorunu olarak kısırlaştırıldığı için gerçekten Kürtlerin kültürel sorunları masada değil dağlarda, silahlı çatışmalarla yıpratılmaktadır. Önemli olan bir arada barış içinde yaşamaksa huzuru bozarak çatışma ortamı yaratılmamalıdır ve bu da birlikte yapılmalıdır.

Çokkültürlülük bu bağlamda genelde Kürt kimliği ve Kürt sorunu olarak ele alınmaktadır. Geçmiş tarihsel tecrübeler yada ekonomik nedenlerle göçlerden kaynaklanan etkilerle dışsal faktörler tarafından şekillendirilen, içte de dini ve kültürel kimliklerin etkisiyle farklı kültürel kimliklere ve azınlık guruplara karşı

uzlaşmayla oluşturulan Türkiye'nin, çokkültürlülük ile ilgili olarak izlediği tavrı tartışılmaktadır.

Türkiye'de "Türk devletine vatandaşlık bağıyla bağlanan herkes Türk'tür." Bu, milletin sosyolojik anlamına uygun bir ifade ve burada bir sorun yok ancak sorun şuradadır. Anayasanın hukuk düzeninin de dışında bir sorun var. Etnik ya da mezhep içerikli talepler Lozan'da olduğu gibi bir azınlık statüsüne girmek isteyebilir. Azınlık statüsünde kalmak bir dışlamadır aslında ve bireyler dışlanmak istiyorlar. Oysa anayasa ve hukuk sistemi genel olarak bireyi ve bireysel hakları yüksek bir değer olarak korumak istiyor.

Türkiye'de bir Kürt sorunun varlığından söz edilemez bu sorunun adı Kürtçülük sorunudur. Terörü de etnik Kürt sorunu doğurmuştur yanlıgısına düşülmektedir ancak bu doğru değildir çünkü bir kişi veya gurubun etnik kimliğinden dolayı hak arama mücadelesini silahla değil demokratik yollarla çömesi gerektiği unutulmamalıdır. Alevi yada Ermenilerin de birtakım etnik kimlik sorunları olmasına rağmen şiddet ve silahla bu sorunlarını çözmemişler.

Örneğin, Aleviler dini kimliklerinden dolayı herhangi bir şiddete başvurmamışlardır. Türkiye'de Kürt sorunu Türk kimliği karşıtı bir temel üzerine kurulmuştur. Bunun adına ister Güneydoğu sorunu diyelim, ister Kürtçülük sorunu ister Kürt sorunu ama Kürt ırkçılığının en fazla Kürtlere zarar vereceği gerçeğinin yanında Türk ırkçılığını da tahrik ve teşvik etmesi ihtimali de tehlikelidir.

Türkiye, Anadolu ve Trakya 1912'ye kadar geniş bir multietnik Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olagelmıştır. Müslümanlar ve nüfusun yüzde yirmisini oluşturan Hıristiyanlar Türkiye'de bir arada yaşıyorlardı. 1927'de ise yani on beş yıl sonrasına baktığımızda ülkede Hıristiyan nüfusu yüzde 2.64'lere kadar düşmüştü (Çağaptay, 2002: 218). Osmanlı İmparatorluğunun dağılışı esnasında Türklerin yanı sıra bağımsızlığını kazanmış Balkan devletlerinde kıyımla karşılaşan Boşnak, Sırp, Rum Makedon, Arnavut ve Bulgar Müslümanlar da dâhil olmak üzere pek çok Osmanlı Müslüman'ı Anadolu'ya akın etti. Bunlara ek olarak Karadeniz havzasından Türkler, Çerkezler ve diğerleri Anadolu'ya geldi. Bunlar da 18.yy.ın sonlarından beri Güney Rusya, Kırım ve Kafkasya'da süregelen Rus yayılmacılığından kaçıyorlardı. Göçmenler, Türkiye'nin yerli Türk, Kürt, Arap, Gürcü ve Laz Müslüman gruplarına katıldılar ve Anadolu'nun Türk ve Müslüman demografik temelini Hıristiyan

topluluklar pahasına güçlendirdiler. Yaşanan bu nüfus değişiklikleri üzerine 1920'lere gelindiğinde Türkiye, geniş ölçüde Türk ancak aynı zamanda multi-etnik bir Müslüman çoğunluğun evi haline gelmişti. 1920'ler ve 1930'lar boyunca, çoğu Balkanlar olmak üzere, Ege adalarından, Kıbrıs'tan, Hatay'dan, Ortadoğu'dan ve Sovyetler Birliği'nden göçler ile Türkiye'ye göçmenler gelmeye devam etti. Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli bölgelerinde yaşayan Türkler ve Müslümanlar, yuva olarak gördükleri bu ülkeye geldiler. Göçmenlerin büyük kısmı, anavatanlarında taciz ve ayrımcılığa uğrayan Balkan Türkleri ve Müslümanlar oluşturuyordu (Çağaptay, 2002: 219). Tüm bunlar göz önüne alındığında bir ulus-devlet olarak Türkiye bazı meselelerle uğraşmak zorunda kalacaktı. Özellikle bu nüfustaki Türk olmayan Müslümanlar arasında en göze çarpanı Kürtler idi. Türkiye bunu iskân politikalarıyla aşmaya çalışmıştır.

Türkiye'nin 1920'ler boyunca Kürtleri yer değiştirmeye zorlama yoluna gitmesi asi unsurları bastırmak istemesinden kaynaklanıyordu. Örneğin 1927'de Ağrı bölgesinde çıkan bir ayaklanmanın ardından hükümet 1097 sayılı kanunu çıkartmıştır. “Şark Beyazıt Ağrı vilayetlerinden bin dört yüz kadar şahsın... Garp vilayetlerine nakli... Seyahatlerinde serbesttirler ancak Doğu'ya dönmeyeceklerdir...” şeklindeki iskân politika örnekleri vardır. Türk kültürüne bağlı olmayan göçbeleri toplu olmamak üzere kasabalara serpiştirme suretiyle Türk kültürlü köylere dağıtıp yerleştirmeye yetkili İçişleri Bakanlığı idi...Türk kültürüne bağlı olmayan ve Türk kültürüne bağlı olup da Türkçeden başka dil konuşanlar hakkında, harsı, siyasi, inzibati ve içtimai sebeplerle Bakanlar Kurulu lüzumlu görülen tedbirleri almaya mecburdur. Toptan olmamak şartı ile başka yerlere nakil ve vatandaşlıktan çıkartmak da bu tedbirler içindedir. Göçmenlikte yasak getirilen, izin verilen ve verilmeyen kimseler şu şekilde özetlenebilir. Türk kültürünü paylaşmayan yerleşik kimseler ile Türk kökenli olmayan göçebe bireyler göçmen olarak kabul edilmemektedir. Bunun yanında Türk kökenli yerleşik veya göçebe bireyler ile Türk kültürünü paylaşan yerleşik kimselerin göçmenliklerine izin verilmektedir (Çağaptay, 2002: 227). Özetle burada temel unsur Türklük ve Ziya Gökalp'ın terimi olan “Türk Kültürü” merkeze alınmıştır.

Türkiye'de ise çokkültürlülük denilince akla gelen Kürt, Ermeni ve Alevi gibi kimliklerin kültürel farklarından dolayı belli öneme sahip konuları ön plana

çıkılmaktadır. Özellikle Kürt meselesinin kültürel dayanağı olarak çokkültürlülük bağlamında sorunun çözümü dillendirilmektedir ancak Kürt meselesi çok boyutlu bir meseledir. Türkiye’de Kürt kültürü elbette vardır. Türkler ve Kürtler arasındaki kültürel alış-verişlere bakıldığında senelerce birlikte yaşamının verdiği tarihsel tecrübeye benzerlikler görüldüğü gibi farklılıklar da görülür. Ancak farklı kültürel unsurlara sahip olunması yadırganmamalıdır çünkü Türk kültürü ile diğer Çerkez, Roman, Türkmen kültürleri arasında da benzerlik ve farklılıklara rastlanmaktadır. Kürt kültürü ise bu noktada üzerinde fazla durularak konu farklı boyutlarda şekillendirildiği için sorun haline getirilmektedir.

Kürt sorunu denilince akla gelen sadece çokkültürlülük yani kültürel farklılık değildir bunun yanında terör de Kürt sorunu ile birlikte ele alınmaktadır. Kürt sorunu çok boyutlu bir sorundur ve çözümünde çokkültürlülük bize yardımcı olabilir ama sorunu tamamen çözecek güce sahip değildir. Kürt meselesi olarak farklı şekillerde de adlandırılan Türkiye’deki bu sorunun etnik kökenli olmamasına rağmen bu konuda tartışmalar ırk temeline dayandırılmaya çalışılmaktadır. Kürt sorunu Türkiye’de kültürel farklılıklara dayandırılan bir sorun olarak etnik ve ırkçı yanı kullanılarak olay farklı şekillerde lanse edilmektedir. Kürt sorununa ırkçı ve etnik merkezli bakılarak kafatasçılık yapıldığı iddiaları bugün için geçerli değildir. Geçmişte meydana gelen bazı olaylarda da hiçbir zaman soykırım şeklinde olmayan sorunlar yaşanmıştır ama Türk ve Kürt ayrımı dillendirilerek bir siyasi ve kültürel çatışma ortamı yaratılsa da bugün ötekileştirilen ve dışarıda görülen bir ırk yada kültür yoktur.

Farklılıklarla ilgili olarak dini farklılıklardan Alevi sorunu yada Ermeni sorunu, azınlık ve göçmen sorunları da Türkiye’de çokkültürlülük bağlamında genel olarak ele alınan ve dillendirilen konulardandır. “Kürt Sorunu” özelinde aslında Alevi, Ermeni ve Kürt kökenli vatandaşlar da farklılıklarıyla ilgili problemler yaşamaktadır.

Türkiye üzerinde özellikle 1980’li yıllardan sonra başlayıp 1990’lı yıllarda yoğunlaşan ve günümüze kadar devam eden bir propaganda ortaya çıktı. “Türkiye bir mozaiktir. Türkiye’de kırk türlü etnisite vardır.” şeklinde başlayan kırk yediden altmış yediye kadar etnisite sayılıyordu. 1980’lerde Türkiye’deki siyasi mücadelelerin üslup bozukluğunun beslediği bir ortamda herkes bir şekilde etnisite

ile bağlantılı olarak mozaik kültür kavramını kullanmaya başlamış idi. Bir gurup da “Türkiye bir mozaik kültür ülkesidir; mozaik kültür bizim zenginliğimizdir.” demeye başlamıştı. Bizim seksen yıldır “milli kültür” diye öğrendiğimiz şey meğer mozaik kültürmüş ya da yamalı bohça imiş de haberimiz yokmuş. Burada yeni bir kavramla karşılaşılmaktadır. Bu kavram mozaik kültür kavramı ve bize pek de yabancı olmayan bir kavram. Peki, nedir bu mozaik kültür? Gerçekten Türkiye bir mozaik kültür ülkesi mi? (Köseoğlu, 2007: 13). Mozaik kültür ana kültür içindeki etnisitelerin kültürel varlıklarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Mozaik, bağımsız farklı kültürlerin bir arada yaşamasıdır. Birbirinden bağımsız farklı kültürler yan yana yaşıyordur örneğin Sovyetler döneminde Rusya mozaiktir. Çünkü Rus kültürü vardı ve devam ediyordu, canlıydı yani edebiyatı, musikisi, milleti vardı. Bunun yanında Türkmen kültürü, Azeri, Kazak kültürleri de vardı ve hepsi canlıydı yani yaratıcılıklarını devam ettiriyorlardı. Kendi kültürlerini inşa edip, eserlerini vermeye devam ederek bir arada yaşıyorlardı. İşte bu mozaiktir. (Köseoğlu, 2007: 19).Gerçekte bir ülkenin etnik mozaik olabilmesi için bilimsel olarak nüfusunun yaklaşık %35-40'nın farklı etnik unsurlardan meydana gelmiş olması gerekir. Yoksa kendi çıkarlarına göre bir ülkeyi elma ve armutları karıştırarak Sünni, Şii, Alevi, Kürt diye ayırmanın bilimsel bir anlamı yoktur. Bu şekilde bir tarafta din bir tarafta etnisitenin olmasının anlamı sömürmek için bölmektir. Bunu savunanlar da buna itiraz edenler de vardır.

Unutmayalım ki, çokkültürlülüğün bir ülke için zenginlik olup olamaması, o ülkenin, o toplumun özelliklerine ve koşullarına bağlıdır. Örneğin çokkültürlülük bir zenginlik ise S.S.C.B. Çekoslovakya, Yugoslavya neden bölünüp dağıldılar çünkü şartlar ve ülkenin yapısı uygun değildi. Özetle bu örneğin yanında farkın anlaşılması için Avrupalıların çokkültürlülük ve etnik çeşitlilik konusunda neler yaptığı şu noktada hatırlanmalıdır. Almanya “Yabancılar Politikası”, Fransa “Göçmenler Politikası”, Hollanda “Azınlıklar Politikası” adı altında farklılıkları ve çokkültürlülüğü kabul etmeyip asimilasyona ve sınır dışı etmeye çalışmaktadırlar.

Türkiye’de ise son yıllarda sıklıkla kullanılan kavramlar için dikkatli olunmalıdır. Dünyada farklı görünümleri olan çokkültürlülüğe Türkiye’de olumlu bir işlev kazandırılmalıdır. Çokkültürlülük kullanılarak ulus-devlet olan Türkiye’nin parçalanmasına yol açabileceği konusundaki endişeler de artarak devam etmektedir.

Son günlerde de Türkiye’de “Türkiyelilik”, “Mozaik Kültür” “Çokkültürlülük” v.b. gibi birçok kavram kullanılmaktadır. Bu kavramları sık sık kullananlar ve bu kavramlara karşı çıkanlar da vardır. Önemli olan ve dikkat edilmesi gereken bu kavramları birilerinin çıkarları için kullanmamak, radikal şekillerde kullanarak olumsuz işlevler yüklememektir. Bu konuda hassasiyetler olduğu için daha dikkatli olunmalıdır.

Batı evrenselciliğini yeniden üretecek şekilde kültürler arası benzerlikleri ve farklılıkları keşfetmek için ötekiye dikkate almak zorundadır. Öteki söylemsel bir kurgu olarak Avrupa kültürünün kendisini gözükmeyen bir benlik çeşidi olarak Şark karşısında konumlandırarak güç ve kimlik kazanmasıdır. Avrupalıların ilerleme anlamındaki zafer öyküsüne bağlı olarak hâlihazırdaki kurulu olan batılı olmayan kültür sınıflandırılması şeklinde öteki ne olduğundan ziyade ne olmadığı açısından tanımlanmaktadır. Bugün küresel etkileşimin yani dünyadaki bu durumun temelinde kültürel homojenleşme ve kültürel heterojenleşme arasındaki gerilim vardır. Aynılık ve farklılığın kendilerini güçlendirmek için karşılıklı olarak birbirlerinin unsurlarını yok etme siyaseti ile yerelin evrensel ile asimile edilmesi vasıtasıyla evrensel ve yerel arasındaki paradoksal ilişki ortaya çıkmıştır.

Kültürel bakımdan çoğulcu bir yapıya sahip olan her siyasal toplum aynı türden sorunlarla karşılaşmaz. Çözüm arayacağı sorunlar da birbirinden farklıdır. Ülkemiz bu bakımdan oldukça avantajlıdır. Çünkü farklı kültürlerin çok uzun zamandan beri aynı coğrafyada barış içinde yan yana yaşamış olmaları, bu açıdan mevcut olan sorunların, ülkeyi çatışmaya sürükleyecek, iç savaşa yol açacak boyutta olmadığına delil teşkil edebilir.

Buna karşın, özetle söylemek gerekirse, ülkemizde bugün, siyasal bakımdan rahatsızlık verici boyutta görülen ve sosyal bir gerçeklik olarak karşımızda duran kültürel çoğulculuğun potansiyel sorunları adeta patlamaya hazırlanan bir bomba gibi olduğu da unutulmamalıdır. Teorik çalışmaların, kavramların kaygan zemininde yürüyen, her yanıla tartışılabilir olma handikaplarını bünyesinde barındıran özellikleri bütünüyle bu çalışma için de geçerlidir. Bu nedenle çalışma teorik bir tez olarak tamamen tartışmaya açık bir şekilde ortaya konulmuştur.

Diğer bir sorun olan kimlik parçalanması sorunu da siyasal istikrarsızlık yaratma potansiyeli taşıdığı için bir güvenlik sorunu olarak da nitelendirilebilir.

Özellikle Türkiye gibi kültürel kesişim noktalarında, medeniyetlerin buluştuğu coğrafyadaki ülkelerde sorunlar daha fazladır.

Bugünün toplumsal sorunları ve toplumsal talepleri Türkiye’de de farklılaşmaktadır. Bu bağlamda örneğin, Türkiye’de etnik, dinsel ve diğer alanlarda yaşadığımız kimlik talepleri ulusal zaman-mekân boyutu ön plana çıkartılarak çözülememektedir. Bu taleplere devlet egemenliği ve ulusal kimlik söylemleriyle yaklaşan devletçi zihniyet ise bu taleplerin yanıtına değil tam aksine körüklenmesine ve köktenci/toplulukçu siyasal stratejilere eklenmesine yol açıyor. Globalleşme/küreselleşme ve toplumsal değişim ilişkiselliğini tanımak bu anlamda kimlik farklılık taleplerini “ulusal sonrası toplumsal biçimler” olarak tanımlamayı, bu talepleri toplumsal olgular olarak görmeyi ve bu taleplere dönük demokratik stratejiler geliştirmeyi sağlayabilir (Keyman, 2004: 37). Bu konu iki tarafı keskin bıçak gibi çok hassas bir konudur ve getirilen çözüm önerileriyle orta noktada buluşmada gayretler olsa da samimiyet gerekir.

Keşke Osmanlı tarihsel tecrübesinden sonra “Bizde sorun yok. Hoşgörü de, insanlık da bizde. Avrupa kendisine baksın” denilebilseydi... Ama din, dil ve kültür farklılıklarından kaynaklanan Türkiye’nin sorunları var. Üyesi olmak için kapısını aşındırdığımız Avrupa Birliği bu alanlardaki sorunlarımıza sürekli dikkat çekiyor. Nedir bu sorunlar? İnançlar karşısında devletin tarafsızlığı ile dinin devlet çatısı altında örgütlenmesinin getirdiği sorunlar vardır. Başörtüsü vb. alanlardaki yasaklar ve buna bağlı tartışmalar hala devam etmektedir. Türkiye’de alt kimliklere saygı anlayışının yayılması ve alt kimliklerin kendini geliştirme alanlarının açılması için daha yapılması gereken çok şey vardır. Aynı şekilde alt kültürel kimliklerin üst kimlikle çatışmaması için de yapılması gerekenler vardır.

Çokkültürlülük Türkiye’de mozaik değil aslında bir Ebru tablosu gibidir yani farklı renklerin birbiriyle karışıp iç içe geçtiği bir sanat eseri şeklinde nitelendirilebilir. Mozaikte farklılıklara sınırlar çizilmektedir ancak Ebru eserlerindeki benzetmeyle Türkiye’deki farklı kültürler bir biri ile adeta harmanlanmış ve tüm renkler ahenk ve uyum ile karışmış ve bir eser oluşturmuştur. Türkiye’de farklılıkları içselleştirerek bir biriyle iç içe geçmiş bir Türkiye tablosu görülmektedir. Karmaşık renklerin ahengindeki ebru tablosu gibi Türkiye’de de farklılıkları birbirine yaklaştıran bir uyum oluşturulmalıdır. Bunun için Ebrunun

manevi yönü hoşgörü ve huzur yansıtılarak gerçekten bir sanatın suyla saf ve güzelliği ortaya çıkartılmaktadır. Kültürler tarih boyunca kendi sınırlı dünyaları içinde doğup gelişmemişlerdir başka toplumların kültürleriyle de alış verişte bulunmuşlardır. Bu kültürler arası ilişkide kültür dünyalarının bozulması ve yozlaşması da kültürün gelişmesi ya da zenginleşmesi de söz konusudur. Bugünün dünyasında farklı kültürleri temsil eden topluluklar bir arada yaşasalar da her toplumun ya da ulusun kendi özgün kültürel özellikleri vardır ve bu özellikleri yaşatır ve burada renkler farklı kültürlerdir.

Toplumun bir birliği olmalı, bu birlik ister us birliği ister din birliği isterse budun birliği olsun... Nasıl birlikte yaşayabileceğimizi, eşitliği ve çeşitliliği nasıl bağdaştırabileceğimizi bir tek düşünce yanıtlar: İki de Öznenin özgürlüğünü temel alan siyasal demokrasi ve ekinsel çeşitliliğin birleşmesi. Toplumsal ve ekinsel bakımdan birbirinden farklı birey ve öbekler arasında iletişimi sağlayacak evrenselci bir ilkeye başvurmeyen bir çokeyinli toplum olmaz. Ama bu evrenselci ilke normal ve başkalarından üstün olarak nitelenebilecek herhangi bir toplumsal örgütlenme ve kişisel yaşam anlayışını dayatmaya kalkıştığında da, çokeyinli toplumun varlığından söz etmek olanaksızlaşır (Touraine, 2002: 223). Farklı kültürlere insan hakları temelinde verilen birçok hak diğer toplumdaki insanların haklarını gasp ediyorsa sorun vardır. Yani eşit yurttaş olarak haklar isteniyorsa, insanlar diğer tüm farklılıklarla eşit olmayı da kabul etmelidirler.

Yurttaşlığın esas olarak siyasi bir topluluğa mensubiyetten kaynaklanan bir kısım haklara sahip olma durumuna, bir statüye işaret ettiği kabul edilir. Son birkaç on yılında işaret ettiği üzere, ulus-devlet-toplumdan başka siyasal topluluk biçimleri “mümkün” hale gelmiştir. Avrupa Birliği başta olmak üzere bölgesel bütünleşme deneyimleri, ulus-devleti iptal etmeden, ulus-aşkın siyasi topluluk biçimlerinin mümkün olduğunu göstermeye başlamıştır... Ulus-aşkın yada ulus-ötesi, ulus-sonrası bölgesel yada küresel toplum kavramlarının dolaşıma girmesinin ardında siyasi topluluğun kaderine dair gelişmeler yer almaktadır. Siyasi topluluğun kaderine dair bu dönüşümün yurttaşlık açısından önümüze koyduğu ihtimalleri tahmin etmek de güç değildir. Ulus-devlet-toplumun siyasi topluluğun esas sabitleyeni olma durumunun zayıflamasına bağlı olarak bugün “bölgesel yurttaşlık”, “küresel yurttaşlık”, “ulus-sonrası” yada “ulus-aşkın yurttaşlık” “Avrupa yurttaşlığı” yada

“anayasal yurttaşlık” ve “ekolojik yurttaşlık” gibi yeni yurttaşlıklar önerilmektedir (Yeğen, 2002: 200–202). Tartışılan yurttaşlık kavramı ile bütün bu süreçte “yurttaşlığın yurtsuzlaşması” meydana gelmektedir.

Türklük Türk vatandaşlarının tümünün olabildiği bir statüden uzaktır. Türklük ile vatandaşlık arasındaki bu kayda değer açıklık ayrımcı yurttaşlık pratiklerinin zeminini oluşturur. Türklüğün Cumhuriyetin ilk yıllarında ayrımcı bir mantık üzerinden tanımlandığını gösteren örnekler açık olsa da bu mantığın egemen yada yegâne mantık olmadığı da sabittir... Zorunlu asimilasyon pratiğinin pek meşhur örneği 1934 yılında çıkarılan 2510 sayılı İskân Kanunu’dur. Kanun sıklıkla göçebe (Kürt) aşiretlerinin yerleşikleştirilmesine yönelik bir politik-idari çaba olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Türk vatandaşlık kuramı ve pratiği arasında bir açıklık da vardır (Yeğen, 2002: 208). Geçmişte, Türk olmayanların bazen kendi başlarına ayrı köylere yerleştirilmiş olduklarının ve Türklüğe uyum sağlayamadıklarının Ankara farkında idi. Ankara tarafından Türkler arasına yerleştirme ve böylece etnik yoğunluklarını azalma amacı güdülmekte idi. Türklüğe bu noktada etnik bir ifadelendirme olduğu için belli bir kesim tarafından karşı çıkılmaktadır.

Önemli olan, Türk vatandaşının devletin otoritesini gönüllü rıza temelinde tanıması, bundan dolayı da ona çok samimi bir biçimde bağlanması izleyeceği tarafsız devlet politikasında vatandaşlarına karşı bağımlı gösterecektir.

Türkiye sadece etnik Türklere değil ülkeye göç eden Osmanlı Müslümanlarına da vatandaşlık veriyordu. Ayrıca Ankara, Doğu ve Orta Avrupalı Hıristiyan ve Musevilere, Yunan vatandaşı Rumlara ve Hıristiyanlara, Musevi Beyaz Ruslara bile Türk uyruğuna geçme şansı tanıyordu. Bu gibi durumlarda Türk vatandaşlığını almak için ırk ve etnisite gibi kavramlar pek fazla önem taşımazken, din vasıtasıyla milletin belirlenmesi ise en baskın yol olarak ortaya çıkıyordu. Böylece Ankara kimlerin Türk vatandaşı olabileceğine, Kadim Osmanlı Müslüman Milletinin tarihsel gölgesinin belirleyiciliği altında karar veriyordu (Çağaptay, 2003: 183). Türklüğün tarifine ilişkin kararsızlık 1962,1982 anayasalarında da vardır.

Çokkültürlülük terimi yanılığa açıktır. Kültürel çeşitlilikten tüm endüstriyel toplumlara özgü çoğulculuktan ortaya çıkan bir durum olarak tarif edilebilir. Hiç kuşku yok ki birleşik Avrupa başlangıcından beri gerçekten bir

çoğulculuk alanıdır: dilsel çeşitlilik, kültürel -ulusal, bölgesel, çoğunluk ve azınlık-çeşitlilik her birinin güçlü kültürel ve siyasi gelenekler taşıdığı kurumsal çeşitlilik. Siyasal Avrupa projesi, merkezinde ulusal kültürlerin farklılığını ifade eden ve ilke edinen bir çoğulculuğu tanıyamazlık edemez... Kimileri için çokkültürlülük , kültürel kimlikte saygıya, hak ve fırsat eşitliklerine denk düşerek demokrasinin temellerini oluşturur. Başkaları için tersine, “kabileciliğe” yaklaşır ve bu nedenle, bugüne kadar devlet tarafından sağlanan ulusal birlik ve bütünlüğü tehlikeye atar. Bazıları için ulusçuluğa karşı durmaya yarar ve diğerleri için tam tersine ulusal ifadenin ve duyguların kaynağı olabilir (Kastoryano, 2005: 23). Farklı unsurlar her zaman varolmaktadır ancak bunların uyum içinde birbirleriyle çatışmadan ve birbirlerine müdahale etmeden birlikte yaşaması anayasal vatandaşlık temelinde eşit bireyler ve yurttaşlar anlayışıyla çözülebilir.

Çokkültürlülük, kimlik ve ötekilik Dünyanın, Türkiye'nin ve gelişmiş Batı ülkelerinin çözüm bekleyen en önemli sorunlardan biri olarak görülebilir. Demokratik çağdaş dünyanın rüyası olan çokkültürlülük küresel bir tehdit oluşturmaya başlamaktadır. Çokkültürlülük konusuna bu çalışmayla bir açıklık getirilmeye çalışılmıştır. 21.yy.ın bu büyük sorunu karşısında Dünya artık yeni bir sürece girdi ve bu yeni süreçte diyalog arayışı önem kazandı.

Sonuç:

Geçmişindeki çok kültürlü büyük tarihsel miras bugünkü Türkiye'ye de ağır sorumluluklar yüklemektedir. Türkiye'de Avrupa Birliğinin öngördüğü hak ve hürriyetler sayesinde çok kültürlü ve çok dinli bir anlayış yeniden hâkim kılınmaya başlanmıştır. A.B. de Türkiye'yi içine almakla farklı kültürleri bir arada yaşatma iradesini ortaya koyacaktır. Sonuçta şu söylenebilir: Bir ülkede ne kadar fazla kültür olursa, o ülkenin gelişmesi o kadar iyi olur. İnsani çeşitlilik ne kadar çok olursa, toplum o kadar güçlü olur. Hoşa gitsin ya da gitmesin, çok kültürlülük modern toplumların yaşamasının veya varlığını sürdürmesinin iksiridir. Hepimiz birbirimize bağımlıyız. Her birimizin iyiliği, herkesin iyi olmasına bağlıdır. Yaptığımız her şey için sorumluluk taşıyoruz. Bütün kararlarımızın, davranışlarımızın ve ihmallerimizin sonuçlarından sorumluyuz. Türk kültür ve Türk toplum yapısı farklı din, dil ve kültürleri bir arada yaşatmanın tarihi tecrübesine sahiptir.

“Çok kültürlülük mozağinin” sağlanmasında hoşgörünün rolü şu şekilde açıklanabilir. Hoş görmek, her şeyi uygun görmek demek değildir. Benim kendi özelliğim olarak korumak istediğim bir şeyin başkalarınca da kendi özellikleri olarak koruma hakkı olduğunu bilmektir. Yani farklılıkların birbirine zarar vermeden bir arada yaşayabileceğidir. Saygı duymaktır, katlanmaktır. Kimsenin kimseye benzemesi gerekmiyor. Çok kültürlülüğün olduğu yerde hoşgörü yoksa çok kültürlülük olgusu isyana neden olur. İnsanlar bu farklılıklarını korumak isterler ancak kötü niyetli olmamak gereklidir.

Türkiye'de Cumhuriyet'in kurucu normları, toplumsal gelenek ve demografik yapı dikkate alındığında, böyle bir çokkültürlülük anlayışı üzerine inşa edilmiş çözümün mümkün olduğunu ve tüm taraflar açısından arzulanabilir sonuçlar içerdiğini söylemek zordur. Çok-kültürlülük, tek bir politik toplum içinde birçok kültürel grubun varlığını sürdürmesini olumlarken, paylaşılan, ortak bir kültürün varolmasını da şart koşar. Elbette ki insanın dünyada var olan tüm farklı kimliklere saygı göstermesi beklenemez ama hoşgörülü olmak gerekiyor. Kısacası, farklı kimliklerin bize benzemesini beklemeden, farklılıklarını muhafaza edebilmelerini savunmak gereklidir.

Günümüzde yaşanan kültürel ve din temelli gerginliklere karşı “çok kültürlülük ne anlamda bir çözüm getiriyor” sorusunu irdelemek gerekiyor. Tabii bu soru içinde pek çok paradoksu barındırıyor. Türkiye’de sorunların çözümüne çokkültürlülük ile cevap vermek ya da çokkültürlülük sorunlarının doğurduğu bir Türkiye’de tüm sorunlar önemlidir. Bir yandan bir siyasi örgütlenme modeli olarak ulus-devletin meşruiyetinin her yerde aşınma sürecinde olduğunu, öte yandan ise paradoksal bir şekilde, etnik veya dinsel nedenlerden kaynaklanan yeni bir milliyetçi dalganın patlak verdiği görülmektedir. Bir topluluğa ait olmak sadece bir üye kimliği olarak düşünülemez. Aynı zamanda topluluk bize bir varolma daha da önemlisi bir güven verir.

Ayrıca bir topluluğa ait olma düşüncesi ürkütücü, yalnızlaştırıcı, güvensiz ve belirsiz olan dış dünyaya karşı bizi koruyan, bize güven içinde olduğumuz duygusunu veren ve böylece bize sıcak bir sığınak sağlayan bir duyguyu tanımlar. Kendi toplumumuzda birbirimizi anlarız, birbirimize güveniriz, aynı dili konuşur, aynı kültürü paylaşıyoruz ve aynı yüzlere sahibizdir. Bir topluluk içinde olmanın daha doğrusu bir topluluğa ait olmanın ayrıcalığının ödemedimiz gereken bir maliyeti olacaktır. Bu maliyetin değeri özgürlüğümüzdür, bağımsız hareket etme iyeliğimizdir yani kendi olma hakkımızdır.

Güvenlik ve özgürlük insan yaşamının en önemli ve aynı zamanda en sorunlu değerleridir. Örneğin 11 Eylül saldırıları terörist saldırı şeklinde ideolojik kılıfı küreselleşmeden alınarak medeniyetler çatışması ya da Ortadoğu sorunu olarak nitelendirilmiştir. Savaşların sonucunda, açlık ve fakirliğin olduğu bir dünyada ilginç bir resim karşımızda durmaktadır.

Çağımızın en fazla konuşulan ve tartışılan toplumsal konularının başında kuşkusuz ki çokkültürlülük konusu gelmektedir. Özellikle Ortadoğu’da yaşanan son olaylardan sonra bölgenin bir kaos ortamına dönüşerek bir kan gölüne dönmesiyle beraber bu bölgenin Osmanlı döneminde, hiçbir etnik, dini çatışma alanı olmadan insanların bir arada rahat ve huzur içinde yaşadığı günler hatırlanmalıdır. Türkiye ve dünya kamuoyunun gündemini en fazla meşgul eden konuların bir diğeri ise Avrupa Birliği’dir. A.B. özellikle son zamanlarda ortak kimlik oluşturmak için bir çabanın içine girmiştir. Fakat bu ortak kimliğinin asıl olan üst bir kimlik olduğu “çokkültürlülük” ile ifade edilerek kamufle edilmeye çalışılmaktadır. Bu konuda,

Avrupa Birliği tarafından oluşturulan politikalarından okkltrllk politikaları gizil bir işleve sahiptir.

Çokkültürlülük projeleri arasındaki farklılıkları ve okkltrllk karmaşasını açıklığa kavuşturmak okkltrllğn gerçekten ne anlama geldiğini ve ne anlama getirilmek istendiğini ayırt etmede bize yardımcı oldu.

okkltrllkle gizil olarak Batı düşüncesindeki geleneklerin hükmedilmesi teorisi savunuluyor. Ama bu okkltrllk politikalarını karşılaştırarak toplumda beraber yani birlikte ya da birlikte yaşama bağlamında diğer politikalarla yzleştirilmelidir. okkltrllğn modern dünyada toplumsal ve siyasal yaşamın temel niteliği haline geldiğini ne sürenler de teorilerini savunuyorlar. Bu yüzden ağdaş politikanın en zorlayıcı fikirlerinden olarak görülen okkltrllğn ozmlenmesi de zor. Kültürel çeşitliliğin çokkültürlü bir toplumu gerektirdiği yanlıştır. Kültürel çeşitliliğin çoğulcu bakış açısından bir savunusu yapılmamaya çalışılmıştır. okkltrllğn gerçekten birlikte yaşamak için toplumda bir işleve sahip olması savunulmuştur.

Küreselleşen dünyadaki toplumları tek tipleştirerek farklı kültürleri bir merkezde toplayarak eritme potasının içine dünyanın hapis olması hedefi okkltrllğn saklanan yüzüdür. Aslında bu okkltrllk anlayışının tam tersi bir iddiadır ama teorinin kendi içindeki çelişkilerinden kaynaklanan bir gerçektir. Çokkültürlülük politikalarını değerlendirerek çokkültürlülükte meydana gelen değişimin okkltrllğn başlangıçtaki amaç ve özelliklerinden uzaklaştığını ve gerçekte bir erime politikasına dönüştüğü gösterilmeye çalışılmıştır.

1960'lı yıllarda başlayan okkltrllk politikalarını bu çerçevede batı ile sınırlandırmanın eksik olduğu söylenebilir.okkltrllk, sadece 19.yy.da Avrupa'da ve Amerika'da meydana gelen bir Şey değildir. İnsanlığın başından beri var olan fakat adı konmamış bir gerçeklik olarak okkltrllğn Osmanlı'da ve imparatorluklarda da varolduğu bilinmektedir. Günümüzdeki okkltrl devletlerin okkltrllk politikaları ile Osmanlı'daki okkltrllk politikalarını karşılaştırarak Türkiye'de okkltrllk üzerinde de durulmaya çalışılmıştır aradaki farklara kısaca değinilmiştir. Bu bize izlenen politikalar ve yapılması gerekenler hakkında Türkiye ve Dünya için bir yön kazandıracaktır.

Toplumbilimlerinde önemli bir yeri olan ve kültür kavramından türeyen çokkültürlülük üzerinde durularak birlikte yaşama bağlamında konu şekillendirilerek, toplumsal yönden incelenerek bir tez oluşturulmuştur. Çokkültürlü devletlerden Kanada, Amerika, Avustralya'nın uluslararası arenada göç artışıyla da çokkültürlülüğü bir sosyo-politik proje olmaktan çıkararak bir siyaset haline getirdikleri iddiaları ile Avrupa Birliği de bu açıdan değerlendirilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA:

- AKDOĞAN Ali, “Türkiye’nin Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Farklı Kültür ve Dinlerin Barış İçinde Bir arada Yaşama İmkânı- Kültürel ve Dini Çoğulculuğa Sosyolojik Bir Bakış-, Akademik Araştırmalar Dergisi, Yıl:5 Sayı:18, Ağustos\ Ekim, 2003.
- AKTAY, Yasin, “Birleşen Dünyada Çoğalan Kültürler”, Avrupa Günlüğü, (Euroagenda) , 2001\2, 2001.
- AKTAY, Yasin , “Çokkültürlülük”, Köşe Yazısı, Yeni Şafak Gazetesi, 24.09.2007.
- ALTAŞ, Nurullah, Çokkültürlülük ve Din Eğitimi, Ankara, Nobel yayınları, 2003.
- ALTINBAŞ, Deniz, “Avrupa ve Çokkültürlülük: Fransa Örneği”, Stratejik Analiz Dergisi, Ekim’06, 2006.
- ALVER Köksal, “ Siyasal Eylem Alanı Olarak Kültür” Kültür Sosyolojisi, Hece yayınları, Ankara, 2007.
- ASAD, Talal, “Çokkültürcülük ve Britanyalı Kimliği Rüşdi Olayının Ardından”, (Çev.) Ayetullah Tekin, Tezkire Dergisi, Sayı:43–44, Nisan\ Eylül, 2006.
- ATİKER, Erhan, Modernizm ve Kitle Toplumu, Konya, Vadi yayınları, 1998.
- AYATA, Ayşe, “Türkiye’de Kimlik Politikalarının Doğuşu”, 75 Yılda Tebaadan Yurttaş, Editör: Artun Ünsal, İstanbul, Tarih Vakfı yayınları, 1998.
- AYDIN, Mustafa, “Birlikte Yaşamak” Bağlamında Çokkültürlülük Sorunu, Avrupa Günlüğü, 2001/2, 2001.
- AYDIN, Mustafa , “ Batı, Büyük Ortadoğu Projesi ve Siyonizm ” Tebliğ Metni, Makale Ders Notları, 2001.
- AYDIN, Mustafa, Değişim Sosyolojisi, Ders Notları, Konya, 2004.
- BAĞLI Mazhar, ÖZENSEL Ertan, Çokkültürlü Vatandaşlık -Kanadalı Türklerin Aidiyet Çabaları ve Değer Yapıları-, Çizgi yayınları, Konya, 2005.

- BALI, Ali Şafak, Çokkültürlülük ve Sosyal Adalet, Konya, Çizgi yayınları, 2001.
- BAUMAN, Zygmunt, Modernlik ve Münpenlik, (Çev.) İsmail Türkmen, İstanbul, İletişim yayınları, 2003.
- BİLGİN, Nuri, “Cumhuriyet Fikri ve Yurttaş Kimliği” , 75 Yılda Tebaadan Yurttaş Doğru, Editör: Artun Ünsal, İstanbul, Tarih Vakfı yayınları, 1998.
- BOZDEMİR, Mehmet, Abant Platformu 4, “Çoğulculuk ve Toplumsal Uzlaşma”, İstanbul, Gazeteciler ve Yazar Vakfı yayınları, 2001.
- CANATAN, Kadir, “Hollanda’da Çokkültürlü Toplum Tartışmaları ve Karşı-Çokkültürcü Söylemin Analizi”, Avrupa Günlüğü, 2001\2, 2000.
- ÇAĞAPTAY, Soner, (Çev.)Defne Orhun, Kemalist Dönemde Göç ve İskân Politikaları, Toplum ve Bilim Dergisi, 2002.
- ÇİĞDEM, Ahmet, Avrupa: “Yer” ile “Yasa” Arasında, Avrupa Günlüğü, 2001\2.
- DOUZET, Frederick, (Çev.) Görkem Doğan, “Yurtseverlik ve Amerikan Milliyetçiliği” -Dünyasında ve Dünyada Amerika-, Birikim Dergisi, Sayı:174, Ekim, 2003.
- EKİNCİ, Tarık Ziya, Demokrasi, Çokkültürlülük ve Bir Yargısal Serüven, İstanbul, Küyerel yayınları, 1999.
- ERKAL, Mustafa, Küreselleşme, Etniklik, Çokkültürlülük, İstanbul, Derin yayınları, 2005.
- GİDDENS, Anthony, Sosyoloji, (Haz.) Hüseyin Özel, Cemal Güzel, Ankara, Ayrıntı yayınları, 2000.
- GÖKA, Erol, “Ulusal Kimlik, ‘-Kimlikleriniz Lütfen!’Diye Sorulmaz”, Türkiye Günlüğü Dergisi, 80\Bahar 2005, Bahar Gündemi, 2005.
- GÖKA, Erol, Beyazyüz Murat, Yeni Dünya Düzeninin “ Kimlik Siyaseti” Psikolojik Bir Bakış Denemesi, Türkiye Günlüğü Dergisi, Sayı 83, Kış 2005.
- GUİBERNAU, Montserrat, “20.Yüzyılda Ulusal Devlet ve Milliyetçilikler” Milliyetçilikler, (Çev.) Neşe Nur Domaniç İstanbul, Sarmal yayınevi, 1997.

- GÜNDOĞAN, Ali Osman, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:8, Bahar, Muğla, 2002.
- HIRST, Paul, THOMPSON, Grahame, Küreselleşme Sorgulanıyor, (Çev.) Çağla Erdem, Elif Yücel, Ankara, Dost Kitabevi yayınları, 2003.
- İREM, Nazım, “Eritme Potasından Eriyen Potaya:XXI. Yüzyılın Eşiğinde Amerika” Doğu-Batı Düşünce Dergisi, 32.Sayı, Haziran-Temmuz 2005.
- İREM, Nazım, Post modern ve Çokkültürcü bir Alan Olarak Avrupa Birliği.: Teknikleşen Siyaset ve Ulusal Demokrasilerin Açmazı, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 3, Sayı:9 , Bahar 2006.
- KADIOĞLU, Ayşe, “ Milletini Arayan Devlet: Türk Milliyetçiliğinin Açmazları, 75 Yılda Tebaadan Yurttaş Doğru, Editör: Artun Ünsal, İstanbul, Türk Tarih Vakfı yayınları, 1998.
- KAHRAMAN, Hasan Bülent, Postmodernite ile Modernite Arasında Türkiye, İstanbul, Everest yayınları, 2002.
- KASTORYANO, Rıva, “Çokkültürlülük:Avrupa için bir kimlik mi?, (Hazırlayan) Ahmet İnel, Birikim Dergisi, Aralık 2005.
- KEYMAN, E.Fuat, Globalleşme, Özgürlük, Etik ve Siyaset, Sivil Toplum Dergisi, Yıl:2, Sayı:5, 2004.
- KÖSEOĞLU, Nevzat, Türk Olmak Ya da Olmamak -Milli Kültür, Mozaik Kültür ve Etnisite-, İstanbul, Ötüken yayınları, 2007.
- KYMLÍCKA, Will, Çokkültürlü Yurttaşlık: Azınlık Haklarının Liberal Teorisi (Çev.) Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı yayınları, 1998.
- LACOSTE, Yves, (Çev.) Heval Bucak “ABD ve Dünyanın Geri Kalanı” -Dünyasında ve Dünyada Amerika-, Birikim Dergisi, Sayı:174, Ekim, 2003.
- MEDINA, Jose, “Kimlik Sıkıntısı: Kimliksizlik ve Farklılık Sorunu” (Çev.) Mehmet H. Doğan, Yeni Perspektifler, Cogito, Sayı:46, 2006.
- METE, Ömer Lütfi, Milliyetçilik Milliyetsizlik, Kardeşliğimizi Zorlayan Kimlik Tartışması, İstanbul, Timaş yayınları, 2007.
- MOODOD, Tariq, “Britanya Seküler Çokkültürlülüğü İçinde Müslümanların Yeri” Müslüman Avrupa ya da Avro-İslam, Everest yayınları, İstanbul, 2004.

- MOODOD, Tariq, Liberal Çokkültürlülük ve Reel Dünya Çokkültürlülüğü, (Çev.) Şerif Esendemir, Tezkire Dergisi, Nisan\Eylül 2006, Sayı:43–44, 2006.
- NARLI, Nilüfer, “Türkiye’nin Ulusal Kimlik Meselesi”, HPD, Hukuki Perspektif Dergisi, H.P.D. Yuvarlak Masa Toplantıları, Sayı:3, Nisan, 2005.
- ORTAYLI, İlber, “Millet Kimliği Üzerine”, Türkiye Günlüğü Dergisi, 50. Sayı, Mart-Nisan Gündemi, 1998.
- ÖZDAĞ, Ümit Özdağ, Yeniden Türk Milliyetçiliği, Ankara, Asya-Bir Vakfı yayımları, 2003.
- ÖZDEMİR, Haluk, Küreselleşme, Avrupa Birliği ve Türkiye Üçgeninde Kimlik Parçalanması ve Kimlik Yönetişimi, Uluslar arası İlişkiler Dergisi, Cilt:3, Sayı:9, Bahar 2001.
- ÖZENSEL, Ertan, “Osmanlı Zimmî Hukuku ve Çokkültürlülük”, Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, Sayı:20, Konya, 2008.
- ÖZENSEL, Ertan, “ Kültürün Popülerleşen Bir Alan: Popüler Kültür”, Editör: Köksal Alver- Necmettin Doğan, Kültür Sosyolojisi, Hece yayımları, Ankara, 2007.
- PAREKH, Bhikhu, “Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek”, (Çev.) Bilge Tanrıseven, Ankara, Phonix yayımları, 2002.
- PINAR, Mustafa Çelebi, Kültürel Bir ayrışma Örneği olarak Belçika, Mülkiye Dergisi, Cilt: XXV, Sayı:226, 2005.
- ROYAL, Robert, Medeniyetler Çatışmasından Diyaloga, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000.
- SCHANNAPPER, Dominique, Yurttaşlar Cemaati –Modern Ulus Fikrine Dair- (Çev.) Özlem Okur, İstanbul, Kesit yayıncılık, 1995.
- SEVİM, Hüseyin, Uluslar arası İlişkilerde Küreselleşme Olgusu ve Ulus-Devlet Kavramını Yeniden Düşünmek, Uluslar arası İlişkiler Dergisi, Cilt:3, Sayı:9, Bahar 2006.
- TARHANLI, Turgut, Türkiye’nin Ulusal Kimlik Meselesi, HPD Hukuki Perspektif Dergisi, Sayı:3,Nisan, HPD Yuvarlak Masa Toplantıları, 2005.

- TAZEGÜL, Murat, Modernleşme Sürecinde Türkiye, Editör: Güngör Erdumlu, Ankara, Babil yayınları,2005.
- TEKİNALP, Şermin, “Küreselleşen Dünyanın Bunalımı: Çokkültürlülük”, Journal of İstanbul Kültür University, 2005\1 pp.
- TİMUR, Taner , “Türkiye’de Kimlik, Politika ve Gerçeklik Tarihi Bir Panorama”, 75 Yılda Tebaadan Yurttaşa Doğru, Editör: Artun Ünsal, İstanbul, Türk Tarih Vakfı yayınları, 1998.
- TAYLOR, Charles, Çokkültürcülük, Tanınma Politikası, (Haz.) Amy Gutman (Çev.) Cem Akaş, İstanbul, Yapı Kredi yayınları, 1996.
- TOKER, Nilgün, “İsyanı Dinleme Biçimleri: Fanon, Satre, Bourdieu”, -A.B.’nin Geleceği: Kayıplar,Sorunlar,Arayışlar-, Birikim Dergisi, Sayı:200, Aralık, 2005.
- TOMLİNSON, John, “ Küreselleşme ve Kültürel Emperyalizm”, Editör: Köksal Alver- Necmettin Doğan, Kültür Sosyolojisi, Hece yayınları, Ankara, 2007.
- TOURAINÉ, Alan , Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz? (Çev.) Olcay Kural, İstanbul, Yapı Kredi yayınları, 2002.
- TUNA, Korkut, “Dil ve Kimlik” Editör: Köksal Alver- Necmettin Doğan, Kültür Sosyolojisi, Hece yayınları, Ankara, 2007.
- UÇAK, Selim, Milli Devletler, Küreselleşme ve Avrupa Birliği, Kaygı Dergisi, 1999.
- UYGUN, Selçuk, “Üniversite Gençlerinin ‘Öteki’ Kimliklere İlişkin Önyargılar”, Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı 29, Mayıs-Temmuz, 2006.
- VATANDAŞ, Celalettin, “Tarihsel Bir Deneyim Olarak Çokkültürlülük: İmparatorluklar (Osmanlı Örneği) , Avrupa Günlüğü, (Euroagenda), 2001\2.
- VATANDAŞ, Celalettin, Çokkültürlülük, İstanbul, Değişim yayınları, 2002.
- VATANDAŞ, Celalettin, “Psiko-Sosyal Bir Terim Olarak ‘Kimlik’in Kimliği” Avrupa Günlüğü, 2003/4. İstanbul, 2003.

- VURUCU, İkbal, <http://www.21yyte.org/tr/yazi.aspx?ID=1271&kat=22>.
2023 dergisi, Sayı:29.
- YAPP, M.E., Medeniyetler Çatışmasından Diyaloga, Abant Platformu, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000.
- YEĞEN, Mesut, “ Yurttaşlık ve Türklük”, Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı:93 Yaz, 2002.
- YELKEN, Ramazan, “ Kültür Endüstrisini Yeniden Tartışmak Yada Popüler Kültürle Hesaplaşmak ” Editör: Köksal Alver- Necmettin Doğan, Kültür Sosyolojisi, Hece yayınları, Ankara, 2007.
- YILMAZ, Bediz, Göçmenlik Yoksulluk Dışlanma ve Şiddet Sarmalında Fransız Banliyöleri, Mülkiye Dergisi, Cilt:XXX , Sayı: 251, 2006.



T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



Özgeçmiş

Adı Soyadı:	ALİYE NUR YAKIŞIR			
Doğum Yeri:	KONYA			
Doğum Tarihi:	28.05.1984			
Medeni Durumu:	BEKÂR			
Öğrenim Durumu	LİSANS MEZUNU			
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	İNKILÂP İLKOKULU		KONYA	1989–1994
Ortaöğretim	MAREŞAL MUSTAFA KEMAL İLKÖĞRETİM OKULU		KONYA	1994–1997
Lise	ATATÜRK KIZ LİSESİ	İNGİLİZCE AĞIRLIKLI SÜPER LİSE	KONYA	1997–2001
Lisans	SELÇUK ÜNİVERSTESİ	FEN EDEBİYAT SOSYOLOJİ	KONYA	2002–2006
Yüksek Lisans	SELÇUK ÜNİVERSTESİ	SOSYOLOJİ	KONYA	2006–2009
Becerileri:	RESİM, EL SANATLARI V.B. GİBİ			
İlgi Alanları:	SİYASET, GENEL KÜLTÜR, SANAT			
İş Deneyimi:	YOK			
Aldığı Ödüller:	Sosyoloji Bölümü 2005\2006 Bölüm ve Dönem Birinciliği			
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	DOÇ.DR. AHMET KOÇAK Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Kimya Bölümü Öğretim Üyesi DOÇ.DR. SAİT GÖNEN Selçuk Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Endekronoloji Bölümü Öğretim Üyesi			
Tel:	Ev: 0332 353 11 16 Cep: 0 532 200 27 91			
E-Posta:	aliye_yakisir@mynet.com			
Adres	Sahibi ata mahallesi, Abdülmümin Sokak, Salih Civelek Apartmanı, No.1/F, Meram / KONYA			